

Ungas livssituation i Göteborgsregionen

*Analyser av ungas fritid, skoltid, inflytande,
trygghet och hälsa i nio kommuner utifrån
Lupp-undersökningen 2017*

**Utdrag ur huvudrapporten
med fokus på Skolan**

2018

Åsa Nilsson, Torbjörn Forkby,
Anna Liljeström, Jeanette Olsson
och Russell Turner

GÖTEBORGS
REGIONEN

Detta är en kortversion av rapporten
*Ungas livssituation i Göteborgsregionen –
Analyser av ungas fritid, skoltid, inflytande,
trygghet och hälsa i nio kommuner utifrån
Lupp-undersökningen 2017.*

Denna kortversion har fokus på Skolan.

Den fullständiga rapporten kan laddas ner från
www.goteborgsregionen.se/lupp

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2018

FoU i Väst

Box 5073, 402 22 Göteborg

www.goteborgsregionen.se/valfard

Text: Åsa Nilsson, Torbjörn Forkby, Anna Liljeström,
Jeanette Olsson och Russell Turner

Layout: Tony Dahl, Göteborgsregionen

Kortversion

Bakgrund

Den här rapporten beskriver och redovisar resultatet av det regionala samarbetet inom Göteborgsregionen kring ungdomsundersökningen Lupp 2017.

Nio kommuner i Göteborgsregionen genomförde Lupp hösten 2017 i årskurs 8 och gymnasiets år 2: Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Stenungsund, Tjörn samt Öckerö (enbart åk8). Kommunerna gav gemensamt i uppdrag åt Göteborgsregionen/FoU i Väst att ge stöd i arbetet. Utöver nio lokala resultatrapporter har Göteborgsregionen/FoU i Väst tagit fram den här rapporten med regionalt baserade analyser. *(Kapitel 1)*

Lupp är ett enkätverktyg som tillhandahålls av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Enkäten täcker många ämnen och livsområden. Den innehållsrika bredden gör resultaten särskilt användbara som underlag i kommunövergripande dialoger med unga, tjänstepersoner och politiker om sådant som rör ungas livssituation. Enkätsvaren bidrar med ungdomars perspektiv på förhållanden som berör dem. Samarbetet mellan kommunerna ger varje kommun referenspunkter från grannkommunerna. Det sammantagna regionala svarsunderlaget gör det möjligt att analysera mindre grupper av ungdomar som är för små för lokala analyser. *(Kapitel 2)*

En röd tråd i rapportens analyser är social hållbarhet och målen i Sveriges nationella ungdomspolitik. Rapportens analyser syftar till att belysa ungdomarnas förutsättningar för en meningsfull fritid, lärande och utveckling i skolan, inflytande i samhället, trygghet i vardagen, en god hälsa och livstillfredsställelse samt framtidstro. *(Kapitel 3)*

Genomförandet och svarsunderlagets kvalitet

Kommunerna har själva svarat för datainsamlingen, vilket har inneburit ett omfattande förankrings- och insamlingsarbete i samarbete med kommunernas skolor. Arbetet resulterade i enkätvar från totalt 3 776 åk8-elever i de nio kommunerna och 2 051 ”gy2-invärnare” (födda år 2000 i det fallet de inte går i gymnasiet) i åtta av kommunerna (Öckerö har inte inkluderat gymnasieungdomar). Svarefrekvensen för kommunerna sammantaget var 84 procent i åk8 och 52 procent i gymnasiets år 2. Gymnasieungdomar som pendlar till en gymnasieskola i Göteborg är underrepresenterade i svarsunderlaget (Göteborgs Stad har inte genomfört Lupp 2017). Det innebär att särskilt resultat som rör skolförhållanden bör tolkas försiktigt. I övrigt bedöms svarsunderlaget som helhet vara representativt. Det är dock rimligt att anta att enkätens bortfall i övrigt, knutet till skolfrånvaro, bidrar till att resultaten något underskattar ohälsa och drogvvanor men tvärtom över-skattar engagemang i såväl skolfrågor som vidare samhällsfrågor. *(Kapitel 4)*

En meningsfull fritid?

Många ungdomar är nöjda med sin fritid. Resultaten visar att goda kompisrelationer är en särskilt viktig grund, men även att trivas med familjen och skolan samt att träna och ha en bra hälsa. En negativ faktor är att sakna fritidsaktiviteter där man bor. Det gör ungefär var fjärde åk8-elev, med variationer mellan kommunerna. Det egna (icke)intresset tycks

vara ett större hinder för att ta del av det fritidsutbud som finns jämfört med ekonomiska kostnader, möjligheter att ta sig eller invändningar från familjen, även om dessa hinder också förekommer.

Resultaten pekar på en viss strukturell ojämlikhet i ungdomarnas förutsättningar för en meningsfull fritid. Identifierade riskgrupper är ungdomar i ekonomiskt sårbara familjer, unga med funktionsnedsättning eller dålig hälsa samt unga i social utsatthet.

Åk8-eleverna har lite större aktivitetsbredd än gy2-ungdomarna. Olika fritidsaktiviteter tenderar att hänga ihop med varandra, och i detta mönster framträder bland annat en fritidsprofil som omfattar besök på fritidsgården och att ta del av olika typer av kultur- och nöjesutbud. Denna profil är i högre grad än andra fritidsprofiler knuten till riskbeteenden, särskilt rökning men även alkoholkonsumtion och narkotikaanvändning. (Kapitel 5)

Förutsättningar för lärande i skolan?

Flertalet elever är nöjda med såväl undervisning som möjlighet till extra stöd vid behov i skolan. Det finns dock tecken på att sårbara elevgrupper är mindre nöjda, vilket innebär att skolans kompensatoriska uppdrag behöver stärkas för att alla elever ska kunna få det stöd de behöver.

Resultaten pekar på att skolans sociala miljö brister på flera håll, vilket utöver att försämra förutsättningen för lärande innebär en hälsorisk för utsatta elever. Var fjärde åk8-elev uppger att hen har blivit mobbad, trakasserad eller utfrysad i skolan under det senaste halvåret. Tjejer och personer med annan könstillhörighet är mest utsatta. Bland övriga särskilt utsatta elever finns ungdomar med funktionsnedsättning och ungdomar med arbetslösa/långtidssjukskrivna föräldrar. Mindre än hälften av åk8-eleverna uppger att de *alltid* är trygga i skolan, och det gäller färre tjejer än killar.

Gy2-eleverna ger en generellt mer positiv bild av skolan än åk8-eleverna i alla dessa avseenden.

Elevernas bild av sitt eget inflytande i skolan visar på ett ansenligt gap mellan viljan att vara med och bestämma och uppfattningen om att få vara det. Ett sådant inflytandegap tenderar att göra eleverna mindre nöjda med skolan. I jämförelse är det dock viktigare att trivas med stämningen i skolan och att tycka såväl undervisning som möjligheten till extra stöd är bra. (Kapitel 6)

Förutsättningar för samhällsinflytande?

Ungefär var fjärde åk8-elev och var tredje gy2-ungdom är ganska eller mycket intresserad av politik, medan lite fler är intresserade av samhällsfrågor och vad som händer utanför Sverige. I åk8 är det fler som *inte alls* är intresserade av politik än som är det. Det politiska intresset är större hos ungdomar som siktar mot vidare studier. De som intresserar sig för politik och samhällsfrågor har i större grad varit "åsiktsaktiva", vilket i första hand handlar om internetbaserad kommunikation.

I båda åk8 och gy2 uppger ungefär varannan att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Politiskt intresserade uttrycker större vilja till samhällsinflytande än övriga, oavsett om de har förtroende för politiker eller inte. Av dem som vill påverka svarar dock 40 procent att de inte vet till vem eller vart de i så fall skulle vända sig till. Relativt få bedömer att de har ganska eller mycket stora möjligheter att föra fram sina åsikter "till de som bestämmer i kommunen". Det finns därmed ett slags inflytandegap i övergripande kommunfrågor som liknar det i skolan (se ovan): fler ungdomar vill påverka än tror på möjligheten att föra fram sina åsikter. Gapet är större hos tjejer än killar.

Viljan att påverka tycks dock vara densamma oavsett om de egna möjligheterna bedöms vara stora eller små. Viljan tycks inte heller påverkas av förtroendet för politiker. Negativa erfarenheter från fritiden (att man saknar aktiviteter i boendeområdet) och från skolan (inflytandegap) tycks kunna fungera som drivkrafter för att vilja påverka i kommunfrågor. (Kapitel 7)

Trygghet i vardagen?

Hemmet är en av få vardagsmiljöer där flertalet ungdomar uppger att de *alltid* är trygga. Beträffande kollektivtrafiken och "stan/centrum" är bara ungefär var fjärde ungdom i åk8 och gy2 *alltid* trygg, medan tvärtom nästan var femte är otrygg (flertalet är *oftast* trygga). Tjejer är i väsentligt högre grad än killar otrygga i offentliga miljöer. Otryggheten är ännu mer utbredd i gruppen med annan könstillhörighet än kille/tjej, en grupp som även är särskilt utsatt för brott och hot. Ungdomar med utländsk bakgrund uttrycker också otrygghet i högre grad än genomsnittsungdomen, liksom socioekonomiskt utsatta ungdomar.

Nästan var tredje åk8-elev och var fjärde gy2-ungdom uppger att de har blivit utsatta för brott eller hot under det senaste halvåret. Brottutsattheten tycks vara lite större 2017 än 2013, vilket får stöd i den nationella statistiken som samtidigt visar på högre brottnivåer längre tillbaka i tiden. Nästan var tredje åk8-elev och var femte gy2-ungdom har utsatts för mobbning under senaste halvåret, 7 respektive 3 procent uppger att de varit utsatta under en längre period. Skolan är den vanligaste arenan för mobbning.

Ungdomar med funktionsnedsättning och ungdomar med annan än heterosexuell läggning är mer utsatta än andra. Ungdomar som har utsatts för brott eller hot under senaste halvåret är mer otrygga än andra. Det gäller även ungdomar som har utsatts för mobbning eller för orättvis behandling.

Otrygghet i vissa miljöer tycks i viss mån leda till att samma miljö väljs bort, och tycks även bidra till uppfattningen om ett begränsat fritidsutbud. Otrygghet tycks även i viss mån kunna skada samhällsförtroendet, men däremot inte minska viljan att påverka.

(Kapitel 8)

En god hälsa och livstillfredsställelse?

Lite drygt tre av fyra åk8-elever uttrycker att de har en åtminstone ganska bra hälsa. Det gäller dock fler killar än tjejer, och könsskillnaden är särskilt tydlig sett till andelen som uttrycker att de har en *mycket* bra hälsa: ungefär varannan åk8-kille mot var fjärde åk8-tjej. Tjejer rapporterar också psykosomatiska hälsobesvär i högre grad än killar, och har i genomsnitt också fler besvär än killar. Hälsobesvären är dock ännu vanligare i gruppen med annan könstillhörighet än kille/tjej. Jämfört med åk8 är det färre gy2-ungdomar som uttrycker att de mår *mycket* bra, 14 procent av tjejerna mot 39 procent av killarna, medan andelarna med olika typer av frekventa hälsobesvär är ungefär lika stora i de två åldersgrupperna. Av de undersökta psykosomatiska besvären är stress det mest utbredda. Att känna sig "nedstämd, deppig eller nere" är dock starkare kopplat till den självskattade (o)hälsan, det gäller både tjejer och killar.

Det är 3 procent av åk8-eleverna och 12 procent av gy2-ungdomarna som uppger att de röker (minst varje vecka). Hälften av gy2-ungdomarna uppger att de dricker alkohol (starköl, starcider, alkoholisk vin eller sprit) minst någon gång i månaden, och detsamma gäller 8 procent av åk8-eleverna. De gy2-ungdomar som (uppger att de) har föräldrarnas tillåtelse att dricka alkohol gör det i väsentligt större utsträckning än övriga. 12 procent

av gy2-ungdomarna och 3 procent av åk8-eleverna uppger att de använt narkotika minst någon gång.

Att trivas med sin fritid framträder som den viktigaste faktorn för en god (självskattad) hälsa. Andra mycket tydliga friskfaktorer är att vara nöjd med skolan och att träna regelbundet. Det gäller i både åk8 och gy2. Den starkaste riskfaktorn (av de undersökta) är frekvent stress. Andra riskfaktorer är erfarenhet av mobbning, annan än heterosexuell läggning eller osäker läggning, otrygghet i vardagsmiljön, att hoppa över måltider, rökning, alkohol och socioekonomisk utsatthet – här finns dock lite skillnader mellan de två åldersgrupperna. I båda grupper framträder stress som den tydligaste riskfaktorn, särskilt hos tjejer.

Flertalet ungdomar är ganska eller mycket nöjda med sina liv som helhet, 86 procent i både åk8 och gy2. Allra nöjdast är de som är nöjda inom både fritidens och skolans område, två livsområden som samtidigt tycks kunna kompensera för varandra. *(Kapitel 9)*

Synen på framtiden

Drygt 60 procent av åk8-eleverna tror att de kommer att läsa vidare på gymnasiet, direkt eller senare. Drygt 80 procent av gy2-ungdomarna tror att de kommer att läsa vidare efter gymnasiet. I båda åldersgrupper är det lite vanligare att tjejer räknar med att de ska läsa vidare jämfört med killar.

Flertalet unga har en positiv syn på framtiden, ungefär nio av tio i både åk8 och gy2. Men det gäller inte alla. Dagens livssituation hos de unga påverkar framtidstron på flera sätt. Det gäller särskilt livstillfredsställelsen som helhet, men även hälsan. För åk8-eleverna spelar skolan en viktig roll både utifrån den aktuella situationen och ifråga om planer på vidare gymnasiestudier. Stress och erfarenhet av ett bristande fritidsutbud bidrar tvärtom till en negativ framtidssyn. *(Kapitel 10)*

Reflexioner och förslag

I rapportens sista kapitel reflekterar rapportens samtliga författare över några av de viktigaste resultaten och analyserna utifrån de fem huvudteman som rapporten omfattar. Inom varje tema förs fram förslag på hur ungas situation kan förbättras och utvecklas på lokal nivå. *(Kapitel 11)*

Innehåll

Kortversion	3
1. Rapportens syfte och bakomliggande uppdrag.....	9
Göteborgsregionens FoU-verksamhet	9
Uppdragsbeskrivning och bakgrund	9
Om rapporten.....	10
2. Vad är Lupp?	15
GR-kommunernas mål med Lupp 2017	16
3. Ungas livsvillkor och levnadsvanor – en fråga om social hållbarhet.....	18
Ungdomspolitikens mål	18
Indikatorer på ungas levnadsvillkor.....	19
En fråga om social hållbarhet.....	20
Förutsättningar för en god (folk)hälsa.....	21
Indikatorer på social hållbarhet i Lupp 2017	21
4. Lupp 2017 i GR: genomförande av enkäten och svarsunderlagets kvalitet	23
Urvalet ungdomar: årskurs 8.....	23
Urvalet ungdomar: gymnasiets år 2 (eller annars födda år 2000)	23
Datainsamlingen	24
Datahanteringen	27
Svarsfrekvens	27
Representativiteten i svarsunderlaget	30
Ungdomarnas demografiska och socioekonomiska profil.....	33
5. En meningsfull fritid?	42
Många är nöjda med sin fritid	43
... men en del pekar på ett begränsat fritidsutbud	45
Hinder för en meningsfull fritid	48
Tillgång till fritidsutbud genom föreningsmedlemskap	52
Fritidsvanor	54
Fritidsprofiler	60
Sämre förutsättningar för en meningsfull fritid i utsatta grupper	64
Kompisar viktigwa för en tillfredsställande fritid – men annat också	65
6. Förutsättningar för lärande i skolan?	67
Förutsättningar för fullföljda studier	67
Skolans kompensatoriska uppdrag.....	70
Uppfattningar om skolundervisningen och möjligheten till stöd.....	71
Uppfattningar om skolmiljön	73
En trygg skolmiljö?	76
Generell otrygghet i skolan	81
Begränsad upplevelse av delaktighet i skolan	84
Vad påverkar nöjdheten med skolan?	87
Skolors varierande förutsättningar att erbjuda eleverna en god lärandemiljö	89

7. Förutsättningar för inflytande i samhället?	91
Unga vuxnas valdeltagande.....	92
Ungdomars politiska intresse	93
Ungdomars samhällsengagemang	99
Intresse för lokalt inflytande	102
Ungdomarnas förtroende för politiker och vuxenvärld	106
Vad är viktigast för viljan att påverka?.....	109
8. Trygghet i vardagen?	112
Trygga och otrygga vardagsmiljöer.....	113
Otrygghet i relation till erfarenhet av utsatthet.....	121
Otrygghet som hinder för delaktighet och social samhörighet	128
Otrygghet som skadar samhällsförtroendet?	129
Behovet av trygga ungdomsmiljöer.....	130
9. Hälsa och livstillfredsställelse	131
Fysisk hälsa och hälsobesvär.....	131
Psykisk hälsa	132
Olika bilder av (o)hälsan hos regionens unga.....	134
Levnadsvanor och riskbeteenden.....	146
Betydelsen av goda relationer, trygghet och delaktighet	152
Hälsans bestämningsfaktorer	157
Stress och ohälsa.....	162
Hur många ungdomar befinner sig i riskgrupper för ohälsa?.....	163
Livstillfredsställelse	165
10. Synen på framtiden	170
Åk8-elevernas utbildningsplaner	170
Gy2-ungdomarnas utbildningsplaner	171
Synen på framtiden.....	172
För en stärkt framtidstro	175
11. Ungas livssituation i Göteborgsregionen: reflexioner och förslag	176
För en mer meningsfull fritid	176
För bättre förutsättningar för lärande (och hälsa) i skolan	178
För bättre förutsättningar för samhällsinflytande	182
För en tryggare vardag.....	183
För bättre hälsa och livstillfredsställelse	185
För ett förbättringsarbete med stöd i Lupp och andra kunskapskällor	187
Referenser	189
Bilaga	197
Tabell B1	
Diagram 1a–42b	

1. Rapportens syfte och bakomliggande uppdrag

Göteborgsregionens FoU-verksamhet

Göteborgsregionen (GR) är en samarbetsorganisation för 13 kommuner i Västsverige.¹ Inom GR finns en särskild forsknings- och utvecklingsverksamhet, *FoU i Väst*, som fungerar som en mötesplats för forskning och praktik. Målet med verksamheten är att stärka kunskapsutvecklingen inom kommunala uppdragsområden genom att synliggöra erfarenheter och befintliga kunskaper, utveckla ny kunskap och lyfta fram goda exempel. FoU i Väst ska bidra till Göteborgsregionens lärande i välfärdsfrågor och kunskap om hur en socialt hållbar utveckling kan nås för regionen och dess invånare.

Uppdragsbeskrivning och bakgrund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) erbjuder sedan 2003 landets kommuner möjligheten att kartlägga och analysera ungas situation med stöd av den så kallade Lupp-enkäten: Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (mer information om undersökningen följer i kapitel 2). Hösten 2013 genomförde sex kommuner i Göteborgsregionen Lupp-undersökningen i ett regionalt samarbete med stöd från GR/FoU i Väst: Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal och Tjörn. När det var dags för Lupp 2017 tillkom ytterligare tre kommuner i samarbetet: Alingsås, Stenungsund och Öckerö. Den regionala satsningen kring Lupp 2017 omfattar därmed nio av Göteborgsregionens 13 kommuner.²

GR/FoU i Västs uppdrag kring Lupp 2017 har löpt från hösten 2016 till hösten 2018 och innefattat stöd i planering och genomförande, analys och resultatrapporter, lokala presentationer samt arrangerande av en workshop och en spridningskonferens. I uppdraget har ingått att samordna representanter från de nio kommunerna i ett regionalt nätverk och samla nätverket vid totalt sju tillfällen under uppdragsperioden.

Varje kommun har organiserat egna arbetsgrupper och grupperingar för det lokala arbetet. Medan MUCF tillhandahåller enkätverktyget är det kommunen som ansvarar för det praktiska genomförandet, inklusive själva enkätinsamlingen (se vidare kapitel 4).

Erfarenhetsutbytet mellan kommunerna har skett inom ramen för det regionala nätverket där minst en (i flertalet fall flera) representanter har deltagit från de nio kommunerna. Nätverket har lyft frågor och utbytt metoder och erfarenheter under hela arbetsprocessen: från planering, genomförande och avrapportering till återkoppling och dialog utifrån resultaten. Utöver nyttan av värdefullt erfarenhetsutbyte bidrar det regionala samarbetet till ett bättre enkätgenomförande i en mycket konkret bemärkelse: eftersom många gymnasieungdomar skolpendlar över kommungränsen har den lokala datainsamlingen kunnat förstärkas genom grannkommunernas genomförande i sina skolor (se kapitel 4, sidan 26).

Det regionala Lupp-nätverket sätter förhoppningsvis inte punkt i och med projektets

¹ Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn, Öckerö.

² Före 2013 har Ale och Kungsbacka genomfört Lupp 2007 och 2010; Stenungsund 2005; Tjörn och Öckerö 2011. Lerum, Lilla Edet och Partille har aldrig genomfört Lupp, däremot enskilda stadsdelar i Göteborgs Stad.

Bakgrunden till det regionala samarbetet kan spåras till ett nätverk som Göteborgs stadsdel Västra Göteborg var initiativtagare till, där GR/FoU i Väst deltog under 2012 utifrån sitt ansvar för stöd, analys och rapportering av Lupp 2011 i Öckerö. Erfarenheterna av denna samverkan och möjligheterna till en GR-gemensam analys och rapportering av Lupp-enkäten diskuterades i slutet av året i ett möte med chefer med strategiskt ledningsansvar för ungdomsfrågorna i regionens kommuner. Resultatet blev i nästa led det regionala samarbetet kring Lupp 2013.

formella avslutning. Det pågår en dialog om möjliga former och utvecklingsmöjligheter för regional Lupp-samverkan även framöver.

Under vintern/våren har GR/FoU i Väst tagit fram lokala resultatrapporter, inklusive ett presentationsmaterial, för alla nio kommuner. Rapporternas upplägg är helt jämförbara, och varje kommuns resultat jämförs med ett ”GR-resultat”, det vill säga resultatet för de deltagande nio kommunerna sammantaget.³

Vid en workshop den 12 juni deltog representanter från olika förvaltningar (samt en politiker) i de nio berörda Lupp-kommunerna. Tillsammans tolkade deltagarna Lupp-resultaten, diskuterade möjliga orsaker till problem och identifierade möjliga insatser för att kunna åtgärda dessa problem och förbättra ungdomars livssituation. De fyra forskare som är medförfattare till denna rapport (se nästa avsnitt) bidrog med inspel till diskussionerna utifrån sina respektive forskningsområden och deltog i dagens dialog.

Den 22 oktober arrangerades en spridningskonferens i Göteborg som samlade över 130 tjänstepersoner och politiker från både GR-kommunerna och landet i övrigt. Många deltog också i presentationerna under dagen. GR/FoU i Väst beskrev det regionala samarbetet och huvudresultaten från föreliggande rapport. De nio berörda kommunerna redovisade på olika sätt sina erfarenheter av arbetet med Lupp, när det gäller såväl själva genomförandet som analyser av resultaten och dialogen med ungdomar, tjänstepersoner och politiker. Två representanter från Västsveriges förenade ungdomsråd bidrog med ett ungdomsperspektiv på Lupp-resultaten beträffande psykisk ohälsa, otrygghet och brist på inflytande. Från statligt håll redogjorde MUCF för myndighetens perspektiv på uppföljning av ungdomspolitiken. Dagen avrundades med att de fyra forskare som är medförfattare till denna rapport reflekterade över Lupp-resultaten och pekade på möjliga vägar framåt i arbetet med barn och unga.

Adrian Edelborg och Hugo Berg, Västsveriges förenade ungdomsråd.

Om rapporten

Den här rapporten utgör tillsammans med spridningskonferensen uppdragets avslutande del. Till skillnad från de rent beskrivande lokala resultatrapporterna har denna rapport en analyserande och forskningsförankrad ansats. Data analyseras i huvudsak på regional nivå, med större möjligheter till nedbrytningar på mindre ungdomsgrupper. Till grund för rapportens analyser ligger resultaten i de nio lokala resultatrapporter som har tagits fram gemensamt av Åsa Nilsson och Linn Annerstedt vid GR/FoU i Väst.

Den här rapporten har tagits fram av Åsa Nilsson tillsammans med fyra forskare: Torbjörn Forkby, Anna Liljeström, Jeanette Olsson och Russell Turner. Huvudansvaret för rapporten vilar på Åsa Nilsson. De fyra forskarna ansvarar i första hand för de teoretiska

³ De lokala rapporterna har publicerats på varje kommuns webb, och länkas till via GR:s webb: <https://www.goteborgsregionen.se/lupp>.

inledningarna och de teoretiskt grundade reflexionerna inom sitt respektive forskningsområde. Åsa Nilsson ansvarar för kapitlet om samhällsinflytande.⁴ De empiriska analyserna av enkätsvaren ansvarar Åsa Nilsson för, genomförda i dialog med de fyra forskarna. Åtgärdsförslagen i rapportens sista kapitel baseras på de fem författarnas gemensamma reflexioner, till delar framförda vid den genomförda spridningskonferensen. Rapportens innehåll och analyser är i övrigt präglad av den gemensamma dialog som ägt rum inom det regionala Lupp-nätverket och vad som kom fram i den ovan nämnda workshopen med en bredare samling kommunrepresentanter.

Flera beskrivningar och analyser bygger på motsvarande regional rapport baserad på Lupp 2013 (genomförd i sex GR-kommuner): *Ung i Göteborgsregionen – Meningsfullhet, delaktighet, trygghet och hälsa utifrån sex kommuners Lupp-undersökning 2013* (Forkby & Nilsson 2014). Referenser till regionala resultat avser genomgående denna rapport.

Fokus på social hållbarhet

Lupp-undersökningen är en ämnesmässigt bred enkät som spänner över flera teman med ett stort antal frågor och delfrågor (se vidare kapitel 2). De nio kommunrapporterna fokuserar på resultaten av frågor som på olika sätt beskriver levnadsförhållanden hos kommunens unga, hur de mår och hur de förhåller sig till olika sociala och institutionella sammanhang. Rapporterna redovisar ett stort urval av enkätresultat som kan sägas fungera som olika slags indikatorer på social hållbarhet (se vidare kapitel 3). Bredden, tillsammans med uppdragets förutsättningar, innebär att kommunrapporterna summerar övergripande tendenser utan några fördjupande analyser.

I den här rapporten, som är baserad på ett större regionalt svarsunderlag, fördjupas analysen av de ungas levnadsförhållanden och förutsättningarna för en socialt hållbar utveckling i regionen. Det större svarsunderlaget gör det möjligt att beskriva och analysera specifika grupper av ungdomar som i en enskild kommun ofta är för små för att kunna studeras genom en enkät. Barnombudsmannen betonar i en aktuell rapport (2018, s. 69) vikten av just detta: att ”säkerställa ett tillräckligt stort och representativt urval [...] för att meningsfulla jämförelser mellan viktiga grupper ska kunna göras”, för att i nästa steg kunna garantera barnets rätt till delaktighet på en övergripande nivå.

Rapporten avser att bidra med svar på sex övergripande stora frågeställningar, som avhandlas i lika många kapitel. Det handlar om i vilken utsträckning regionens unga har...

- en meningsfull fritid?
- förutsättningar för lärande och utveckling i skolan?
- förutsättningar för inflytande i samhället?
- trygghet i vardagen?
- god hälsa och livstillfredsställelse?
- framtidstro?

De två sista frågorna besvaras genom att samtidigt väva in resultaten från tidigare kapitel.

I ett avslutande kapitel reflekterar därefter rapportens författare över vad de anser vara de viktigaste resultaten som kommit fram om ungas livssituation och ger förslag på hur

4 Torbjörn Forkby: professor i socialt arbete med inriktning mot barn, unga och familj, Linnéuniversitet (rapportinnehåll rörande fritid och ungdomspolitik); Anna Liljeström, doktor med inriktning på pedagogisk psykologi och konsult knuten till Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), kunskapscenter för att motverka studieavbrott (rapportinnehåll rörande skolan); Jeanette Olsson, doktor i socialt arbete och verksam vid GR/FoU i Väst (rapportinnehåll rörande hälsa); Russell Turner, doktorand vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet (rapportinnehåll rörande trygghet samt användning av alkohol och droger). Beträffande kapitlet om samhällsinflytande tackar Åsa Nilsson för relevanta litteraturtips från Mats Ekström, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), och värdefulla synpunkter från Lennart Weibull, seniorprofessor vid SOM-institutet, båda vid Göteborgs universitet.

Göteborgsregionens kommuner skulle kunna stärka sitt arbete i en socialt hållbar riktning inom de olika livsområden som enkäten fångar.

Analyser på regional nivå

... samt redovisningar av skillnader mellan och inom kommuner

De analyser som presenteras i rapporten baseras till stora delar på det samlade svarunderslaget från de nio kommuner i Göteborgsregionen som genomförde Lupp 2017. Skillnader *mellan* de ingående kommunerna analyseras i de fall där intressanta resultat har uppmärksammats.

Rapporten innehåller därtill en diagrambilaga där resultatet på ett större urval av frågor, som kan användas som olika slags indikatorer på social hållbarhet (se vidare kapitel 3), redovisas fördelat på de nio kommunerna samt relateras till resultatet för samtliga ungdomar i alla kommuner.⁵ Därmed finns möjligheter till jämförelser mellan både enskilda kommuner och med det sammantagna regionresultatet. Framtagande av jämförbar statistik mellan kommuner ligger i linje med Barnombudsmannens förslag för att kunna motverka kommunala (och regionala) skillnader i genomförandet av barnkonventionen i Sverige, något som FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över (Barnombudsmannen 2018, s. 69).⁶

För en mer ingående kommunvis presentation hänvisas till de lokala rapporterna.⁷ Av dessa rapporter framgår också hur resultaten i många fall varierar *inom* kommunerna, beroende på var i kommunen ungdomarna bor, vilket i många fall sammanfaller med skillnader i socioekonomiska förhållanden. Den här typen av skillnader, som tenderar att döljas bakom ”medelvärdeets skugga”, är viktiga att uppmärksamma. Ambitionen med denna rapport var från början att lyfta den här typen av analys till en regional nivå genom att jämföra olika typer av boendeområden på tvärs inom regionen. Det visade sig dock vara för svårt att gruppera områdena på ett rimligt sätt utifrån enkätfrågan om boendeområde i respektive kommun. En anledning är att många av de boendeområden som ingår som svarsalternativ på enkätfrågan i sig rymmer stora skillnader i boende- och befolkningsstruktur. Det här är en fråga som bör utredas mer ordentligt och tas med i diskussionen inför ett eventuellt fortsatt regionalt samordnat Lupp-genomförande. Till dess får den här typen av angelägen analys ske på lokal nivå, utifrån resultatunderlaget i de lokala rapporterna.

... med resultaten nedbrutna på tjejer och killar

Resultaten i diagrambilagan redovisas löpande nedbrutna på killar respektive tjejer. Därmed synliggörs genomgående eventuella skillnader i livsvillkor och levnadsvanor mellan killar och tjejer. Könsuppdelad statistik är ett viktigt verktyg för att kunna beskriva och följa situationen för killar och tjejer (och kvinnor och män) i förhållande till nationella och lokala jämställdhetspolitiska mål⁸. Betydelsen av könsuppdelad statistik återspeglas också i den nationella förordningens krav på särskilt statistikansvariga myndigheter, att ”individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta” (SFS 2001:100, 17§).

Alla människor kan eller vill dock inte identifiera sig själva som antingen kvinnor/män, killar/tjejer. Könfrågan i Lupp-enkäten har därför tre svarsalternativ: ”tjej”, ”kille”

5 Diagrammen motsvarar dem som ingått i de enskilda kommunrapporter som tagits fram av GR/FoU i Väst, med tillägg av ytterligare några frågor.

6 Sverige förband sig till barnkonventionen redan 1990, och i juni 2018 beslutade riksdagen att barnkonventionen ska gälla som svensk lag från och med 1 januari 2020.

7 Rapporterna finns publicerade på varje kommuns webb och länkas till via GR:s webb: <https://www.goteborgsregionen.se/lupp>.

8 Målen formulerade av Sveriges regering 2014-2018: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>

respektive ”annan könstillhörighet (om du är eller känner dig tillhöra annat kön än tjej eller kille)”. Det tredje alternativet har endast använts av ett fåtal individer – totalt 60 åk8-ungdomar och 25 gy2-ungdomar som ingår i analysunderlaget – vilket ger en svag grund för analyser av gruppen. Därtill kan svarsalternativet även användas av personer som av annan anledning inte vill beskriva sig i termer av kön, vilket gör det svårare att tolka gruppens svar.⁹ Under bearbetningen av datamaterialet har det samtidigt visat sig att den här gruppen, precis som i Lupp 2013, tenderar att ge mer negativa och alarmerande svar rörande exempelvis otrygghet, utsatthet, hälsa och drogvänor. Det är förhållanden som också bekräftas av annan forskning (SOU 2017:92; Folkhälsomyndigheten 2015a). Så även om gruppens livssituation bör undersökas bättre med andra metoder kommer den att ingå i delar av rapportens analyser, med reservationen att resultaten baseras på ett mindre antal ungdomar.

Två åldersgrupper – med fokus på årskurs 8

Rapportens analyser baseras på enkätsvar från två åldersgrupper: elever i grundskolans årskurs 8 (åk8) och ungdomar i gymnasiets år 2 eller annars födda år 2000 (gy2).

Redovisningar och analyser kommer dock i många fall att fokusera åk8-elevernans svar. Det finns framför allt två skäl till det. För det första håller högstadienkenätens svarsunderlag en bättre kvalitet genom en högre svarsfrekvens (se kapitel 4, sidan 27). För det andra är det större bortfallet på gymnasieenköten även mer systematiskt, framför allt beroende på svårigheterna att nå de elever som pendlar till en skola utanför GR-samarbetet, vilket i praktiken innebär att särskilt elever på gymnasieskolor i Göteborgs Stad är underrepresenterade i svaren (se sidan 32). Även den mindre gruppen ungdomar helt utanför gymnasieskolan är sämre representerade i undersökningen. Därtill har Öckerö kommun inte genomfört Lupp i gymnasiegruppen (se vidare sidan 23).

Samtidigt innebär det stora svarsunderlaget från regionens gymnasieungdomar både lockande och intressanta möjligheter att beskriva även denna äldre målgrupp, vilket också görs i rapporten. Trots att svaren inte är helt representativa för kommunernas gy2-ungdomar är det information från många ungdomar som vi vill ta till oss genom att beskriva och analysera enkätsvaren även om generaliseringsanspråken måste sänkas. Tolkningarna av dessa resultat måste göras i ljuset av det relativt stora och skeva bortfall som föreligger: hur hade resultaten påverkats om bortfallsgruppen hade svarat? Vi kommer att vinnlägga oss om att ställa den typen av frågor i analyserna av gymnasieungdomarnas enkätsvar.

I undantagsfall baseras analyserna på svaren från *båda* de två åldersgrupperna, det vill säga sammanslaget. Vilken eller vilka åldersgrupper som resultaten avser redovisas genomgående i rapporten.

Förändringar över tid

En styrka med enkäter är möjligheten att kunna jämföra förhållanden över tid, förutsatt att målgruppen och enkätinstrumentet är desamma. Jämförbarheten över tid är också ett viktigt syfte med Lupp-enköten, att långsiktigt kunna följa upp den lokala ungdomspolitikens. Enkätresultat blir alltid mer meningsfulla med referensgrupper, både mellan svarsgrupper och mellan tidpunkter. Det här är något som även Barnombudsmannen betonar när de hänvisar till att ”FN:s barntätskommitté har uttryckt att en nödvändig del för genomförandet av barnkonventionen är att göra kontinuerliga datainsamlingar för att upptäcka ojämlikheter i förverkligandet av rättigheterna” (Barnombudsmannen 2018, s. 9).

⁹ Erfarenheter av detta och tidigare Lupp-enkätmaterial har även visat att mer oseriosa enkätsvar inte sällan inleds med det tredje – för en del kontroversiella/spännande svarsalternativet – på könsfrågan.

Emellertid har Lupp-enkäten sedan 2013, då sex av kommunerna i Göteborgsregionen gjorde Lupp förra gången, förändrats en hel del. Det innebär att möjligheterna till jämförelser över tid är begränsade, men de görs i rapporten så långt det är möjligt (precis som i de lokala resultatrapporterna). Ytterligare en försvårande faktor är att målgruppen av gymnasieungdomar inte är helt jämförbar mellan åren i alla kommuner, och därtill har svarsunderlaget/bortfallet av praktiska skäl olika sammansättning olika år. På regional nivå försvåras jämförbarheten ytterligare av att alla kommuner som gjort Lupp 2017 inte har gjort den 2013 eller tidigare år.

Förhoppningen är att enkäten framöver i högre grad kommer att kunna användas för att följa utvecklingen av ungas livssituation i Göteborgsregionen över tid.

Ett diskussionsunderlag

Avsikten med både kommunrapporterna och denna regionala rapport är i första hand att ge ett underlag för diskussioner mellan ungdomar, politiker och tjänstepersoner – på såväl lokal som regional nivå.

Analysunderlag och resultatbeskrivningar har svagheter i flera avseenden: alla unga har inte besvarat enkäten; alla svarspersoner har kanske inte förstått samtliga frågor eller har av ett eller annat skäl svarat slarvigt eller till och med oseriöst; enkätfrågor mäter inte alltid exakt vad de är tänkta att mäta; resultatbeskrivningar är av naturliga skäl ofta summariska och fokuserar generella mönster och kan därmed missa väsentliga undantag eller alternativa perspektiv. Dessa problem gäller kvantitativa frågeundersökningar generellt och är inget unikt för Lupp-undersökningen. Trots metodens svagheter är den ändå svåröverträffad när det gäller att på ett förhållandevis enkelt och resurssnålt sätt kunna göra sig en övergripande och generellt giltig bild, av i det här fallet ungas levnadsförhållanden.

I läsningen av rapporternas resultat bör fokus ligga på generella mönster och större skillnader mellan grupper snarare än på detaljer och enskilda procentenheter. De resultat som framträder bör tolkas med en kritisk hållning. Mot bakgrund av bortfallsproblematiken (se vidare kapitel 4) finns alltid anledning att ställa sig frågorna: Vad innebär det i just det här fallet att inte samtliga ungdomar (särskilt i gymnasiet) besvarat frågan? Finns det skäl att tro att de som inte svarat skulle ge en annan bild?

I rapporten analyseras resultat som har lagts samman från de nio GR-kommunernas Lupp-undersökningar. Vår ambition är att genom resultaten ge inspel till frågor och diskussioner om hur Göteborgsregionen kan utvecklas i en socialt hållbar riktning. Det ska samtidigt påpekas att resultaten bottenar i lokala sammanhang i var och en av de nio kommunerna och att det finns goda möjligheter till även lokalt avgränsade analyser av enkätmaterialen.

2. Vad är Lupp?

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag att ta fram och sprida kunskap inom två huvudområden: ungdomspolitik och politiken för det civila samhället. Inom det ungdomspolitiska området ansvarar MUCF för att följa upp och analysera ungas livssituation.

På lokal nivå arbetar MUCF för att stödja och utveckla det ungdomspolitiska arbetet. Inom det uppdraget är Lupp-enkäten – *lokal uppföljning av ungdomspolitiken* – ett årligt uppföljningsverktyg som ska hjälpa lokala verksamheter att bedriva sitt arbete baserat på aktuell kunskap om ungas situation, villkor och attityder.¹⁰ Ungdomarnas enkätsvar ska fungera som underlag och inspiration för verksamhetsutveckling. Rätt använd är Lupp-undersökningen en grund för att strategiskt och långsiktigt genomföra lokal ungdomspolitik.

Den första Lupp-undersökningen genomfördes 2003¹¹, i nio av Sveriges kommuner. 2017 års undersökning har genomförts av 24 kommuner.¹² Genom Lupp-enkäten kan kommunerna därmed jämföra sitt resultat med andra kommuners.

Inräknat 2017 års undersökning har en god majoritet av landets kommuner, 169 av 290¹³, genomfört (minst) en Lupp-undersökning. Antalet deltagare ett enskilt undersökningsår är betydligt färre; under perioden 2005–2017 har det varierat mellan 19 och 44 kommuner. Det begränsade antalet deltagande kommuner ett enskilt år, tillsammans med variationen sett till vilka som deltar¹⁴, innebär att det saknas ett meningsfullt ”riksge-nomsnitt” att relatera till.

Lupp-enkäten riktar sig till tre åldersgrupper: högstadieungdomar, gymnasieungdomar samt ”unga vuxna” i åldrarna 19–25 år. De två första grupperna betyder i praktiken oftast elever i årskurs 8 respektive gymnasiets år 2. Skolungdomarna besvarar normalt enkäten i skolan, medan den äldsta gruppen nås genom befolkningsregistret. Ingen av de deltagande GR-kommunerna har genomfört Lupp 2017 med den äldsta åldersgruppen, som brukar vara svår att nå och få en god svarsfrekvens för.¹⁵ Samtliga deltagande GR-kommuner har genomfört enkäten i åk8, och åtta av de nio har genomfört enkäten i gymnasiets år 2 (inkl. ungdomar utanför skolan födda år 2000; se vidare kapitel 4, sidan 23).

Kommunerna ansvarar själva för genomförandet av datainsamlingen. MUCF tillhandahåller själva enkäten/enkätverktyget, som är möjligt att distribuera i både webb- och pappersformat. Allt datamaterial lagras elektroniskt hos MUCF som sedan distribuerar det till kommunerna. Kommunerna ansvarar själva för hur de bearbetar materialet.

10 <https://www.mucf.se/ungdomsenkaten-lupp>

11 Efter två pilotundersökningar 2001 och 2002.

12 Utöver de nio GR-kommunerna deltog ytterligare fem kommuner från Västra Götalands län: Bengtsfors, Borås, Sotenäs, Strömstad och Tanum.

13 Ungefärlig uppgift erhållen från MUCF per epost 180823.

14 En kommun har deltagit hela 15 år (Ludvika), övriga som mest fem år. Regionförbundet i Kalmar län, Region Dalarna och Region Gävleborg har precis som GR genomfört kommungemensamma satsningar enskilda år.

15 Tre andra svenska kommuner gjorde dock det: Gislaved, Jokkmokk och Luleå (samt Ronneby som använde enkäten till en avgränsad målgrupp som kunde nås via en särskild mötesplats). Svarsfrekvensen för enkäten riktad till Luleås 24-åringar var 22 procent (Luleå kommun 2018; motsvarande uppgift för Gislaved och för Jokkmokk har inte kunnat erhållas).

Enkäten är uppbyggd efter åtta tematiska avsnitt:

- ”du och din familj”
- fritid
- skola
- politik och samhälle
- trygghet
- hälsa
- arbete
- framtid.

Lupp-enkäten är därmed en innehållsligt bred enkät, till skillnad från några andra ungdomsenkäter med nationell eller regional spridning, exempelvis CAN:s drogvaneenkät¹⁶, GR:s regiongemensamma elevenkät¹⁷, KEKS enkät om mötesplatser för unga¹⁸ och Folkhälsomyndighetens enkät om skolbarns hälsovanor¹⁹.

Lupp-enkäten 2017 innehåller ett drygt 60-tal frågor – eller färre i den utsträckning som svaren inte genererar uppföljningsfrågor. Många av frågorna är uppdelade på delfrågor. Enkätfrågorna är i första hand utformade med fasta svarsalternativ, men det ingår även några helt öppna frågor. Alla frågor är frivilliga att besvara, även i enkätens webbformat.

Lupp-enkätens frågor genomgick en mer omfattande revidering inför Lupp 2015, vilket innebär att den direkta jämförbarheten över tid begränsas. (Se även kapitel 1, sidan 14.).

GR-kommunernas mål med Lupp 2017

Bakgrunden och vägen till beslutet att delta i Lupp 2017 ser olika ut i kommunerna. Det finns dock ett antal övergripande syften med undersökningen som är viktiga för samtliga nio GR-kommuner. Lupp-genomförandet i GR syftar sammanfattningsvis till:

- Kunskap och fördjupande frågor om ungas situation och behov
- Ungdomsperspektiv och ungdomars (*egna*) perspektiv på kommunala frågor
- Ett gemensamt underlag för dialog
 - ... med kommunens unga
 - ... mellan tjänstepersoner och politiker
- Underlag för
 - ... politiska beslut, kommunala mål, handlingsprogram, strategier
 - ... planering av enskilda verksamheter, insatser, projekt
- Samverkan mellan
 - ... kommunens verksamheter
 - ... kommuner.

Lupp-undersökningens fördelar

En styrka med den ämnesbreda Lupp-undersökningen är att den är relevant tvärs över kommunens verksamheter. Enkätresultaten kan användas som ett gemensamt kunskapsunderlag och stärker på så vis förutsättningarna till ett samordnat utvecklingsarbete över

16 Se vidare: <https://www.can.se/undersokningar/skolelevers-drogvanor1/>

17 Se vidare: www.goteborgsregionen.se/u3

18 Se vidare: <http://www.keks.se/dokumentation-och-uppfoljning/>

19 Se vidare: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/skolbarns-halsovanor/>

förvaltningsgränser. Det kan gälla såväl arbete med konkreta ungdomsfrågor som att fånga in ungas perspektiv på lokala frågor i stort, för att stärka ungas delaktighet och inflytande. Lupp-resultaten kan användas som avstamp i dialoger mellan kommunens unga invånare och kommunens tjänstepersoner och politiker.

Att använda sig av en nationell enkät innebär samtidigt möjligheter för kommunen att jämföra resultaten om sina ungdomars livssituation med andra kommuner. Den regionala samordningen mellan flertalet kommuner i Göteborgsregionen, i såväl genomförande som resultatredovisning, stärker denna jämförbarhet.

Utöver att samordningen resulterar i jämförbara resultat möjliggör det större regionala svarsunderlaget fler och säkrare jämförelser av olika grupper av ungdomar – grupper som i många fall är för små att analysera på kommunnivå. Här kan de regionala resultaten bidra till att belysa generella förhållanden som kan vara viktiga att beakta även i ett lokalt sammanhang.

Ungdomsperspektiv och ungdomars perspektiv

Ett av Lupp-undersökningens syften är att stärka kommunens möjlighet att arbeta med ett ungdomsperspektiv i de frågor som rör kommunens unga invånare. Begreppet ungdomsperspektiv har flera möjliga tolkningar. Å ena sidan kan det handla om att fokusera på ungdomar i analyser, åtgärder, beslut och liknande, det vill säga beakta ungdomar som grupp och ta hänsyn till deras situation och behov. Å andra sidan används begreppet även i betydelsen ungdomarnas *egna* perspektiv: att de själva får komma till tals och beskriva sina behov utan att detta filtreras genom vuxnas förståelse av vad som är deras bästa. Barn har en unik kunskap om sin egen situation som beslutsfattare bör ta del av.

I barnkonventionen (artikel 3) stadgas att principen om barnets rätt att komma till tals samtidigt är underställd principen om barnets bästa. Bedömningen av vad som är ett barns eller en grupp barns bästa ska alltid göras av vuxna som har ansvar för beslutet. Utifrån de vuxnas ansvar kan barn och unga ha olika roller med olika grad av inflytande på det beslut som ska fattas: informant, medaktör eller aktör.²⁰ En undersökning som Lupp-enkäten involverar de unga i första hand som informanter, som källa till kunskap om deras situation. Beroende på hur undersökningens resultat används i utvecklingsarbetet kan rollen därefter utökas till att bli både medaktör och aktör.

20 Se vidare *Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.2* (Göteborgs Stad 2011).

3. Ungas livsvillkor och levnadsvanor – en fråga om social hållbarhet

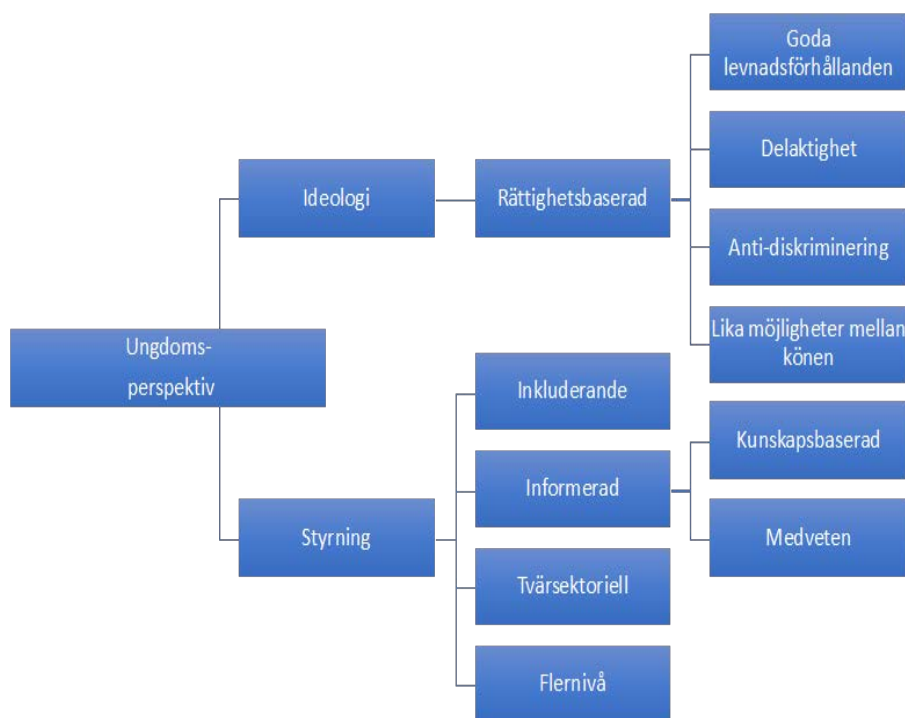
Ungdomspolitikens mål

Det gällande övergripande målet för Sveriges nationella ungdomspolitik är ”att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen”. Målen gäller för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år.²¹

Jämfört med den tidigare regeringens mål syftade den förändrade målformuleringen i propositionen från 2013 även till att förtydliga att ”insatser för unga måste vara individanpassade och ta sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna” (prop. 2013/14:191). Genom individperspektivet betonas att ungdomars makt och inflytande utgår från individer snarare än från en homogen ungdomsgrupp i samhället.

Därtill introducerades i propositionen ”Med fokus på unga” ett samlande begrepp tänkt att fungera som ledstjärna för olika initiativ inom området, nämligen ”ungdomsperspektivet”. På motsvarande sätt som att beslut och förändringar rörande barn ska granskas ur ett barnperspektiv, ska ett ungdomsperspektiv användas när det gäller unga personer.²² Vad innebär en viss satsning i relation till ungas intresse, kultur och synsätt? I figur 1 nedan sammanfattas huvudlinjerna i den statliga ungdomspolitikerna, där ungdomsperspektivet utgör utgångspunkten för alla beslut och insatser för och med unga som staten råder över.

Figur 1. Den nationella ungdomspolitikerna huvudsakliga idéer och styrningsformer

Källa: Forkby, Andersson, Becevic & Liljeholm Hansson 2015.

21 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ungdomspolitik/mal-for-ungdomspolitik/>

22 Se vidare om ungdomsperspektiv i proposition 2013/14:191, s. 22, samt s. 17 i rapportens föregående kapitel.

Ungdomsperspektivet tar sig uttryck i både ideologi och styrning. Den ideologiska komponenten i ungdomspolitiken tydliggör att unga har vissa rättigheter som den statliga politiken ska försöka finna former för att tillgodose. Det handlar om att alla unga ska åtnjuta goda levnadsvillkoren (hälsa, bostad, skolgång etc.) och att de ska vara delaktiga i sammanhang som berör dem – men också ha någon form av inflytande i samhället i stort. Särskilt utpekade områden är att motverka diskriminering, rasistiska uttryck och strömningar samt att verka för att unga, oavsett kön, har lika möjligheter till välbefinnande och utveckling.

När det gäller styrning av *politiken* ska den inkludera olika aktörer och intressen, och den ska vara informerad om ungas situation så att den kan bedrivas utifrån välgrundad kunskap och med medvetenhet om ungas villkor. Kunskapen kan bland annat komma från undersökningar om ungas situation, attityder och behov. Vidare är ett honnörssord inom ungdomspolitiken (precis som inom många andra politikområden) att den ska vara tvärssektoriell i meningen att olika verksamhetsområden (exempelvis skola, fritid, hälso- och sjukvård) ska samverka i ett gemensamt arbete. Ungdomspolitiken ska även kunna integrera olika nivåer i styrningen, exempelvis genom att både statlig, regional och kommunal nivå omfattas i de satsningar som görs.

Att regeringens mål gäller statliga beslut och insatser betyder annars att både kommuner och civilsamhället lämnas utanför målbilden. Eftersom kommunernas och civilsamhällets verksamheter inom många områden samtidigt är avgörande för förverkligandet av ungdomspolitiken, beror genomslaget för den statliga styrningen på hur pass benägna dessa lokala aktörer är att översätta statlig policy till det egna området och hur framgångsrikt deras arbete är. Ett sätt att undersöka hur väl ”översättningen” till den lokala nivån har fungerat är att analysera ungdomarnas livssituation baserat på de indikatorer som Lupp-undersökningen erbjuder.

Indikatorer på ungas levnadsvillkor

Utifrån de nationella målen, hur ser ungas levnadsvillkor ut – är de ”goda”? Har dagens unga makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen? Ett sätt att försöka besvara frågorna är genom att mäta och följa ett urval indikatorer över tid – går utvecklingen åt rätt håll? Skiljer sig situationen för olika grupper av ungdomar?

Lupp-enkäten är ett tillgängligt verktyg för landets kommuner, stadsdelar och regionala aktörer för att följa lokala förhållanden med hjälp av enkätbaserade indikatorer. Det finns förstås många andra möjligheter, vilket syns inte minst på nationell nivå där olika aktörer arbetar med att både ta fram och följa olika typer av indikatorer på ungas levnadsvillkor.²³ Gemensamma nämnare i många sammanställningar av indikatorer är mått på socioekonomiska resurser, utbildningsnivå, fysisk och psykisk hälsa.

23 MUCF har regeringens uppdrag att följa och analysera ungas livssituation. Myndighetens portal *Ung idag* presenterar aktuell statistik i form av ett drygt 50-tal indikatorer på ungas levnadsvillkor, inom sex huvudområden: arbete och boende; ekonomisk och social utsatthet; fysisk och psykisk hälsa; inflytande och representation; kultur och fritid; utbildning. Statistiken avser unga mellan 13 och 25 år och kan så långt det är möjligt brytas ner på kön, ålder, utrikes och inrikes födda samt utländsk bakgrund, samt i vissa fall även på kommun- och länsnivå. Statistiken erhålls från flera andra myndigheter och baseras på både enkätundersökningar och registeruppgifter.

Barnombudsmanen samlar och tillgängliggör statistik om barns och ungas levnadsvillkoren i form av den digitala tjänsten *Max18*, utvecklad utifrån ett tidigare regeringsuppdrag. Statistiken är uppdelad på sju områden som kopplas till barnkonventionens olika artiklar.

Det ideella Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) – bildat i samarbete mellan staten och Sveriges kommuner och landsting (SKL) – driver och utvecklar *Kommun- och landstingsdatabasen* (Kolada), med möjlighet att följa kommunernas och landstingens verksamheter från år till år. Databasen innehåller cirka 5 000 insamlade nyckeltal för skola, vård och omsorg – ”om resurser, volymer och kvalitet i kommuners och landstings alla verksamheter” – baserat på nationell statistik från statistikansvariga myndigheter och andra källor. Här ingår nyckeltal under rubriken ”Barn och unga i fokus”, med statistik rörande bland annat utbildning, föräldraomsorg och fritid. (Se vidare: www.kolada.se)

Från ett regionalt perspektiv kan också nämnas det så kallade *Barmätverket* – ett regionalt nätverk kring mätningar av barns livsvillkor och hälsa för social hållbarhet, med övergripande syfte att stärka den regionala samordningen kring mätande uppföljningar och enkäter samt att stärka informations-, kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan nätverkets aktörer för ett bättre utnyttjande av länets/regionens resurser. Här finns möjlighet att söka information om befintliga mätningar av barns och ungas livssituation i olika avseenden som görs eller sammanställs på regional och delregional nivå.

En fråga om social hållbarhet

Många av de indikatorer som har tagits fram och används för att följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor kan sägas mäta graden av förutsättningar för en hållbar utveckling i samhället. Samhället kan inte utvecklas på ett verkligt hållbart sätt utan hänsyn till ungas behov, livsvillkor, levnadsvanor och framtidsvisioner. Att ”ge alla barn och unga en bra start i livet” är också en av de fem övergripande rekommendationerna som det SKL-ledda arbetet *Samling för social hållbarhet* resulterade i 2013, i syfte att stärka den sociala hållbarheten och minska skillnaderna i hälsa.²⁴

När det gäller själva begreppet hållbar utveckling brukar det beskrivas utifrån tre perspektiv: ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Perspektiven förutsätter varandra för en långsiktig och hållbar samhällsutveckling som inte äventyrar kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.²⁵

Social hållbarhet kan definieras på lite olika sätt. SKL och Folkhälsomyndigheten använder inom *Mötesplats social hållbarhet* följande definition:

*Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.*²⁶

I det regionala sammanhanget ska även nämnas Göteborgs Stads arbete för att minska stadens skillnader i livsvillkor: Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar. Programmet som slår fast den politiska viljeinriktningen för 2018–2026 omfattar fyra målområden. Dessa anger att det samlade jämlikhetsarbetet ska skapa:

- god start i livet och goda uppväxtvillkor
- förutsättningar för arbete
- hållbara och jämlika livsmiljöer
- förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit.

Den årliga uppföljningen utgår från fem indikatorer: inkomstskillnader, god hälsa, mellanmänsklig tillit, kontantmarginal och godkända betyg.²⁷

På den regionala nivån arbetar Göteborgsregionen (GR) för att stärka den hållbara tillväxten i regionen genom samverkan och samarbete mellan medlemskommunerna kring såväl den sociala som den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. En viktig del i arbetet är att skapa och sprida kunskapsunderlag till grund för gemensam planering och utvecklingsarbete.²⁸ Den här rapporten kan ses som ett resultat av det arbetet, med utgångspunkt i uppdraget från nio av regionens kommuner.

24 <https://skl.se/halsasjukvard/folkhalsa/socialhallbarhetmotesplats/samlingforsocialhallbarhet.1200.html> Arbetet har fått sin förlängning i *Mötesplats social hållbarhet*, ett forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte öppen för alla samhällsaktörer, som bedrivs i samverkan mellan SKL och Folkhälsomyndigheten.

25 Begreppet hållbar utveckling introducerades i Brundtlandkommissionens rapport från 1987, *Vår gemensamma framtid*, där också sambanden mellan sociala, ekonomiska och ekologiska orsaker och effekter betonades (Brundtland & Hägerhäll 1988).

26 <http://www.motesplatssocialhallbarhet.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

27 [http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/608f3258400583f-bc12581230043d997/\\$FILE/14_1_Goteborgs_Stads_program_for_en_jamlik_stad_2018_2026.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/608f3258400583f-bc12581230043d997/$FILE/14_1_Goteborgs_Stads_program_for_en_jamlik_stad_2018_2026.pdf)

28 Se dokumentet *Hållbar tillväxt – mål och strategier med fokus på regional struktur* (antaget av GR:s förbundsfullmäktige juni 2013). Inom GR finns en särskild arbetsgrupp för kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och metodutveckling för social hållbarhet i samhällsplanering och samhällsbyggande. (<https://www.grkom.se/toppmeny/dettajobbargmed/arbetsmarknadochsocialvalfard/natverk/socialhallbarhet.4.6fa4735415729ea6d7d3f48c.html>)

Förutsättningar för en god (folk)hälsa

En god och jämlik hälsa är en gemensam nämnare i centrala aktörers hållbarhetsarbete inom regionen. En rapport som rönt mycket uppmärksamhet är Världshälsoorganisationens (WHO:s) *Closing the gap in a generation från 2008*, ofta kallad *Marmot-rapporten*²⁹, som ur ett globalt perspektiv slår fast att ”social orättvisa dödar människor i stor skala” och betonar vikten av ett helhetsgrepp på samhällsstrukturer och levnadsvillkor för att kunna åstadkomma en förändring.³⁰

Vad i samhällsstrukturer och livsvillkor bör då fokuseras på i arbetet för att stärka folkhälsan, och inte minst för att stärka *ungas* hälsa och möjligheter till ett gott liv? Ibland skiljer man på strukturella faktorer (exempelvis samhällsekonomi, kultur och miljö); livsvillkor (den materiella och sociala kontext som omger människor, sett till sådant som boende, utbildning, arbetsmarknad, hälso- och sjukvård); levnadsvanor samt sociala nätverk och relationer.³¹ På dessa olika nivåer är några nyckelfaktorer för barns och ungas hälsa och utveckling ekonomiska villkor; studienivå; ställning på arbetsmarknaden; boendemiljö; skolmiljö; demokratisk och social delaktighet; erfarenheter av diskriminering; fysisk aktivitet; matvanor; sexualvanor; användning av alkohol, tobak, narkotika och dopningspreparat (se t. ex. Statens folkhälsoinstitut 2013).

Påverkan kan vara både direkt och indirekt. De socioekonomiska förutsättningarna sätter ramarna för individens livsvillkor, vilket i sin tur tenderar att påverka levnadsvanor och livsstil, vilken i sin tur påverkar hälsa och välbefinnande.

Indikatorer på social hållbarhet i Lupp 2017

Lupp-enkätens frågor erbjuder många möjliga indikatorer på social hållbarhet. De frågor eller frågeområden som kan knytas till begreppet handlar om:

- livstillfredsställelse (som helhet samt inom olika livsområden)
- nöjdhet med relationer (kompisar, familj)
- möjligheter och hinder för aktiviteter på fritiden
- fritidsaktivitet och föreningsmedlemskap
- ekonomiska hinder jämfört med andra i samma ålder
- oro för föräldrars ekonomi
- skolmiljö
- upplevelse av undervisning och stöd i skolan
- inflytande i skolan
- samhällsengagemang och samhällsinflytande
- förtroende för politiker och för vuxna i allmänhet
- utsatthet för brott/hot
- upplevelse av (o)trygghet
- erfarenheter av mobbning/trakasserier/utfrysning
- erfarenheter av orättvis behandling
- hälsa och hälsobesvär
- motionsvanor

29 Efter professor Sir Michael Marmot som ledde arbetet med rapporten (Världshälsoorganisationen 2008).

30 ”Social injustice is killing people on a grand scale”, hämtat från förordet i Världshälsoorganisationens rapport (2008).

31 Se modellen hos Dahlgren, G. & Whitehead, M. (1992). Modellen används i Folkhälsomyndighetens rapporter, se t. ex. Folkhälsomyndigheten (2018a, s. 17f.).

- användning av tobak, alkohol, droger, dopningpreparat
- sommarjobb
- utbildningsplaner
- får gifta sig med den man vill
- framtidssyn.

Det är dessa frågor som utgör kärnan i rapportens beskrivningar och analyser av enkätresultaten.

Utöver dessa frågor ska nämnas fyra ”tilläggsfrågor” som ingått i någon eller några kommuners enkäter. Dessa rör uppfattning om orsaker bakom hälsobesvär; tillgång till någon att prata med vid behov; kunskap om de egna rättigheterna enligt barnkonventionen samt utsatthet för familjerelaterat våld/kränkning.

Redan här ska betonas att indikatorers utfall alltid påverkas av dataunderlagets kvalitet. I mätningar som syftar till att belysa social hållbarhet finns det anledning att hålla i minnet att hälsa och delaktighet är sådant som troligen överskattas i positiv riktning i en enkätundersökning som Lupp. Eftersom enkäten främst genomförs i skolan tenderar bortfallet *generellt* att vara kopplat till skolfrånvaro. En noggrannare beskrivning av undersökningens genomförande och kvalitet följer i kommande kapitel.

4. Lupp 2017 i GR: genomförande av enkäten och svarsunderlagets kvalitet

Urvalet ungdomar: årskurs 8

Lupp-undersökningen i GR-kommunernas årskurs 8 (åk8) baseras i princip på totalurval av kommunernas samtliga elever. Fristående skolor har i möjligaste mån omfattats av undersökningen.³²

När det gäller ungdomar som skolpendlar över kommungränsen har urvalsstrategin varierat något. Samtliga kommuner har inkluderat de åk8-elever som pendlar *in* från någon annan kommun. När det gäller *ut*pendlande åk8-ungdomar har Mölndal, med relativt många ungdomar som går i grundskola i Göteborg, inkluderat även dessa. Detsamma gäller Öckerö, med ett fåtal utpendlande elever. Härrydas urval inkluderar de åk8-ungdomar som pendlar till en skola i en kommun utanför Lupp-samarbetet. Övriga kommuners urval är begränsade till eleverna som går på skolorna inom kommunen. Den generellt begränsade pendlingen över kommungränser i åk8 innebär att dessa variationer har marginell betydelse vid jämförelser av resultaten.

Förekommande särskoleelever har generellt omfattats av undersökningen.³³ Detsamma gäller nyanlända barn, som i Lupp 2017 hade en förbättrad möjlighet att besvara enkäten då MUCF erbjöd enkäten på fyra språk utöver svenska: arabiska, dari, somaliska och engelska.

Urvalet ungdomar: gymnasiets år 2 (eller annars födda år 2000)

Lupp-undersökningen i GR-kommunerna riktad till gymnasieungdomar i årskurs 2 (gy2) baseras i princip på totalurval av kommunernas samtliga gy2-ungdomar. Här är dock variationen mellan kommunerna lite större jämfört med undersökningen i åk8, särskilt beträffande hanteringen av ungdomar som pendlar till en annan kommuns gymnasieskola.

Först och främst ska observeras att Öckerö inte alls inkluderat gymnasie målgruppen, mot bakgrund av att flertalet av kommunens gymnasieungdomar går på skola i Göteborg och därmed är svåra att nå ut till (vilket också visade sig i samband med genomförandet av Lupp 2011 då målgruppen inkluderades).

Samtliga övriga åtta kommuner har så långt det varit möjligt inkluderat sina invånare som går gymnasiets år 2 (se vidare nästa avsnitt), oavsett var skolan ligger, det vill säga inom kommunen eller i någon annan kommun. Det ska noteras att Tjörn helt saknar gymnasieskola, att Ale inte har något nationellt gymnasieprogram utan enbart introduktionsprogram (Ale gymnasium) och lärlingsutbildning (Lärlingsgymnasiet) samt att Mölndals gymnasium inte har något högskoleförberedande program (Krokslättsgymnasiet, med introduktionsprogram, yrkesförberedande program och lärlingsutbildning). Kommunerna har i genomförandet alltså kunnat dra nytta av varandras datainsamling.³⁴

32 I Kungälv avstod Friskolan i Kärna från att delta i genomförandet. Detsamma gäller en skola i Mölndal (Växthuset), där berörda elever i stället kontaktades per post (med begränsat resultat). Det kan också nämnas att Öckerös fristående Betelskolan inte omfattades av genomförandet då inga åk8-elever var aktuella hösten 2017.

33 Undantag är en berörd skola i Härryda samt en skola i Kungälv, vilket i båda fallen gäller ett mindre antal elever. I Öckerö var inga å8-elever aktuella hösten 2017.

34 I praktiken har GR/FoU i Väst skapat en gemensam datafil över samtliga insamlade gy2-ungdomars svar i de åtta kommunerna. Två variabler har skapats för "boendekommun" respektive "skolkommun" för att kunna anpassa analysunderlaget efter analysperspektivet. På högstadienivån har kommunernas insamlade svarsunderlag använts i sin ursprungliga form. Även om in- och utpendlande elever förekommer också här, är det relativt begränsat och underlaget har bedömts spegla kommunernas åk8-ungdomar tillräckligt väl.

Elever på introduktionsprogram, det vill säga utbildning för dem som inte är behöriga att söka till ett nationellt gymnasieprogram, är inkluderade i alla kommuner utom Kungälv.

Gymnasiets särskoleelever är generellt inkluderade. Undantaget är Mölndal, vars särskola Frejagymnasiet gjorde bedömningen att det inte var möjligt att genomföra enkäten med eleverna. Det kan också noteras att Kungälvs genomförande i gymnasiesärskolan (Trekungagymnasiet) omfattar samtliga gymnasieelever oavsett årskurs.

Fyra kommuner – Ale, Härryda, Kungsbacka och Mölndal – har därutöver inkluderat ungdomar som inte alls går i gymnasiet, födda år 2000 (det vill säga ungefär 17 år vid enkätens genomförande). Detta gäller däremot inte Alingsås, Kungälv och Stenungsund, vilket sammantaget i de tre kommunerna har bedömts beröra ett 70-tal personer.³⁵ I Tjörns kommun gick enligt uppgift alla ungdomar födda år 2000 i gymnasiet.

Därutöver har alla kommuner med eget gymnasium i *datainsamlingen* inkluderat samtliga *inpendlande* gy2-elever. I de framtagna lokala resultatrapporterna har samtliga dessa svar analyserats med avseende på enkätens skolfrågor, utifrån ett verksamhetsperspektiv där hemkommun är av underordnad betydelse. I denna rapport kommer dock analyserna göras utifrån ett invånarperspektiv, det vill säga med fokus på ungdomar som bor i någon av de åtta GR-kommunerna som genomfört gymnasieundersökningen.

Totalt omfattar undersökningens urval sammantaget 4 485 åk8-elever (i de nio kommunerna) och 3 922 gy2-ungdomar (i de åtta kommunerna), vilket alltså ska betraktas som tämligen nära ett totalurval av målgrupperna. Svarsunderlaget utgörs i nästa steg av 3 776 åk8-elever och 2 051 gy2-ungdomar (se vidare avsnittet *Svarsfrekvens*).

Datainsamlingen

Samtliga kommuner har inför undersökningen arbetat med att förankra Lupp-enkätens genomförande på skolorna i kommunen. Därefter har det skett en varierande grad av dialog under själva genomförandet. I flera av kommunerna gjorde arbetsgruppen informationsbesök på skolorna, annars sköttes kommunikationen via externa fritidsledare, ungdomskonsulenter eller via skolans rektorer. Härryda tog fram en särskild lärarhandledning med tips och riktlinjer för genomförandet.

För att sprida information om Lupp hos både ungdomar och föräldrar, och inte minst hos de gymnasieungdomar som pendlar till skola utanför kommunen och därmed är mer svårnådda, gjordes flera kommunikationsinsatser. GR/FoU i Väst tog fram en annons som publicerades på Facebook och som flera av kommunerna använde även lokalt.

Från lokalt håll gjordes många andra insatser. Det har handlat om:

- information på kommunens hemsida
- information på sociala medier, exempelvis inlägg på kommunens Facebook- och/eller Instagram-sidor, en särskild hashtag ”Lupp 2017”
- framtagande av film med intervjuer av ungdomar, publicerad på sociala medier (Kungälv, Stenungsund)
- ”pushnotis” i kommunens mobilapp riktad till unga (”Ung i Ale”; ”Ung i Stenungsund”)
- affischer på skolor, fritidsgårdar/mötesplatser, ungdomsmottagning, bibliotek

35 Enligt Skolverkets statistik var det, i hela Västra Götalands län, 2,5 procent av ungdomarna som inte började gymnasiet hösten 2017 direkt efter grundskolan, detsamma gäller för riket som helhet, och i Alingsås, Kungälv och Stenungsund mellan 1,5 och 2,5 procent (databasen finns tillgänglig på www.jmftal.artisan.se/default.aspx; måttet ”Elever, andel (%) folkbokförda i kommunen/länet som avslutat grundskolan på våren och ej går i gymn.skolan följande höst”). Därutöver förekommer studieavbrott av kortare eller längre karaktär.

- deltagande i lokala medier med uppmaning till föräldrar att prata om Lupp med sin ungdom
- informrande brev till åk8-föräldrar genom rektor eller skolornas kommunikationskanal
- aktivitet på Mimers Hus gymnasium med kexchoklad-utdelning i utbyte av informationsspridning i sociala medier (Kungälv tillsammans med Ale).

I huvudsak en digital enkät, besvarad i klassrummet

I åk8 genomfördes enkäten helt eller huvudsakligen genom skolan, via en digital länk på lektionstid. Några undantag förekom i försök att nå utpendlande skolelever: Mölndal skickade brev med länkinformation till elever i Göteborgsskolor samt till elever på en fristående skola som valde att inte vara med och genomföra enkäten.³⁶ Härryda och Öckerö skickade hem både en pappersenkät samt brev med digital länk till fåtalet ungdomar som gick i skola utanför kommunen (gäller i första hand Göteborg).

Insamlingen i gymnasiet varierar mer. De gymnasieskolor som ligger i någon av de åtta GR-kommuner som genomförde Lupp³⁷ har varit involverade i genomförandet på samma sätt som i åk8 och låtit ungdomarna besvara enkäten på lektionstid, via en digital länk. Undantag förekommer, med hemskickade enkäter till elever som gick i skola utanför kommunen och ändå inkluderades i genomförandet (ett fåtal elever boende i Härryda, Öckerö).

Många gymnasieungdomar skolpendlar dock över kommungränsen. Det gäller alla eller flertalet i Ale, Tjörn och Mölndal (som saknar egen gymnasieskola, nationella program respektive högskoleförberedande program; se ovan). Men även i de andra kommunerna är det många gymnasieungdomar som pendlar, och i synnerhet till Göteborg. Försök gjordes därför att kontakta dessa ungdomar via ett mejl med en digital (kommunspecifik) enkätlänk, som förmedlades av flera av Göteborgsskolorna. Göteborgs Stad bistod på så vis med att kontakta berörda ungdomar i stadens 12 kommunala gymnasieskolor, ett utskick som enligt uppgift omfattade totalt 578 elever bosatta i någon av de åtta kommunerna. Även flera fristående skolor i Göteborg var behjälpliga på motsvarande sätt³⁸, medan andra fristående skolor avböjde av olika skäl³⁹. Därtill har kontakthjälp erhållits från två skolor utanför Göteborg: Lerums gymnasium (berör framför allt Alingsås-ungdomar) samt Öckerö Seglande gymnasieskola.

Som komplement till denna typ av kontaktförsök har flera av kommunerna – Ale, Kungälv, Mölndal och Tjörn – skickat ett brev med länkinformation hem till sina utpendlande gymnasieungdomar.

Ungdomar helt utanför gymnasiet födda år 2000, det vill säga omkring 17 år under insamlingsperioden, kontaktades på lite olika sätt av de fyra kommuner som inkluderat gruppen i undersökningen. Ale och Mölndal skickade hem ett brev med länk-information. Kungsbacka skickade hem en pappersenkät. Härryda hade olika tillvägagångssätt till olika ungdomar inom denna grupp.

Även om den digitala enkäten dominerat som insamlingsmetod har alltså även pappersenkäter använts, där svaren matats in direkt i enkätverket av ansvarig lokal arbetsgrupp. Pappersenkäter har i några fall även använts som komplement till den digitala enkäten, i både åk8 och gymnasiet år 2, när datorer saknats eller det varit problem med

36 Se not 32.

37 Öckerö genomförde endast i åk8; se ovan avsnitt *Urvalet ungdomar*.

38 Donner, Göteborgsregionens Tekniska Gymnasium (GTG), Ingrid Segerstedts Gymnasium, Jensen, Kitas, L M Engströms Gymnasium och Aniaragymnasiet. Mer osäker uppgift gäller NTI-gymnasiet, Drottning Blankas gymnasium, Ljud&Bild/LSB Kreativa, IT-gymnasiet, Plusgymnasiet och Framtidsgymnasiet.

39 Realgymnasiet, Samskolan, Sigrid Rudebäcks gymnasium, Sjöljns, Mikael Elias, Rytmus, Hermods och Thorén Innovation School. Därtill kontaktas aldrig Peabskolan, Asperö Idrottsgymnasium samt ett antal andra skolor med bara ett fåtal elever från någon av de nio kommunerna. Härryda kommun har dock själva kontaktat dessa skolor i den utsträckning de haft berörda Härryda-ungdomar i årskurs 2.

internetuppkoppling eller i de fall någon elev föredragit pappersenkät.

Flera av kommunerna har erbjudit särskilt stöd till elever som behövde det för att kunna fylla i enkäten genom ungdomscoach, fritidsledare, mentorer eller stödpersonal (i särskolan). Detta gäller dock inte genomgående.

Flera av kommunernas skolor genomförde ”uppsamlingsheat” för elever som varit frånvarande vid ordinarie insamlingstillfälle, men inte alla. I och med att enkätlänken är en och samma för kommunens samtliga åk8- respektive gy2-ungdomar, det vill säga inte unik för varje ungdom, är det inte möjligt att skicka riktade påminnelser till personer som inte svarat.

Flera kommuner tog hjälp från funktioner utanför skolan för att stärka genomförandet i de fall ungdomarna inte kunde nås i skolan; exemplen handlar om fritidsledare, ungdomskonsulenter/ungdomssamordnare och anställda kommunungdomar.

Eftersom gymnasieurvalet definierades som de åtta kommunernas invånare som gick gymnasiet år 2 (samt, för flertalet kommuner, ungdomarna helt utanför gymnasieskolan födda år 2000), föreligger alltså en viss undertäckning i urvalet av utpendlande ungdomar som inte har kunnat nås vare sig i skolan, via mejl eller hemskickad post – och därmed aldrig fått möjlighet att besvara enkäten. Detta rör i första hand ungdomar som pendlar till några av Göteborgs fristående skolor⁴⁰, i de kommuner som inte kompletterade med brev till dessa elever (Härryda, Kungsbacka, Mölndal, Stenungsund).

Mot bakgrund av svårigheterna att nå gymnasieungdomar på andra vägar än i klassrummet är ett stort värde i det regionala Lupp-samarbetet att kommunerna som genomför undersökningen kan dra nytta av varandras insamlingar. Behovet av samverkan är särskilt starkt inom Göteborgsregionen där elevernas rörlighet över kommungränserna främjas genom en regiongemensam gymnasieantagning. Det är särskilt två av kommunerna som har haft stor nytta av den regionala samverkan kring Lupp 2017: Tjörn, där flertalet gymnasieungdomarna går på Nösängsgymnasiet i Stenungsund och Mimern Hus i Kungälv, samt Mölndal, med en relativt stor andel ungdomar på Hulebäcksgymnasiet i Härryda. Eftersom samtliga kommuner har ett stort antal ungdomar som går på gymnasieskola i Göteborg hade det naturligtvis varit önskvärt att Göteborgs Stad ingick i det regionala Lupp-samarbetet⁴¹, men Göteborg har hittills inte genomfört någon kommunövergripande Lupp-satsning (skolverksamheten har fram till och med vårterminen 2018 styrts på stadsdelsnivå).

Svarsperiod under oktober–november

Exakt tidpunkt för genomförandet har varierat mellan både kommuner, skolor och klasser. Det innebär också att pendlare elever kan ha svarat vid annan tidpunkt än årskurskamrater på kommunens skolor.

Alla kommuner utom Kungsbacka och Öckerö inledde genomförandet i första veckan av oktober. Kungsbacka startade i slutet av oktober och Öckerö, med ett mer koncentrerat genomförande begränsat till årskurs 8, startade först i mitten av november. För samtliga kommuner låg därefter enkätlänkarna öppna till och med 30 november.

Svarsperioden för de ungdomar som ingår i det *sammantagna* GR-materialet löper från 3 oktober till 30 november⁴². Eftersom det lokala genomförandet var spritt i tid finns ingen koncentrerad svarsperiod då merparten av ungdomarnas svar inkom utan tvärtom framträder flera ”svars-pucklar”, tydligast i början och i slutet av oktober.

40 Se not 39.

41 Ett inte försumbart antal Göteborgsungdomar går även i skola i en kranskommun.

42 Registrerad svarstid förekom t.o.m. 4 december, rimligen till följd av instansning i efterhand.

Datahanteringen

MUCF ansvarar för webbenkätens tekniska funktioner. Två enkätlänkar distribuerades till de deltagande kommunerna, en för åk8- och en för gy2-ungdomarna – det vill säga en gemensam länk för samtliga personer i respektive åldersgrupp. Att enkätlänken inte är unik för den enskilda respondenten innebär att en person i teorin har möjlighet att gå in via länken och delta flera gånger; den risken får dock bedömas som liten. Det krävs vidare att ungdomen trycker på ”skicka svaren” i slutet av enkäten för att enkätsvaren ska sparas ned, vilket minskar risken för att testsvar eller liknande kommer med i den slutgiltiga svarsfilen.

När insamlingsperioden är avslutad levereras enkätfilerna till respektive kommun som därefter äger materialet och själv svarar för alla analyser av materialet – eventuellt genom att lägga ut det på externt uppdrag, som i det här fallet i samarbetet med GR/FoU i Väst.

Vi har gjort vissa revideringar av de ursprungliga datafilerna. Det handlar i första hand om bortrensning av några helt ”tomma case” samt ytterligare några mycket begränsat ifyllda enkäter⁴³ och i några fall uppenbart oseriösa/orimliga svar.⁴⁴ Vad som är oseriösa/orimliga enkätsvar är mycket svårt att bedöma. Principen har varit att hellre inkludera än ta bort ett enkätsvar. Utöver denna typ av revidering har vissa svar justerats i de fall där ett ”annat-svar” i fritext har gett information som har motiverat omkodning av något av frågans fasta svarsalternativ.⁴⁵ En hel del arbete har därtill lagts på att förse så många svarspersoner som möjligt med en kommunområdeskod.⁴⁶

Svarsfrekvens

Nästan 4 500 högstadiel elever i årskurs 8 omfattades av Lupp-undersökningen i de nio GR-kommunerna.⁴⁷ Av dessa besvarade nästan 3 800 elever enkäten, eller 84 procent (se tabell 1 på sidan 29). Denna svarsfrekvens är densamma som i GR-samarbetet med Lupp 2013.⁴⁸ MUCF tar dessvärre inte längre fram någon genomsnittlig svarsfrekvens för landets samtliga ingående kommuner som resultatet kan relateras till.⁴⁹

Svarsfrekvensen varierar i kommunerna. Mölndal avviker med den lägsta svarsfrekvensen i åk8 på 72 procent, medan övriga kommuners svarsfrekvens är mellan 84 och 95 procent, där Tjörn står för toppnoteringen. En orsak till Mölndals relativt låga svarsfrekvens i åk8 var svårigheten att via brev få svar från de mer än 100-talet elever som pendlar över

43 Gränsen för att inkludera ett enskilt enkätsvar har varit mycket generös för att inte förlora lämnade åsikter: att enkäten var ifylld till åtminstone fråga A9, vilket innebär svar på några frågor utöver de inledande bakgrundsfrågorna.

44 Totalt har datafilerna reducerats med 12 enkätsvar i åk8 och 6 enkätsvar i gy2.

45 Det är inte ovanligt i enkäter att svarspersonen använder ett ”annat-alternativ” för med egna ord ge ett svar som motsvarar ett av frågans fasta svarsalternativ; om inte detta kodas om ger resultatet på det fasta svarsalternativet en underskattning. En liknande förändring av data var nödvändig i åk8-elevernans enkätfråga ”Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan?”, där de två första svarsalternativen löd: ”Gå en gymnasieutbildning i den kommun jag nu bor i” eller ”Gå en gymnasieutbildning i en annan kommun” [vår understrykning]. Här hade många ungdomar, helt naturligt, svårt att välja mellan dessa två alternativ och förklarade i stället i fritext att de ville gå en gymnasieutbildning men att kommunvalet av en eller annan anledning inte var givet eller inte spelade någon roll. I dataförädlingen skapades därför ett tredje svarsalternativ för att kunna fånga upp den totala andelen som ville gå en gymnasieutbildning, som annars hade underskattats väsentligt.

46 Alla kommuner har inkluderat samma typ av bakgrundsfråga om boendekommun, där svarsalternativen omfattar alla GR-kommuner samt ”annan kommun”. Den efterföljande områdesfrågan har däremot varit lokalt anpassad. Eftersom ett ansenligt antal (gymnasie)ungdomar skolpendlar och besvarat enkäten genom en annan kommuns insamling/enkät, har manuellt arbete krävts för att kunna förse skolpendlande ungdomar med en bearbetningsbar uppgift om boendekommun. De svarspersoner som uppgett att de bor i en ”annan kommun” har kunnat ange område i fritext, vilket i möjligast mån har kodats om till ett fast svarsalternativ. Vissa kommuner använde sig av postnummer i stället för kommunområde i enkäten (Ale, Kungälv, Stenungsund). I dessa fall har postnummerinformationen använts för att så långt som möjligt förse personen med en områdeskod. Det omvända har däremot inte varit möjligt. För den regionala samordningen hade det naturligtvis varit att föredra att alla kommuner valt samma typ av områdesvariabel, det vill säga områdesnamn eller postnummer, där båda alternativ har sina för- och nackdelar. Valet får även konsekvenser för bortfallsanalysen av områdesrepresentationen i svarsunderlaget jämfört med urvalet ungdomar, där typen av registerinformation (postnummer, områdesindelningar) också sätter gränser.

47 Uppgiften kan relateras till SCB:s uppgift om antalet 14-åringar i de nio kommunerna sammantaget 2017: 4 511 invånare.

48 För denna och liknande jämförelser med motsvarande regionala Lupp-rapport, se: [Ung i Göteborgsregionen – Meningsfullhet, delaktighet, trygghet och hälsa utifrån sex kommuners Lupp-undersökning 2013](#) (Forkby & Nilsson 2014).

49 2013 var den ungefär 87 procent för de 29 kommuner som genomförde Lupp detta år – ett ungefärligt genomsnitt till följd av en del osäkra uppgifter från kommunernas sida och förmodligen en överskattning givet att myndighetens svarsfiler innehöll även helt ”tomma svar”.

kommungränsen samt från eleverna på en fristående skola som inte genomförde enkäten i klassrummet.

I gymnasiet var svarsfrekvensen väsentligt lägre jämfört med årskurs 8. Av de drygt 3 900 ungdomarna på gymnasiet år 2 (eller motsvarande ålder) boende i någon av de åtta GR-kommunerna (Öckerö genomförde inte enkäten i gymnasiet)⁵⁰, besvarade cirka 2 050 ungdomar enkäten, eller 52 procent. Resultatet varierar stort mellan kommunerna. Tjörn, Stenungsund och Kungsbacka uppvisar högst svarsfrekvens med 61–68 procent. Kungälv, Härryda och Mölndal ligger runt 50 procent (48–54), medan Alingsås och Ale avviker med lägst svarsfrekvens: 37 respektive 38 procent.

I Ales fall kan resultatet förklaras med att flertalet av kommunens gymnasieungdomar går på en skola utanför kommunen, framför allt i Göteborg. Även om försök har gjorts att kontakta dessa ungdomar via både brev och mejl (se tidigare avsnitt), blev resultatet, inte oväntat, väsentligt sämre jämfört med klassrumsgenomförande.⁵¹ I Alingsås är det svårare att peka ut en orsak bakom den låga svarsfrekvensen – som bara är något högre för gruppen ungdomar på det egna Alströmergymnasiet, 43 procent. Här finns ingen information som pekar på systematik i bortfallet beträffande vare sig enskilda klasser, gymnasieprograminriktning eller genomförande.

Det ska också noteras att om Härryda, Kungsbacka, Kungälv och Stenungsund hade avgränsat sin gymnasieundersökning till ungdomar på kommunens egen/egna gymnasieskolor hade de alla fått väsentligt högre svarsfrekvens – mellan 71 och 95 procent.⁵² Fördelen hade varit att resultaten blivit mer representativa för urvalet ungdomar som undersökningen omfattat. Men nackdelen med en sådan strategi bedömdes vara större: att kommunens alla invånare i åldersgruppen inte hade fått chans att bidra med sina åsikter.

Vidare ska noteras att särskilt Tjörn inte hade fått så hög svarsfrekvens i gymnasiegruppen utan samarbetet med Stenungsund och Kungälv⁵³, och inte heller Mölndal utan samarbetet med Härryda och Kungsbacka⁵⁴. Det regionala samarbetet i insamling och datahantering bidrar alltså starkt till det erhållna enkätmaterialets kvalitet, och det är ett viktigt skäl till det regionala Lupp-samarbetet. Detta förhållande pekar samtidigt på den ännu högre svarsfrekvens som skulle kunna nås i gymnasiet med en bredare regional samverkan som omfattar även Göteborgs Stad (se även ovan). Tacksamheten till de gymnasieskolor i Göteborg som bistod i mejlutskick till pendlare elever är desto större. Även om svarsfrekvensen i denna grupp är begränsad⁵⁵ är varje svar, och varje förmedlad inbjudan till deltagande, betydelsefullt.

Det är alltså inte möjligt att relatera svarsfrekvensen för GR-kommunerna till något nationellt genomsnitt (se ovan). Jämförbarheten försvåras också av att kommunerna som genomför Lupp i gymnasiet använder sig av olika urvalsstrategier och därtill har olika förutsättningar för stärkt svarsfrekvens genom regional samverkan.

Det ska också sägas att GR-kommunernas gymnasieresultat bör tolkas som ett så kallat *bruttoresultat*, i och med att samtliga i urvalet i praktiken inte har kunnat nås. Personer

50 Uppgiften kan relateras till SCB:s uppgift om antalet 17-åringar i de åtta kommunerna sammantaget 2017: 4 043 invånare. Det högre SCB-antalet är rimligt mot bakgrund av att vissa kommuner inte har inkluderat ungdomar utanför gymnasieskolan eller elever på introduktionsprogram.

51 Bland Ale-ungdomarna som pendlar till Mimers Hus, och därmed omfattas av Kungälv Lupp-genomförande, är svarsfrekvensen väsentligt bättre, 74 procent, och likaså bland eleverna på Ales egna Lärlingsgymnasiet, 71 procent. Däremot är den lägre i elevgruppen på Ale gymnasiums introduktionsprogram: 36 procent.

52 Härrydaungdomar på Hulebäcksgymnasiet 95 procent; Kungsbackaungdomar på en gymnasieskola i kommunen 81 procent; Kungälvungdomar på Mimers Hus: 77 procent; Stenungsundsungdomar på Nösnergymnasiet 71 procent.

53 Svarsfrekvensen för Tjörnungdomarna på Nösnergymnasiet var 81 procent; för Tjörnungdomarna på Mimers Hus 76 procent.

54 Svarsfrekvensen för Mölndalsungdomar på Hulebäcksgymnasiet var 92 procent. Exakt uppgift saknas för Mölndalsungdomar på någon av Kungsbackas gymnasieskolor.

55 Enkätrågan om vilken skola man går på saknar, i alla kommuner utom en, detaljerade svarsalternativ för skolor utöver kommunens egna, och därmed kan gruppens exakta svarsfrekvens inte beräknas.

som av olika skäl inte har möjlighet att delta i en undersökning brukar ofta räknas bort som ”naturligt bortfall”, varefter man redovisar på den så kallade *nettosvarsfrekvensen*, som därmed blir lite högre. Även om vi inte har den bortfallsinformation som krävs för att kunna räkna ut en exakt nettofrekvens bör noteras att den redovisade svarsfrekvensen för gymnasiegruppen på totalt 52 procent alltså inkluderar en del naturligt bortfall i form av de pendlande gymnasieungdomar (från Härryda, Kungsbacka, Mölndal och Stenungsund till i första hand några fristående gymnasieskolor i Göteborg) som inte fått chansen att besvara enkäten vare sig i klassrumsmiljö, via mejl eller hemskickad post (se avsnittet *Urvalet ungdomar* ovan). Allt bortfall ska alltså inte tolkas som ovilja eller ointresse för att delta från ungdomarnas sida.

Tabell 1. Svarsfrekvensen för de två målgrupperna: åk8 och gy2

Kommun	Antal enkätsvar	Antal ungdomar	Svarsfrekvens i procent
Årskurs 8 totalt ("GR-9")	3 776	4 485	84
Ale	316	354	89
Alingsås	418	496	84
Härryda ¹	452	510	89
Kungsbacka	990	1 146	86
Kungälv	427	498	86
Mölndal ²	587	819	72
Stenungsund	282	337	84
Tjörn	153	161	95
Öckerö	151	164	92
Gymnasiet år 2 totalt ("GR-8")	2 051	3 922	52
Ale ³	145	382	38
Alingsås ⁴	152	411	37
Härryda	224	448	50
Kungsbacka	639	1 042	61
Kungälv ⁴	235	434	54
Mölndal ⁵	358	747	48
Stenungsund ⁴	191	300	64
Tjörn ⁵	107	158	68

Högstadiuppgifterna utgår från den kommun som ungdomen går i skola (dvs. inkluderar förekommande inpendlande elever). Gymnasieuppgifterna utgår tvärtom från boendekommun. Några undantag förekommer enligt noterna:

1. Urvalet inkluderar de (17) Härryda-ungdomar som går i skola i en kommun utanför det regionala Lupp-samarbetet (i första hand Göteborg).
2. Urvalet inkluderar 117 utpendlande elever, merparten till Göteborg, som bjudits in via brev, med begränsad svarsfrekvens som följd. Detsamma gäller 29 elever vid en fristående skola som valde att inte delta i genomförandet.
3. Ale saknar gymnasieskola med nationellt program; Mölndal saknar skola med högskoleförberedande program.
4. Urvalen i Alingsås, Kungälv och Stenungsund inkluderar inte ungdomar utanför gymnasiet.
5. Tjörn saknar gymnasieskola.

Representativiteten i svarsunderlaget

Den varierande svarsfrekvensen hos ungdomarna i de nio kommunerna innebär att enkätresultaten för kommunerna sammantaget i någon mån över- respektive underrepresenterar enskilda kommuner. Men i vare sig högstadie- eller gymnasieunderlaget handlar det om mer än 4 procentenheters skillnad mellan kommunens andel av enkätsvaren jämfört med verklighetens elevunderlag.

I åk8-underlaget är Mölndalselever något underrepresenterade i svaren: de utgör 2 procentenheter mindre andel av svarsunderlaget jämfört med det totala urvalet, till förmån för Härryda- och Stenungsundselever som båda är överrepresenterade med 1 procentenhet (se tabell 2).

I gymnasieunderlaget är skevheten något större. Det handlar främst om att Kungsbackaeleverna utgör 4 procentenheter mer av svarsunderlaget jämfört med urvalet – medan elever i både Ale och Alingsås är underrepresenterade med 3 procentenheter.

Ett annat viktigt förhållande i svarsunderlaget är att Kungsbackaungdomarna utgör en anseelig del av både åk8- och gy2-underlaget. Kungsbackaungdomarnas svar utgör en dryg fjärdedel (26 procent) av åk8-svaren och nästan en tredjedel (31 procent) av gy2-svaren. I gymnasieunderlaget är Kungsbackaungdomarna dessutom något överrepresenterade jämfört med verkligheten (de utgör 27 procent i urvalet). Detta bör hållas i minnet i tolkningarna av de sammantagna resultat som presenteras i rapporten framöver, som alltså baseras på de nio respektive åtta kommunerna totalt ("GR-9" beträffande åk8 och "GR-8" beträffande gy2).

Tabell 2. Kommunungdomarnas andel av enkätsvaren jämfört med urvalet, åk8 och gy2

	Kommun	Enkätsvaren (procent)	Urvalet (procent)	Differens (procentenheter)
Åk8	Ale	8	8	0
	Alingsås	11	11	0
	Härryda	12	11	1
	Kungsbacka	26	26	0
	Kungälv	11	11	0
	Mölndal	16	18	-2
	Stenungsund	8	7	1
	Tjörn	4	4	0
	Öckerö	4	4	0
Summa procent		100	100	100
Totalt antal personer		3 776	4 485	
Gy2	Ale	7	10	-3
	Alingsås	7	10	-3
	Härryda	11	11	0
	Kungsbacka	31	27	4
	Kungälv	12	11	1
	Mölndal	18	19	-1
	Stenungsund	9	8	1
	Tjörn	5	4	1
Summa procent		100	100	100
Totalt antal personer		2 051	3 922	

Högstadiuppgifterna utgår från den kommun som ungdomen går i skola (dvs. inkluderar förekommande inpendlande elever). Gymnasieuppgifterna utgår tvärtom från boendekommun. Se i övrigt kommentar till tabell 1.

I de lokala resultatrapporterna redovisas svarsfrekvensen, så långt det har varit möjligt, fördelat på kön, boendeområde, skola samt för gymnasiet även övergripande programinriktning.

Tjejer och killar har svarat i ungefär samma utsträckning (tabell 3a), vilket innebär att svarsunderlaget är mycket könsrepresentativt i både högstadiet och gymnasiet (tabell 3b). Även om svarsbenägenheten i åk8 är något större hos tjejerna utgör tjejerna efter avrundning 50 procent i både svarsunderlag och urval. I gy2 är tvärtom killarnas svarsfrekvens något högre (vilket i denna målgrupp inte bör tolkas som en mindre svarsbenägenhet sett till svårigheterna att kontakta alla utpendlande elever⁵⁶), men likväl utgör tjejerna 48 procent i både svarsunderlag och urval, det vill säga en något mindre andel än i åk8. I några enskilda kommuner är den könsmässiga skevheten större men den uppgår aldrig till mer än 3 procentenheters differens i åk8⁵⁷ och 5 procentenheters differens i gy2⁵⁸.

Tabell 3a. Svarsfrekvens efter kön, åk8 och gy2

		Antal enkät-svar	Antal elever	Svarsfrekvens i procent
Åk8	Tjejer	1 860	2 227	84 ²
	Killar	1 827	2 251	81 ²
	Annan könstillhörighet ¹	60	-	-
	Okänt/ej svar	29	7	-
	Totalt	3 776	4 485	84
Gy2	Tjejer	955	1 895	50 ²
	Killar	1 057	2 020	52 ²
	Annan könstillhörighet ¹	25	-	-
	Okänt/ej svar	14	7	-
	Totalt	2 051	3 922	52

1. Enkätens svarsalternativ: "Annan könstillhörighet (om du är eller känner dig tillhöra annat kön än tjej eller kille)".

2. En i alla grupper trolig underskattning då alla inte besvarat frågan med "tjej" eller "kille".

Tabell 3b. Könsfördelning i enkätsvaren jämfört med urvalet, åk8 och gy2

		Enkätsvaren (procent)	Urvalet (procent)	Differens (procentenheter)
Åk8	Tjejer	50,4	49,7	+0,7
	Killar	49,6	50,3	-0,7
	Summa	100	100	
	Antal personer	3 687 ¹	4 478 ²	
Gy2	Tjejer	47,5	48,4	-0,9
	Killar	52,5	51,6	+0,9
	Summa	100	100	
	Antal personer	2 012 ¹	3 915 ²	

1. Exkluderar de svars personer som angivit annan könstillhörighet eller ej besvarat frågan.

2. Exkluderar personer utan känd könstillhörighet.

56 De utpendlande är också i lite högre grad tjejer: utifrån statistik från Gymnasieantagningen Göteborgsregionen (Indra) kan konstateras att ungdomar som bor i Göteborgs kranskommuner och är antagna på någon av Göteborgs gymnasieskolor utgörs av fler tjejer än killar.

57 Störst skevhet i Alingsås och Öckerö med 3 procentenheters överrepresentation av tjejer.

58 Störst skevhet med 3-5 procentenheters överrepresentation av killar i svarsunderlaget i Härryda (5), i Mölndal (4), i Alingsås (3) och i Stenungsund (3).

I Lupp 2017 har samtliga kommuner inkluderat antingen en fråga om boendeområde, med fasta svarsalternativ i form av områdesnamn, eller en fråga där ungdomen fick ange sitt postnummer⁵⁹. Att analysera svarsunderlagets representativitet i detta avseende är lite problematiskt eftersom urvalsinformation inte alltid är fullt jämförbar med enkätuppgifterna. För Alingsås gy2-ungdomar och Stenungsunds båda målgrupper saknas dessutom helt erforderlig urvalsinformation. En över- eller underrepresentation mätt i procentenheter är också svår att jämföra och värdera eftersom den påverkas av områdesindelningen.

För de kommuner där det är möjligt att analysera områdesrepresentativiteten bedöms den vara god eller åtminstone ganska god, särskilt i åk8⁶⁰. Gy2-underlaget är behäftat med lite större geografisk skevhet. I Härryda är boende i Mölnlycke/Pixbo överrepresenterade med 12 procentenheter jämfört med urvalet, på bekostnad av främst boende i Landvetter och "Härryda lokalsamhälle"⁶¹. I Tjörn är boende i Hjärteby/Höviksnäs/Hakenäset underrepresenterade i svarsunderlaget med 10 procentenheter jämfört med urvalet, tydligast till förmån för boende i Skärhamn. I Kungsbacka är boende i Särö/Kullavik underrepresenterade med 10 procentenheter, tydligast till förmån för boende i Onsala – vilket kan kopplas till att Särö/Kullavik-ungdomar i relativt stor utsträckning pendlar till en gymnasieskola i Göteborg och därmed varit svårare att nå. I Mölndal är boende i Lindome (Hällesåker, Almås, Sinntorp, Skånhälla) överrepresenterade i svarsunderlaget med 9 procentenheter jämfört med urvalet, på bekostnad av flera andra områden men tydligast norra Mölndal. I Kungälv är främst Ytterby-bor underrepresenterade, med 6 procentenheter, till förmån för främst boende i västra Kungälv (Komarken, Rollsbo).

Sammantaget ger svaren från såväl åk8 som gy2 ett tämligen representativt underlag när det kommer till ungdomarnas bostadsområden, även om det särskilt i gymnasiet alltså finns en del skevhet, delvis kopplad till pendlingsförhållanden.

Och det är just pendlingsförhållanden som utgör den betydande bristen i svarens representativitet, med betoning på gymnasieunderlaget. Ungdomar som pendlar till en gymnasieskola i Göteborg är tydligt underrepresenterade i svarsunderlaget. Exakt hur mycket kan inte anges eftersom svarsalternativen till frågan om skoltillhörighet främst omfattar skolor i den egna kommunen. Däremot framgår av de lokala rapporterna hur stor överrepresentation som i den andra änden gäller för elever som går på gymnasieskola i den egna hemkommunen eller annars i skola i en grannkommun som deltar i det regionala Lupp-samarbetet.

I åk8 varierar svarsfrekvensen i vissa fall mellan skolorna, men den inbördes fördelningen i svarsunderlagen jämfört med verklighetens elevunderlag avviker som mest med några procentenheter. Ett undantag finns dock i Mölndal där en fristående skola är underrepresenterad till följd av att skolan inte deltog i genomförandet utan eleverna fick kontaktas per post, med väsentligt lägre svarsfrekvens som följd. I Mölndals åk8-urval inkluderades även den relativt stora grupp elever som pendlar till en skola i Göteborg, som även de är tydligt underrepresenterade i svarsunderlaget till följd av gruppens begränsade

59 Tre kommuner använde postnummeralternativet: Ale, Kungälv, Stenungsund. Ale hade vid genomförandet med sig klasslistor med postnummer som hjälp för ungdomarna. Erfarenheten hos Kungälv och Stenungsund var att eleverna eller annars annan personal på plats lätt kunde googla fram informationen. Det kan dock konstateras att bortfallet på postnummerfrågan var ungefär hälften så stort i de enkätsvar som genomförts i Ales regi jämfört med Kungälv och Stenungsund: 4 procent mot 7 respektive 10 procent (inräknat även postnummer med annat än fem siffror). Att tillhandahålla postnummerlistor tycks alltså vara att rekommendera.

60 Störst skevhet i åk8 återfinns i Alingsås där andelen elever som svarar att de bor i "Centralorten Alingsås" är 9 procentenheter mindre jämfört med urvalet, till förmån för framför allt "Annat område i Alingsås kommun". Det borde åtminstone delvis bero på att ungdomarna inte uppfattar sig tillhöra "centralorten" (svarsalternativet kommer att ses över vid en eventuell upprepad Lupp-undersökning). I Kungsbacka är ungdomar som svarar att de bor i "Kungsbacka stad" samt "Älvsåker/Anneberg" underrepresenterade med 6 procentenheter jämfört med urvalet (sammanslagda enkätsvar för att kunna jämföras med urvalet), till förmån för svar från främst "Särö/Kullavik" och "Annat område i Kungsbacka kommun". Även här kan "Annat område..." ha använts på bekostnad av "Kungsbacka stad" som kan ha uppfattats som väl vagt i sammanhanget.

61 Jämför resonemanget om "Centralorten Alingsås" samt "Kungsbacka stad" i not 60.

svarsbenägenhet (även här kontaktad per post, se avsnittet *Urvalet ungdomar* ovan).

I skolsammanhanget kan däremot konstateras att representativiteten ifråga om övergripande programinriktning i gymnasiet är tämligen god. Det ska först sägas att den här typen av urvalsinformation helt saknas för Alingsås ungdomar, och för övriga kommuner är det inte heller här helt enkelt att jämföra svarsunderlaget med urvalet. Urvalsuppgifterna är inte helt konsekvent eller jämförbart kategoriserade sett till enkätfrågans tre svarsalternativ: ”yrkesförberedande”, ”högskoleförberedande” samt ”annan inriktning”. Dessa svarsalternativ torde för övrigt inte vara helt självklara för elever på introduktionsprogram eller på gymnasiesärskola. Elever på introduktionsprogram omfattas heller inte av samtliga kommuners urval (se avsnittet *Urvalet ungdomar* ovan) och bedöms i övrigt vara underrepresenterade bland svaren. I övrigt kan nämnas att i Härryda och i Kungälv är ungdomar på högskoleförberedande program något överrepresenterade i svarsunderlaget i relation till dem på yrkesförberedande program (motsvarande tendens gällde i Lupp 2013). Det omvända förhållandet råder i Ale, som saknar gymnasium med högskoleförberedande program i kommunen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att svaren från åk8-eleverna speglar målgruppen väl medan gy2-svaren inte är lika representativa. Den systematiska skevheten i gymnasieunderlaget gäller framför allt att ungdomar som pendlar till en gymnasieskola i Göteborg är underrepresenterade i svarsunderlaget. Det innebär att resultat som rör skolförhållanden bör tolkas särskilt försiktigt, och i ljuset av detta förhållande.

Kännedomen om vad som kan ligga bakom såväl ”naturligt” bortfall som en ovilja att delta är i övrigt begränsad. Särskilt i den mån bortfallet på enkäten är kopplad till skolfrånvaro är det rimligt att anta att enkätresultaten i någon mån underskattar sådant som bristande hälsa och drogvanor⁶² men tvärtom överskattar engagemang i såväl skolfrågor som vidare samhällsfrågor.

Ungdomarnas demografiska och socioekonomiska profil

Av föregående metodavsnitt har bland annat framgått att ungdomarna som besvarat enkäten utgörs av ungefär lika stor andel tjejer som killar (se tabell 3b i föregående avsnitt). Vad karakteriserar ungdomarna i övrigt, utifrån den information som går att få fram genom enkätens bakgrundsfrågor?

Mot bakgrund av att alla resultat i de lokala resultatrapporterna brutits ned på kön ska i det här kapitlet tecknas en översiktlig profil av ungdomsgrupperna i åk8 och i gy2 som samtidigt delas upp på tjejer och killar för sig.

Till att börja med ska konstateras att alla inte beskriver sig som tjej/kille. I åk8 gäller det 2 procent och i gymnasiet år 2 1 procent av ungdomarna som besvarat enkätfrågan. Den här statistiken kan inte relateras till SCB:s befolkningsstatistik som utgår från juridiskt kön, och det är svårt att hitta jämförbara uppgifter från andra undersökningar på regional eller nationell nivå. I Sveriges ungdomsbarometer 2014 (Folkhälsomyndigheten 2015b) är andelen med annan könstillhörighet i gruppen 15–24 år 1 procent (50 procent tjejer; 49 procent killar). Även i MUCF:s nationella ungdomsenkät 2018 till ungdomar 16–25 år är andelen 1 procent.⁶³

Könsbalansen i övrigt är tämligen jämn, i både Lupp-underlagen och SCB:s befolkningsstatistik (se även tabell 3b ovan).

62 Se rapport om CAN:s drogvanundersökning i Västra Götalands län (Henriksson 2016, s. 7f.).

63 Uppgift erhållen från MUCF per epost 181024.

Tabell 4. Könstillhörighet, åk8 och gy2

		GR-Lupp	SCB: Invånare 14 resp. 17 år ²
Åk8	Tjejer	49	49
	Killar	49	51
	Annan könstillhörighet ¹	2	-
	Summa	100	100
	Antal personer	3 747 ³	4 511
Gy2	Tjejer	47	48
	Killar	52	52
	Annan könstillhörighet ¹	1	-
	Summa	100	100
	Antal svar	2 037 ³	4 043

¹Enkätens svarsalternativ: "Annan könstillhörighet (om du är eller känner dig tillhöra annat kön än tjej eller kille)".

²Befolkningsuppgifter för 2017 hämtade från SCB:s statistikdatabas, baserade på samtliga 9 respektive 8 kommuner som genomfört undersökningen i åldersgruppen.

³Svarsbortfallet var 0,8 procent i åk8, 0,7 procent i gy2

Nästan 95 procent av åk8-eleverna är födda i Sverige, och 90 procent av gy2-ungdomarna (tabell 5a). En majoritet av de utlandsfödda ungdomarna är födda utanför Europa, vilket särskilt gäller gymnasieungdomarna. Av de utlandsfödda åk8-eleverna har ungefär hälften vistats minst tio år i Sverige, och knappt 30 procent av dem har varit här max 3 år. Bland gy2-ungdomarna är det nästan hälften av de utlandsfödda som har vistats som längst tre år i Sverige. I båda åldersgrupper utgör de relativt nyanlända (enkätfrågan särskiljer de som bott max 3 år i Sverige) en större andel bland killar än bland tjejer.

Utifrån beräkningar baserade på SCB:s befolkningsstatistik för de berörda kommunerna kan konstateras att Lupp-ungdomarnas sammansättning när det gäller svensk/utländsk födelsebakgrund är mycket representativ i båda åldersgrupper. Andelen utlandsfödda skiljer som mest med 2 procentenheter från 2017 års invånarstatistik för 14- respektive 17-åringar (tjejer i åk8). När det gäller födelseland utanför Sverige finns statistik inte tillgänglig på vare sig kommun- eller regionnivå.⁶⁴

64 Den här heller inte jämförbar med riket, där den totala andelen 14-åringar och 17-åringar födda utanför Sverige är väsentligt större, 14 respektive 19 procent, till följd av fler utlandsfödda i storstadskommunerna.

Tabell 5a. Födelseland och tid i Sverige, åk8 och gy2

		GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar	SCB: Invånare 14 resp. 17 år ¹	SCB: Tjejer 14 resp. 17 år ¹	SCB: Killar 14 resp. 17 år ¹	
Åk8	Sverige	94	94	94	93	92	93	
	Norden	1	0	1	7 ³	8 ³	7 ³	
	Europa	1	2	1				
	Utanför Europa	4	4	4				
	Summa	100	100	100	100	100	100	
	Antal personer	3 737 ²	1 844	1 813	4 511	2 227	2 284	
	<u>Utlandsföddas vistelsetid i Sverige:</u>							
	10 år eller längre	47	54	41				
	4-9 år	24	24	24				
	0-3 år	29	22	35				
	Summa	100	100	100				
Antal personer	234	116	111					
Gy2	Sverige	90	91	89	90	90	90	
	Norden	1	1	1	10 ³	10 ³	10 ³	
	Europa	1	1	1				
	Utanför Europa	8	7	9				
	Summa	100	100	100	100	100	100	
	Antal svar	2 017 ²	946	1 034	4 043	1 921	2 122	
	<u>Utlandsföddas vistelsetid i Sverige:</u>							
	10 år eller längre	33	44	24				
	4-9 år	22	22	24				
	0-3 år	45	34	52				
	Summa	100	100	100				
Antal personer	198	83	108					

¹Befolkningsuppgifter för 2017 är hämtade från SCB:s statistikdatabas, baserade på samtliga 9 respektive 8 kommuner som genomfört undersökningen i åldersgruppen.

²Svartsbortfallet totalt var 1,0 procent i åk8; 1,7 procent i gy2.

³Statistik nedbruten födelseland/-region finns ej tillgänglig på kommunnivå och är ej jämförbar på riksnivå.

Vidare kan konstateras att 4–5 procent av ungdomarna kan beskrivas som andra generationens invandrare med utlandsfödda föräldrar. Om definitionen vidgas till att inkludera även dem med endast ena föräldern född utanför Sverige växer andelen till 15–16 procent. Ungefär tre av fyra ungdomar är alltså födda i Sverige av svenskfödda föräldrar. Även i dessa avseenden speglar ungdomarna i Lupp-underlaget SCB:s befolkningsstatistik för 14- respektive 17-åringarna i de berörda kommunerna mycket väl (tabell 5b).

Tabell 5b. Svensk/utländsk bakgrund, åk8 och gy2

	GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR- Lupp: Killar	SCB: Invånare 14 resp. 17 år ²	SCB: Tjejer 14 resp. 17 år ¹	SCB: Killar 14 resp.17 år ¹
Åk8	Född i Sverige: med svenskfödda föräldrar	78	78	77	78	77
	Född i Sverige: med en utlandsfödd förälder	11	11	11	10	10
	Född i Sverige: med två utlandsfödda föräldrar	5	5	6	5	5
	Född utanför Sverige	6	6	6	7	8
	Summa	100	100	100	100	100
	Antal personer	3 711 ²	1 833	1 800	4 511	2 227
Gy2	Född i Sverige: med svenskfödda föräldrar	75	76	75	75	75
	Född i Sverige: med en utlandsfödd förälder	11	11	10	9	9
	Född i Sverige: med två utlandsfödda föräldrar	4	4	4	6	6
	Född utanför Sverige	10	9	11	10	10
	Summa	100	100	100	100	100
	Antal personer	1 999 ²	933	1 030	4 043	1 921

¹Befolkningsuppgifter för 2017 hämtade från SCB:s statistikdatabas, baserade på samtliga 9 respektive 8 kommuner som genomfört undersökningen i åldersgruppen. ²Svarsbortfallet var 1,7 procent i åk8, 2,5 procent i gy2.

Det är svårare att teckna en socioekonomisk profil av ungdomarna. I Lupp-enkäten finns dels en fråga om föräldrarnas sysselsättning, dels två frågor som ger en bild av ungdomarnas uppfattning om sina ekonomiska begränsningar samt i vilken utsträckning de oroar sig för sina föräldrars ekonomi.

När det gäller föräldrarnas sysselsättning svarar 8 procent av åk8-eleverna att minst en förälder är arbetslös, långtidssjukskriven eller gör ”annat” än arbetar, studerar, är föräldraledig eller ålderspensionär (frågans fasta svarsalternativ), och av dessa är det 1 procent som angivit detta om båda föräldrar. I gy2-gruppen är motsvarande andelar 11 respektive 1 procent. Långtidssjukskrivna föräldrar är ungefär dubbelt så vanligt som arbetslösa föräldrar. Resultaten ska tolkas ungefärligt mot bakgrund av att 4–5 procent inte vet vad en eller båda föräldrar har för sysselsättning. Men det stora flertalet har alltså föräldrar som arbetar eller annars studerar, är föräldraledig(a) eller ålderspensionär(er).

Tabell 6. Ungdomar med föräldrar som är arbetslösa, långtidssjukskrivna eller gör "annat" än arbetar, studerar, är föräldraledig, ålderspensionär, åk8 och gy2

		GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar
Åk8	Båda föräldrar	1	1	1
	En förälder	7	8	6
	Ingen förälder	88	87	89
	Vet inte/ej svar ¹	4	3	4
	Summa	100	100	100
	Antal personer	3 776	1 860	1 827
Gy2	Båda föräldrar	1	1	1
	En förälder	10	10	10
	Ingen förälder	83	83	83
	Vet inte/ej svar ¹	6	6	6
	Summa	100	100	100
	Antal svar	2 051	955	1 057

Enkätfrågan: *Vad gör din förälder eller dina föräldrar huvudsakligen? Markera ett alternativ för varje förälder. Har du endast en förälder fyller du endast i den ena raden. Med förälder menar vi den eller de som du själv betraktar som dina föräldrar. Delfrågor: Förälder a; Förälder b. Svarsalternativen: Arbetar; Studerar; Föräldraledig; Arbetslös; Långtidssjukskriven/sjukpensionär; Ålderspensionär; Annat; Vet inte?*

¹Svarsbortfallet totalt, vilket här innebär bortfall på båda delfrågorna, var 1,1 procent i åk8; 1,4 procent i gy2. (Bortfallet i åk8 var ungefär dubbelt så stort för "förälder b" som för "förälder a", i gy2 mer än tredubbel.) I de fall ungdomen bara svarat beträffande en förälder har den informationen använts. Det innebär att kategorin "en förälder" kan inkludera barn där det gäller båda föräldrarna och kategorin "ingen förälder" kan inkludera barn där det ändå gäller en av föräldrarna.

På frågan om de under det senaste halvåret har erfarenheter av att inte kunna göra eller kunna köpa något "som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd" svarar 16 procent av åk8-eleverna och 18 procent av gy2-ungdomarna jakande (tabell 7). Av dessa uppger 6 respektive 10 procent att det hänt flera gånger. Tjejerna uttrycker den här typen av erfarenhet i något större utsträckning än killarna.

Tabell 7. Ekonomiska begränsningar: "Under de senaste sex månaderna, har det hänt att du inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd?", åk8 och gy2

	Åk8			Gy2		
	Samtliga	Tjejer	Killar	Samtliga	Tjejer	Killar
Ja, flera gånger	6	7	5	10	10	10
Ja, en gång	10	13	8	8	10	6
Nej	84	80	87	82	80	84
Summa	100	100	100	100	100	100
Antal personer	3 687 ¹	1 831	1 780	2 037 ²	951	1 048

¹Svarsbortfallet totalt var 2,4 procent i åk8; 0,7 procent i gy2.

I åk8 uttrycker 7 procent av eleverna en oro för sina föräldrars ekonomi och i gymnasiets år 2 gäller det 10 procent. 1–2 procent svarar att de är *mycket* oroliga (tabell 8). Tjejer uttrycker den här typen av oro i lite högre grad än killar – relativt sett tydligast i åk8. Ur ett motsatt perspektiv svarar nära två av tre ungdomar i båda åldersgrupper att de inte alls är oroliga.

Tabell 8. Oro för föräldrarnas ekonomi, åk8 och gy2

	Åk8			Gy2		
	Samtliga	Tjejer	Killar	Samtliga	Tjejer	Killar
Inte alls orolig	63	55	71	63	58	67
Inte särskilt orolig	30	36	24	27	31	24
Ganska orolig	6	8	4	8	9	7
Mycket orolig	1	1	1	2	2	2
Summa	100	100	100	100	100	100
Antal personer	3 752 ¹	1 853	1 818	2 037 ²	950	1 048

Enkätfrågan: *I vilken grad är du orolig för dina föräldrars ekonomi?*, med svarsalternativ enligt tabellen.

¹Svarsbortfallet totalt var 2,4 procent i åk8; 0,7 procent i gy2.

I både åk8 och gy2 uppger lite fler än var tionde ungdom att de har någon typ av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning som hindrar dem från att delta i aktiviteter: 12 procent i åk8 och 13 procent i gy2 (tabell 9).

Andelen är mindre jämfört med den referenspunkt som kan hämtas från folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor 2015* i Västra Götalands län, som pekar på att 19 procent av länets 16–19-åringar har en nedsatt funktion eller annat långvarigt hälsoproblem, med en större andel för tjejer än killar (22 respektive 16 procent). Det ska noteras att den enkäten bara har svarsalternativet ja eller nej; skulle de gy2-elever som uppgett ”vill inte svara” i realiteten ha en funktionsnedsättning blir den maximala skattningen genom Lupp 17 procent.⁶⁵ Den här typen av enkätuppgifter är inte helt lätt att jämföra, men den jämförelsen vi kunnat göra indikerar att Lupp-undersökningen något underskattar andelen unga med en funktionsnedsättning. Hade vi kunnat jämföra med ett mer objektiva och fullt representativt statistikunderlag skulle det rimligen stärka en sådan tolkning, eftersom det kan vara svårare att besvara en längre enkät för personer med en funktionsnedsättning/sjukdom. Funktionsnedsättningen kanske även ökar risken för frånvaro i skolan (även vid enkätgenomförandet).

65 Enkätfrågan lyder: ”Har du någon långvarig sjukdom, besvär efter olycksfall, någon nedsatt funktion eller annat långvarigt hälsoproblem?”. Uppgiften erhållen från Västra Götalandsregionen 180905. Jämför vi istället med den Nationella folkhälsoenkäten 2016, redovisar denna för Sveriges 16–29-åringar en andel mer lik Lupp-resultatet, att 13 procent har en funktionsnedsättning, kvinnor såväl som män. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-isualisering/nationella-folkhalsoenkaten/fysisk-halsa/funktionsnedsattning/>. (exceffil nedladdad 180822)

Tabell 9. Aktivitetshindrande långvarig sjukdom/funktionsnedsättning, åk8 och gy2

		GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar
Åk8	Ja	12	12	11
	Nej	83	84	85
	Vill inte svara	5	4	4
	Summa	100	100	100
	Antal personer	3 731 ¹	1 840	1 805
Gy2	Ja	13	14	11
	Nej	83	82	84
	Vill inte svara	4	4	5
	Summa	100	100	100
	Antal svar	2 029 ¹	951	1 040

Enkätfrågan: *Har du någon sjukdom eller någon nedsatt funktion, som inte är tillfällig, och som innebär att du har svårigheter att delta i olika aktiviteter, t.ex. i skolan, med vänner eller på din fritid?*

¹Svarsbortfallet totalt var 1,2 procent i åk8; 1,1 procent i gy2.

På enkätfrågan om sexuell läggning beskriver sig nära 90 procent som heterosexuella, i såväl åk8 som gymnasiets år2 (tabell 10). 3 respektive 4 procent beskriver sig som bisexuella, 1 procent som homosexuella. Därutöver svarar 1 procent ”annat”, 3–4 procent att man är osäker, och ytterligare 4 procent vill inte definiera sig genom frågan/svarsalternativen. Skillnaderna mellan de två åldersgrupperna är alltså små. Skillnaden mellan könen är lite större, med en större andel tjejer än killar i båda åldersgrupper som beskriver sig som bisexuella. Det kan också noteras att den till antalet begränsade grupp ungdomar som uppger att de har en annan könstillhörighet än kille/tjej eller avstått från att besvara könsfrågan (ej särredovisad i tabellen men inkluderad i ”samtliga”), i väsentligt mindre utsträckning anger att de är heterosexuella.

Det är inte helt lätt att hitta goda referenspunkter men gy2-fördelningen kan relateras till uppgifter från folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor 2015* i Västra Götalands län, med avseende på länets 16–19-åringar. Här är andelen heterosexuella lite mindre hos både tjejer och killar, och en större andel anger att de är osäkra eller har annan sexuell läggning än de fasta svarsalternativen. Könsmönstret med en större andel tjejer än killar som beskriver sig som bisexuella syns dock även här. Det kan också noteras att tendensen i Lupp med en större andel osäkra/annat-svar hos tjejer än killar är tydligare i *Hälsa på lika villkor*.

Tabell 10. Sexuell läggning, åk8 och gy2

		GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar
Åk8	Heterosexuell ¹	87	87	88
	Bisexuell ²	3	4	1
	Homosexuell ³	1	0	1
	Osäker/vet inte	4	5	3
	Annat	1	1	1
	Vill inte definiera	4	3	6
	Summa	100	100	100
	Antal personer	3 731 ⁴	1 847	1 800

		GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar	VG län 16-19 år 2015: Samtliga ⁴	VG län 16-19 år 2015: Tjejer ⁴	VG län 16-19 år 2015: Killar ⁴
Gy2	Heterosexuell ¹	87	85	91	86	82	89
	Bisexuell ²	4	6	2	5	7	3
	Homosexuell ³	1	1	1	2	0	3
	Osäker/vet inte	3	3	2	7	11	5
	Annat	1	1	1			
	Vill inte definiera	4	4	3	-	-	-
	Summa	100	100	100	100	100	100
	Antal svar	2 009 ⁵	948	1 038	1 317	726	591

¹⁻³Enkätens svarsalternativ följdes av en asterisk/-er med förklaringen ¹"Du blir kär i eller attraherad av någon av ett annat kön än ditt [fel i enkäten] eget."; ²"Du blir kär i eller attraherad av någon oavsett kön."; ³"Du blir kär i eller attraherad av någon av samma kön som ditt eget."

⁴Uppgifter baserade på folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* i Västra Götalands län 2015 (avgränsade till åldersgruppen), erhållna från Västra Götalandsregionen 180905.

⁵Svarsbortfallet totalt var 1,2 procent i åk8; 1,3 procent i gy2.

Beträffande "gymnasieungdomarna" som besvarat enkäten ska vi slutligen konstatera att 96 procent uppger att de går i gymnasiet, medan sysselsättningen för övriga 4 procent varierar. Vanligast är sfi-studier eller annan typ av utbildning samt arbete. Den begränsade andelen svar från ungdomar utanför gymnasiet innebär att gruppen är underrepresenterad jämfört med verkligheten. Detta beror både på svårigheterna att nå ungdomar utanför gymnasiet och att tre kommuner inte inkluderat ungdomar utanför gymnasiet (födda 2000; se kapitlets inledande avsnitt). Exakt hur mycket ungdomarna utanför gymnasiet är underrepresenterade i svarsunderlaget är svårt att fastställa. Enligt GR:s elevuppföljningssystem ELIN befinner sig mellan 6 och 10 procent av "Lupp-kommunernas" ungdomar födda år 2000 utanför gymnasiet hösten 2018. (Uppgiften ska tolkas som en minimiandel till följd av att ungdomar utan personnummer inte är inkluderade i statistiken.) För de åtta kommunerna sammantaget är andelen 8 procent. Svarsgruppen utanför gymnasiet kan därmed uppskattas vara *ungefär* hälften så stor jämfört med i verkligheten.

Av de som svarat att de går en gymnasieutbildning uppger 69 procent att de går ett högskoleförberedande program – en lite större andel tjejer än killar. Flertalet övriga går ett yrkesförberedande program, 30 procent, medan ett mindre antal, 1 procent, läser någon annan typ av gymnasieprogram. Det här svarsalternativet kan bland annat ha använts av elever på något introduktionsprogram. De som läser på introduktionsprogram är med stor sannolikhet underrepresenterade i svarsunderlaget. Enligt GR:s elevuppföljningssystem ELIN är det hösten 2018 cirka 11 procent av dem som bor i Göteborgsregionen, eller

går på gymnasieskola i någon av regionens kommuner, som går introduktionsprogram motsvarande år 2, och 5 procent på år 3. Uppgifterna är alltså inte jämförbara men pekar tydligt på att 1 procent andel av Lupp-svaren innebär att elevgruppen är underrepresenterad i Lupp-resultaten för gymnasiet. Det tycks i första hand vara ungdomarna på yrkesförberedande program som tvärtom är något överrepresenterade. Enligt ELIN är andelen i båda referensgrupper 25 procent.

Tabell 11. Sysselsättning bland gymnasieungdomarna på år 2 / födda år 2000 samt gymnasieungdomarnas programinriktning

	GR-Lupp: Samtliga	GR-Lupp: Tjejer	GR-Lupp: Killar
Går i gymnasiet	96	97	96
Annat (sfi, andra studier, arbetar, arbetslös etc.)	4	3	4
Antal svar	2 047 ¹	955	1 054
Gymnasieungdomarnas programinriktning:			
- högskoleförberedande	69	74	64
- yrkesförberedande	30	25	34
- "annat"	1	1	2
Antal svar	1 947 ²	923	993

¹Svarsbortfallet totalt är 0,2 procent. ²Svarsbortfallet totalt är 1,2 procent.

Den här övergripande beskrivningen av ungdomarna som besvarat Lupp-undersökningen i de nio GR-kommunerna ger en bakgrundsbild av ungdomarnas demografiska och socioekonomiska förhållanden. (För en bild av hur förhållandena varierar mellan kommunerna hänvisas till bilagans tabell B1.) Bortsett från skevheten kopplad till gymnasieungdomarnas sysselsättning och pendlingssituation, ger enkätuppgifterna i övrigt – så långt det har varit möjligt att relatera till annan statistik – en betryggande verklighetsnära bild av ungdomarnas sammansättning. I rapportens följande kapitel ska vi bland annat undersöka hur ungdomarnas vardagssituation, erfarenheter och åsikter skiljer sig åt kopplat till dessa bakgrundsförhållanden.

6. Förutsättningar för lärande i skolan?

Skolan och skolmiljön är en mycket central arena för unga människor, inte minst mot bakgrund av den ansevärd tid som de tillbringar där. ”Det är liksom mitt andra hem”, som en elev uttryckte det i en studie som Barnombudsmannen genomförde 2017 (Barnombudsmannen 2018, s. 38).

Skolans mest uppenbara roll är den som kunskapsförmedlare. Skolan är därtill en social arena med potential att erbjuda eleverna goda relationer, samhörighet, upplevelser av kompetens och framgång, självkänsla, acceptans, empati och kontakter med vuxna utanför familjesfären. Alla dessa faktorer främjar i nästa steg en god hälsa. En dålig skolmiljö kan ge eleverna motsatta erfarenheter, vilket riskerar att skada både lärandet och hälsan. God utbildning är både direkt och indirekt en central hälsofrämjande faktor (se t. ex. Folkhälsomyndigheten 2018a; Gustafsson m. fl. 2010).

Skolans betydelse för ungas hälsa kommer vi att ägna särskilt intresse i kapitel 9. I det här kapitlet ska vi fokusera på skolans pedagogiska uppdrag och på skolans kulturella och sociala miljö. Utifrån Lupp-resultaten inom dessa områden vill vi försöka besvara frågan om i vilken utsträckning kommunens unga invånare har förutsättningar för ett gott lärande i skolan.

Lärandet tolkar vi i bred bemärkelse. Kunskapen som skolan ska lära ut handlar både om specifika ämnen och om grundläggande värden i samhället. Barnkonventionen fastslår att undervisningen i grundskolan ”bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken”⁸⁴. Den svenska Skollagen anger inledningsvis (Skollag 2010:800, 1 kap., 4 §) att svensk skolutbildning ska syfta till att ”barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden” och lite mer specifikt att utbildningen ska:

- främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära
- förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på
- ta hänsyn till barns och elevers olika behov
- ge barn och elever stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt
- sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen
- i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

Lupp-enkätens frågor om skolan fångar upp ungdomarnas förutsättning för lärande utifrån flera perspektiv: kunskapsförmedlingen som sådan, skolans kulturella och sociala miljö och trygghet, intresset för och möjligheterna till inflytande och mer övergripande nöjdheten med skolan.

Förutsättningar för fullföljda studier

En god skolutbildning ökar framtida arbetsmöjligheter och bidrar alltså även till hälsa och välbefinnande. Utbildningens stora betydelse gör att det på nationell nivå har tagits fram mål och strategier för att alla unga ska fullfölja studier på gymnasienivå (se regeringens

84 Enligt sammanfattningen av artikel 28-29 från Nätverket för barnkonventionen; se <http://barnkonventionen.se/fns-konvention-for-barns-rattigheter/>

Prop. 2017/18:1, s. 200). Dessa åtaganden ligger i linje med FN:s barnkonvention som anger att rätten till utbildning ska förverkligas bland annat genom att ”vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott” (SÖ 1990:20, artikel 28). Även ett av delmålen i Agenda 2030, ”för hållbar utveckling”, är att säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar en avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning (Fi 2016/01355/SFÖ).⁸⁵ Ur ett regionalt perspektiv kan också nämnas att Västra Götalandsregionens folkhälsoarbete för närvarande involverar en särskild kraftsamling för fullföljda studier.⁸⁶

Av de elever som gick ut grundskolan vårterminen 2017 var det, i riket som helhet, 17 procent som inte nådde behörighet till ett nationellt yrkesprogram (Skolverket 2017a). Elever som lämnar grundskolan utan behörighet erbjuds plats inom introduktionsprogrammet (IM) som ska leda till att de når behörighet eller arbete. Andelen som lämnar åk9 utan gymnasiebehörighet har vuxit sedan 2012 då motsvarande andel var 12 procent.⁸⁷ Variationen i studieresultat och fullföljandegrad är stor mellan såväl olika elevgrupper som enskilda skolor (Skolverket 2018a), och dessa skillnader har ökat främst från slutet av 00-talet (Skolverket 2018b). Arbetet för fullföljda studier behöver alltså påbörjas redan i tidiga skolår.

Med introduktionsprogrammet inräknat påbörjar nästan alla unga en gymnasieutbildning. Emellertid är det i riket som helhet ungefär var tredje elev som inte erhåller en gymnasieexamen inom tre år och fortfarande nästan 30 procent efter ytterligare ett år (Skolverket 2018c, s. 17.). Här räknas dock in elever som inleder gymnasiestudierna på ett introduktionsprogram, det vill säga en grupp som av naturliga skäl normalt behöver mer än tre år på sig för att slutföra gymnasieskolan. Av de elever som började ett *högskoleförberedande* program 2014 hade 77 procent av eleverna en examen efter tre år, och 82 procent efter fyra år (baserat på dem som började 2013). För dem som började ett *yrkesprogram* hade 72 procent en examen efter tre år, och 75 procent efter fyra år. Av dem som inledde gymnasiestudierna på ett *introduktionsprogram* var det däremot bara 7 procent av eleverna som hade en examen från ett nationellt program tre år senare, och 14 procent efter fyra år.⁸⁸ Av de som inte når examen finns dock elever som genomfört de flesta kurserna i utbildningen men utan godkända betyg, och i stället lämnar skolan med ett studiebevis på genomförda kurser. Andelen som erhöll examen *eller* studiebevis inom tre år var 2017 sammantaget 72 procent, jämfört med 66 procent sett enbart till dem med examen. Skolverkets uppföljningar har visat att ungefär hälften av eleverna med studiebevis endast saknade betyg i ett fåtal kurser (Skolverket 2017b).

Trots en positiv utveckling de allra senaste åren har andelen som lämnar gymnasieskolan utan examen varit relativt konstant under en längre tid (Sveriges Kommuner och Landsting 2018; jämför SOU 2018:11). Under kommande år förväntas en negativ utveckling i och med den stora ökningen av antalet elever som kommit till Sverige som tonåringar. Bland de nyanlända unga som erbjuds studier inom språkintruktionsprogrammet har lite drygt var tredje påbörjat ett nationellt gymnasieprogram inom fyra år, och knappt 15 procent har en examen inom fem år (Skolverket 2017c, s. 28).

I Göteborgsregionen var det vårterminen 2017 14 procent av åk9-eleverna som lämnade grundskolan utan behörighet till ett nationellt gymnasieprogram, det vill säga under riksgenomsnittet. Samma år var det cirka 26 procent av regionens gymnasieungdomar som inte uppnått examen efter fyra år – eller cirka 18 procent om vi räknar in bort dem med

85 Se vidare <https://agenda2030delegationen.se/>

86 <https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/folkhalsa/var-verksamhet/fullfoljda-studier/>

87 Den nya läroplanen som inrättades 2011 försvårar jämförelser längre bakåt i tid, och här måste även beaktas att elevsammansättningen förändrats på många håll, med en större andel nyanlända ungdomar.

88 Statistiken är hämtad från Skolverket 2018c, s. 17ff. samt, beträffande 4-årsuppgifterna baserade på startåret 2013: www.kolada.se.

studiebevis. Eleverna på individuella program drar ned resultatet.⁸⁹

Dessa förhållanden är bekymmersamma i sig. Därutöver är sammansättningen hos både grundskoleelever utan gymnasiebehörighet och gymnasieelever som inte fullföljer utbildningen ojämnt fördelad i den unga befolkningen.

Stora skillnader beroende på familjebakgrund, kön, hälsa och funktionsvariation

Den faktor som visat sig ha störst betydelse för hur elever lyckas i skolan är deras familjebakgrund. För år 2017 gällde att 95 procent av de åk9-elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning var behöriga till ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan, mot bara 78 procent av de elever vars föräldrar har som högst gymnasial utbildning (Skolverket 2017a).⁹⁰ Liknande mönster gäller för de elever som uppnår gymnasieexamen. Bland de elever som påbörjade sina gymnasiestudier höstterminen 2014 och hade föräldrar med eftergymnasial utbildning erhöll 76 procent examen tre år senare, att jämföra med 63 procent av elever vars föräldrar hade gymnasial utbildning. För elever vars föräldrar har endast en förgymnasial utbildning var andelen ännu mindre: 33 procent (Skolverket 2018c).

Skolverkets uppföljningar visar att betydelsen av föräldrars socioekonomiska status för elevers skolresultat har ökat över tid (Skolverket 2016). Även betydelsen av elevers migrationsbakgrund har ökat, med en tydligt försämrad resultatutveckling bland elever som invandrat efter skolstart (Skolverket 2018b).

Enligt PISA-undersökningarnas internationella jämförelser är Sverige ett av de länder med störst klyftor mellan elever med migrationsbakgrund och övriga elever.⁹¹ En orsak som Skolverket identifierat är att genomsnittsåldern på barnen som invandrat efter skolstart har ökat från 7 till 9 år under 2006–2015, vilket ger denna elevgrupp kortare tid att hinna lära sig svenska och erhålla nödvändiga skolresultat. Andra faktorer är att eleverna som invandrat efter skolstart i större utsträckning kommer från länder med lägre utbildningsnivå och med modersmål som gör det svårare att lära sig svenska. Dessutom pekar Skolverkets analyser på att utbildningsnivån sedan mitten av 00-talet har sjunkit bland de utlandsfödda elevernas föräldrar. Parallellt med denna utveckling visar Skolverkets analyser på en ökad uppdelning av elever mellan skolor utifrån deras socioekonomiska bakgrund, särskilt under den andra halvan av 00-talet. (Skolverket 2016, Skolverket 2018b).

Liknande mönster mellan inrikes och utrikes födda syns på gymnasienivån. En studie av elever som fullföljt åk9 indikerar att utrikes födda har 7,7 procents mindre sannolikhet att ta gymnasieexamen jämfört med inrikes födda (Grönkvist & Niknami 2017). Den faktor som hade alla starkast påverkan tillsammans med familjebakgrunden var betygen från grundskolan, vilket pekar på vikten av tidiga insatser. För unga som kommer sent in i det svenska utbildningssystemet, under senare delen av grundskolan eller gymnasietiden, är andelen som uppnår gymnasieexamen av förklarliga skäl sämre då dessa unga måste klara skolan på mycket kort tid.⁹²

Åk9-elevernas behörighetsgrad skiljer sig åt även mellan könen. Flickor är behöriga i

89 Uppgifterna finns tillgängliga i Kommun- och landstingsdatabasen Kolada (www.kolada.se). Gymnasieuppgifterna är oviktade kommungenomsnitt (viktade uppgifter ej tillgängliga). Andelarna är större i Göteborg: 34 procent som inte uppnått examen, eller 27 procent borträknat dem med studiebevis.

90 Gruppen elever vars föräldrar har som högst förgymnasial utbildning redovisas inte för 2017, men statistik från tidigare läsår indikerar en ännu mindre andel behöriga bland dem, se t. ex. Skolverket 2012.

91 För en analys av PISA-resultaten, se OECD 2018, s. 20. Även flera andra nordiska länder har liknande resultat.

92 Skolverkets sammanställning av uppgifter i Migrationsverkets mottagningssystem under 2015 visar att genomsnittsåldern på nyanlända elever har ökat, och många kommer till Sverige i 15–17-årsåldern. Och även efter inledande studier på språkinstruktionen är det mycket få elever som uppnår examen från ett nationellt program. Det innebär att många nyanlända inte hinner nå behörighet till nationella program innan de uppnår för hög ålder. Bland unga som inte fortsätter med gymnasiestudier efter språkinstruktion är det nästan en av tre som varken studerar eller arbetar. (Skolverket 2017c).

högre grad än pojkar: 86,4 mot 79,2 procent i riket som helhet 2017. Även beträffande fullföljda gymnasiestudier finns motsvarande könsskillnad. Störst är den på de högskoleförberedande programmen där 79,5 procent av tjejerna och 73,8 procent av killarna år 2017 hade tagit examen inom tre år (Skolverket 2018c). En stor mängd forskning inom området har lyft fram flera förklaringar till könsskillnaderna, från olika perspektiv. Biologiskt inriktade studier visar exempelvis att flickor vid skolstarten är på en högre nivå språkligt, socialt, kognitivt och finmotoriskt (se t. ex. Nordberg 1994), och därför har bättre förutsättningar att möta skolans krav. Studier från ett social-konstruktivistiskt perspektiv härleder skillnader i skolresultat till sociala och kulturella förväntningar som påverkar flickors och pojkars lärsituation. Det kan bland annat handla om att förhållningssätt och bemötande från föräldrar och skolpersonal skiljer sig åt samt att läromedel och arbetssätt fungerar olika bra för flickor och pojkar.⁹³ Ett spår som fått stort genomslag under senare år handlar om att normer och maskulinitetskonstruktioner bidrar till utveckling av olika former av "anti-pluggkulturer" inom vissa subkulturer bland killar (Willis 1993 samt för en svensk kontext Björnsson 2005).

Studier visar också att unga med psykisk eller fysisk ohälsa och funktionsnedsättningar är överrepresenterade bland de som avbryter sina studier i förtid (SOU 2016:77). Skolinspektionen har pekat på brister i flertalet av de skolor som granskats under senare år när det gäller deras arbete med anpassningar och särskilt stöd till behövande elever. Kritiken riktar in sig mot två förhållanden: dels skolornas bristande kartläggning av orsakerna till elevers svårigheter samt behov av särskilt stöd, dels att de insatser som görs inte svarar mot de behov som finns (Skolinspektionen 2016; 2014a; 2014b).

Skolans kompensatoriska uppdrag

De ökande skillnaderna i resultat mellan olika grupper av elever motiverar att vi riktar särskild uppmärksamhet på skolans kompensatoriska uppdrag. Skollagen fastställer att skolutbildningen ska ge alla elever tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. Skolverket definierar begreppet *likvärdig* i tre dimensioner: tillgången på utbildning, kvaliteten på utbildningen samt skolans uppdrag att kompensera för skillnader i elevers förutsättningar.⁹⁴ Skollagen betonar den kompensatoriska delen i formuleringen att utbildningen ska sträva efter "att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen" (Skollag 2010:800, 1 kap., 4 §).

Den samlade kunskapen visar att även om föräldrarnas utbildningsnivå är den enskilt viktigaste faktorn för hur elever lyckas i skolan har även andra faktorer stor betydelse. Systematiska sammanställningar av studier på området framställer skolmisslyckande som resultatet av en komplex process av samverkande faktorer på både individuell och strukturell nivå (se t. ex. Dale 2010; Lyche 2010). Det handlar om individens förutsättningar, familjebakgrund, materiella resurser, skolkontexten, utbildningssystemet och situationen på arbetsmarknaden.

Utifrån vad den enskilda skolan kan påverka är det viktigt att betona att forskningen visar att det spelar roll vad lärare och annan skolpersonal gör. Faktorer som rör undervisningen och lärandemiljön har stor betydelse för hur unga lyckas i skolan (Lyche 2010). Inom OECD görs en tydlig distinktion mellan en enskild elevs skolmisslyckande ("*failure at school*") och skolans misslyckande ("*failure by school*") för att tydliggöra att skolan kan bidra med lösningar genom utformandet av både utbildningen och verksamhetens organisation (OECD 2012).

93 För sammanställningar över olika orsaker till könsskillnader i skolprestation, se t.ex. Wernersson 2010.

94 Se <https://www.skolverket.se/temasidor/starka-likvardigheten-i-utbildningen>.

Uppfattningar om skolundervisningen och möjligheten till stöd

Elevens studieengagemang stärks av upplevelser av framgång och kompetens. Att lyckas med skoluppgifter ökar motivationen till lärande medan misslyckanden tenderar att få olika negativa effekter, däribland depressiva symptom (Herman m. fl. 2008; McCarthy m. fl. 2008). Det är även avgörande att eleverna ser ett värde med utbildning, och att studierna uppfattas som meningsfulla och relevanta (se t. ex. Giota 2013 samt kunskapsöversikt från Skolverket 2015b).

Detta förhållande ställer krav på en undervisning som är anpassad efter elevernas förutsättningar och behov samt tillgång till ett stöd som svarar mot behovet. Rapporter från Skolinspektionen pekar dock på att stödåtgärder ofta sätts in för sent, när elever redan halkat efter i kunskapsutvecklingen och i motivation (Skolinspektionen 2016). Skolans stödinsatser brister oftare i gymnasieskolan än i grundskolan (Skolinspektionen 2012).

En större kartläggning från 2013 visade att förekomsten och tillgängligheten av specialpedagogiska resurser var väsentligt mindre i gymnasieskolor än i grundskolor (Ramberg 2013). Nästan 4 av 10 av de gymnasieskolor som ingick i studien använde sig inte av specialpedagoger eller speciallärare i sin verksamhet. I Skolinspektionens granskningar av hur gymnasieskolor arbetar för att motverka studieavbrott lyfts fram att undervisningen sällan är anpassad till elevernas behov, och att eleverna inte upplever att den är tillräckligt varierad, vilket påverkar engagemang och motivation (Skolinspektionen 2009; 2015). Det framkommer även att elevernas intressen och egna mål och framtidsvisioner sällan utnyttjas i undervisningen för att motivera och inspirera eleverna. Skolinspektionen konstaterar även att de i sina granskningar sett få exempel på särskilda insatser för att förebygga studieavbrott bland elever med förhöjd risk att misslyckas i utbildningen, exempelvis elever med utländsk bakgrund och elever vars föräldrar har kortare utbildning (Skolinspektionen 2015a).

Lupp-enkäten innehåller två frågor som fångar upp förutsättningen till lärande genom undervisningen och möjligheten till extra hjälp/stöd vid behov. Tre övergripande mönster framträder i en övergripande analys: För det första är lite fler nöjda med undervisningen än med möjligheten till extra hjälp/stöd. För det andra är andelen nöjda i båda fallen lite större i gymnasiet år 2 jämfört med år 8. För det tredje är skillnaderna bland tjejer och killar begränsade, medan andelen nöjda är väsentligt mindre i den till antalet begränsade grupp som uppger annan könstillhörighet. Exakt andel nöjda/missnöjda påverkas av frågans formulering och svarskalans alternativ. Sammantaget uppger 84 procent av år 8-eleverna att de är ganska eller mycket nöjda med undervisningen, mot 91 procent av de år 2-elever, boende i de berörda GR-kommunerna, som besvarat enkäten (se tabell 17). Beträffande möjligheten till extra hjälp/stöd minskar andelen i båda åldersgrupper till 77 respektive 83 procent.⁹⁵

95 Resultaten är inte jämförbara med 2013 eftersom både svarsskala och exakta frågeformuleringar har förändrats sedan dess. Det kan dock konstateras att uppfattningen om skolundervisningen var lite mer positiv jämfört med möjligheten till hjälp/stöd även då samt att det inte heller 2013 fanns någon entydig könsskillnad.

Tabell 17. Positiv åsikt om undervisningen och möjligheten till extra stöd vid behov

	Åk8				Gy2			
	Tjejer	Killar	Annat köns-tillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annat köns-tillhörighet ¹	Samtliga
Undervisningen	83	87	57	84	92	90	60	91
Möjligheten till extra hjälp/stöd vid behov	75	80	50	77	79	88	55	83
Minsta antalet svar	1 817	1 787	58	3 683	916	989	20	1 935

Frågan ingår i en större frågesvit: *Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...,* med två av åtta delfrågor som lyder: ... undervisningen?; ...*möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om du behöver det?* Svartalternativ: *Inte alls bra; Mindre bra; Ganska bra; Mycket bra.*

Resultaten visar procentandelen som svarat ganska eller mycket bra.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget i gruppen.

Från det omvända perspektivet svarar 4 procent av åk8-eleverna att de *inte alls* är nöjda med undervisningen och 7 procent detsamma beträffande extra stöd. I gymnasiegruppen är motsvarande andelar 2 respektive 4 procent. Om de starkt missnöjda alltså är *relativt få totalt sett* svarar dock var fjärde åk8-elev med "annan" könstillhörighet att de inte alls är nöjda med möjligheten till extra hjälp/stöd. Det är inte säkert att dessa resultat bottnar i en personlig erfarenhet. Det skulle också kunna handla om uppfattningar baserade på vad man sett och hört från elever runtomkring. Men resultaten pekar ändå på att erfarenheterna av möjligheten till stöd i skolan är väsentligt sämre i denna grupp.

Utifrån skolans kompensatoriska uppdrag är det särskilt relevant att undersöka uppfattningen i gruppen utlandsfödda elever. Mot bakgrund av utlandsföddas *generellt* sämre kunskaper i svenska, sämre kunskaper om det svenska skolsystemet samt i många fall begränsade möjligheter till stöd utanför skolan, kan gruppen förväntas ha ett större behov av stöd i skolan jämfört med genomsnittseleven. Det är därför positivt att kunna konstatera att nöjdheten med möjligheten till extra stöd inte skiljer sig stort mellan elever födda utanför Sverige och svenskfödda. I åk8 är andelen nöjda densamma i båda grupper: 77 procent. I gy2 är andelen nöjda dock lite mindre hos utlandsfödda än hos svenskfödda: 78 mot 84 procent.⁹⁶ Det mindre representativa svarsunderlaget i gymnasiet gör dessa resultat mer osäkra, men skillnaden vi ser skulle möjligen kunna tolkas som tecken på vad som beskrivits ovan, det vill säga att skolans stödinsatser oftare brister i gymnasieskolan än i grundskolan.

Om vi använder föräldrarnas sysselsättning som ett sätt att undersöka eventuella skillnader kopplade till socioekonomiska förhållanden, finner vi i båda åldersgrupper att nöjdheten med möjligheten till extra stöd är lite mindre bland elever med minst en förälder som är arbetslös eller långtidssjukskriven⁹⁷ jämfört med övriga elever: 69 mot 78 procent i åk8; 76 mot 85 procent i gy2. Skillnaden är större med fokus på elever vars *båda* föräldrar är arbetslösa/sjukskrivna, men samtidigt mer osäker då gruppen är liten (33 svars personer i åk8 och 10 i gy2).

Enkätsvaren visar också att elever med funktionsnedsättning eller med (självskattad) ohälsa är lite mindre nöjda med möjligheten till extra stöd/hjälp än övriga elever. I gruppen med någon typ av funktionshinder⁹⁸ är andelen nöjda med möjligheten till extra stöd

96 Det är vidare så att andelen nöjda bland utlandsfödda åk8-elever är större ju kortare tid man vistats i Sverige: andelen är 87 procent bland dem som vistats i Sverige som mest 3 år, mot 71 procent i gruppen som vistats minst 10 år. Det ska dock sägas att antalet elever i den första, mest nyanlända, gruppen begränsas till 61 elever vilket gör resultaten osäkra, och resultaten får inte heller stöd från gy2-underlaget där mönstret är det omvända (baserat på ett såväl mindre som mindre representativt svarsunderlag).

97 För en uttömmande beskrivning av gruppen; se tabell 6 i kapitel 4.

98 De har i enkäten svarat ja till att de har "någon sjukdom eller någon nedsatt funktion, som inte är tillfällig, och som innebär att du har svårigheter att delta i olika aktiviteter, t.ex. i skolan, med vänner eller på din fritid" (se även tabell 9 i kapitel 4).

66 procent i åk8 och 78 procent i gy2. Även om typen av funktionshinder varierar stort är detta en bekymmersam utmaning med tanke på att den här gruppen generellt är behov av större stöd än genomsnittseleven.

När det gäller synen på sin egen hälsa är sambandet tydligt linjärt i båda åldersgrupper, det vill säga eleverna är allt nöjdare med möjligheten till extra stöd ju bättre hälsa de rapporterar (se tabell 18, med fokus på åk8-elevernans svar). Det är inte orimligt att tänka sig att det finns en bakomliggande variabel som bidrar till mer negativa svar i båda fallen. Men oavsett pekar resultaten på en riskgrupp i skolan med nedsatt hälsa och/eller funktionsnedsättning som behöver uppmärksammas och ges bättre stöd.

Tabell 18. Nöjdhet med möjligheten till extra stöd vid behov, efter självskattad hälsa, åk8

	Bedömning av den egna hälsan, måendet:					Totalt
	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	
Andel ganska eller mycket nöjda	85	77	68	62	41	77
Antalet svar	1 419	1 378	529	205	99	3 683

Hälsöfrågan lyder: *Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?*, med svarsalternativ enligt redovisningen. Angående frågan om nöjdhet, se tabell 17 ovan. Gruppen "totalt" inkluderar även dem som inte besvarat frågan om sin hälsa.

Sambandsmättet Kendalls tau-c (som varierar från -1 till +1) är -0,18. I gy2 varierar andelen linjärt på motsvarande vis, från 90 till 62 procent, där gruppen med mycket dålig hälsa baseras på endast 39 svar (tau-c=-0,14; dvs. sambandet är något svagare än i åk8).

Vi ser alltså att uppfattningen om möjligheten till extra stöd eller hjälp vid behov skiljer sig en hel del mellan olika ungdomsgrupper, och i flera fall i en riktning som indikerar att mer behöver göras inom ramen för skolans kompensatoriska uppdrag för att stärka sårbara elevgruppers förutsättningar för lärande. Tydligast gäller detta kopplat till nedsatt hälsa. I och med att Lupp-resultaten visar på påtagliga skillnader mellan grupper i såväl åk8 som gy2 kan vi inte tolka resultaten i linje med Skolinspektionen som funnit att skolans kompensatoriska uppdrag tillgodoses sämst i gymnasiet.

Uppfattningar om skolmiljön

En faktor som har stor betydelse för elevers engagemang med skolarbetet är lärmiljön, eller med andra ord skolans "klimat" och "kultur" (Trondman m. fl. 2012). Det handlar framför allt om trygghet, positiva relationer, förväntningar, personalens bemötande och förhållningssätt och elevers möjligheter till delaktighet (det senare kommer vi undersöka särskilt i ett avsnitt längre fram). Studier visar exempelvis att skolmiljöer där elever utvecklar förtroendefulla relationer med lärare, känner sig uppskattade och får uppmuntran, stöd och stimulans har positiva effekter på lärande (Johnson 2008; Pianta m. fl. 2008; Nordenbo m. fl. 2008; Martin & Dowson 2009).

En god studiemiljö underlättar för elever att hantera de krav som ställs. Den här typen av miljöfaktorer har störst betydelse för elever som på olika individuella och strukturella grunder löper större risk än andra för att misslyckas med skolan (Croninger & Lee 2001; Hugo 2007).

Lupp-enkäten innehåller flera frågor som fångar upp förutsättningen till lärande genom ett positivt skolklimat. Vi börjar med att rikta blicken mot skolmiljön mer allmänt, där enkäten frågar ungdomarna dels hur de uppfattar "skolmiljön", precis så ospecifikt, dels hur de trivs med stämningen i skolan.

Till att börja med kan vi konstatera att andelen som gett ett positivt svar på frågorna är ungefär densamma när det handlar om miljön och stämningen (svarsskalorna skiljer

sig åt vilket dock försvårar jämförelsen), och korrelationen mellan svaren på individnivå är hög.⁹⁹ När det gäller uppfattningen om skolmiljön svarar 75 procent av åk8-eleverna och 88 procent av gy2-eleverna att den är ganska eller mycket bra (tabell 19). Nästan lika många instämmer åtminstone ”till stor del” i påståendet att ”jag trivs med stämningen i min skola”: 73 procent respektive 82 procent i de två åldersgrupperna. Därutöver instämmer många ”till viss del”, medan 4 procent av åk8-eleverna och 2 procent av gy2-eleverna svarar att det *inte alls* stämmer att de trivs med stämningen.

För det andra kan vi alltså konstatera att uppfattningarna är mer positiva i gymnasiegruppen än i åk8 även i dessa avseenden. Resultatet är fullt rimligt mot bakgrund av att gymnasieeleverna i högre grad har kunnat välja sin utbildning och skoltillvaro. Skillnaden mellan de två grupperna känns också igen från den regionala analysen av Lupp 2013 (resultatnivåerna på dessa frågor är däremot inte jämförbara då båda frågors svarsskala har förändrats sedan dess). Samtidigt är det möjligt att bilden av gy2-elevnas trivsel kan vara överskattad som en konsekvens av gruppens större bortfall, eftersom bortfallet kan hänga samman med en lägre närvaro i skolan som kan bero på just sämre trivsel. Det ska i sammanhanget även påminnas om att gymnasieelevernas svar inte bara avser skolorna i de GR-kommuner som genomfört Lupp utan även skolor i andra kommuner som en del av ungdomarna pendlar till.

För det tredje ser vi även i detta sammanhang hur den tydligaste könsskillnaden gäller att elever med annan könstillhörighet har mindre positiva erfarenheter av skolan. I åk8 är det grovt räknat bara varannan som tycker skolmiljön är (ganska/mycket) bra och som trivs (till stor del eller helt) med stämningen. Det kan alltid diskuteras vad som är en rimlig ”målnivå” för den här typen av enkätfrågor men resultatet kan inte annat än oroa med tanke på att skolan är en mycket central miljö i dessa tonåringars vardag. Det kan också noteras att tjejer har en lite mer negativ bild av skolmiljön än killar, framför allt i åk8.

Tabell 19. Uppfattningar om skolmiljön

	Åk8				Gy2			
	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga
Bra skolmiljö	73	78	53	75	88	89	70	88
Trivs med stämningen	69	79	43	73	80	86	65	82
Minsta antalet svar	1 833	1 804	58	3 720	920	991	20	1 948

Frågorna ingår i två större frågesviter. Den ena lyder: *Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...*, med en av åtta delfrågor: *...skolmiljön?* Svartaltnativ: *Inte alls bra; Mindre bra; Ganska bra; Mycket bra*. Den andra lyder: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att de stämmer in på hur det är i din skola?*, med en av 12 delfrågor: *Jag trivs med stämningen i min skola*. Svartaltnativ: *Stämmer inte alls; Stämmer till viss del; Stämmer till stor del; Stämmer helt; Vet inte*.

Resultaten visar procentandelen som svarat ganska eller mycket bra respektive att det stämmer till stor del eller helt.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget i gruppen.

Även om det är individuellt vilken miljö som såväl unga som gamla föredrar och behöver för att kunna koncentrera sig, kan en stökig miljö göra det svårt att både lyssna och arbeta självständigt. Öckerö inkluderade en särskild fråga på detta tema i enkäten. Resultatet visade att flertalet åk8-elever tycker att det varierar om det är lugnt eller stökigt i klassrummet (62 procent). Bara ett fåtal beskrev att det, oftast eller alltid, är lugn och ro (6 procent). Men tvärtom svarade nästan var tredje (32 procent), att det oftast eller alltid är stökigt och rörigt i klassrummet – varav 9 procent menade att det *alltid* var det. Med fokus på de som uppfattar att det är stökigt i klassrummet (oftast eller alltid), är bara

99 Sambandsmättet Kendall's tau-b (varierar från -1 till +1) är +0,43 i åk8 och +0,44 i gy2 (när vi exkluderat det begränsade antal elever som svarat "vet inte" på frågan om stämningen (ett svartaltnativ som inte gavs i den andra frågan).

drygt varannan (53 procent) som trivs med stämningen i skolan, jämfört med genomsnittet för Öckerös elever på 71 procent (se bilagans diagram 11a). Här har vi alltså en tänkbar delförklaring till variationen i trivsel bland eleverna.

Relationen till lärare

Tillitsfulla relationer mellan lärare och elever som karaktäriseras av värme, omsorg, och acceptans har visat sig vara gynnsamma för elevers motivation och lärande – och även fungera som skyddsfaktor mot psykisk ohälsa (Reddy m. fl. 2003).

Lupp-enkäten innehåller två frågor som fångar elevernas relation till lärarna. Det handlar dels om hur eleverna värderar den egna skolans lärare, dels om de uppfattar att elever och lärare bemöter varandra med respekt. Mönstren i svarsutfallet känns igen från föregående frågor: uppfattningarna är mer positiva i gy2-gruppen än i åk8, och mer negativa i gruppen med ”annan” könstillhörighet än bland dem som beskriver sig som kille eller tjej (se tabell 20).

Sammantaget tycker det stora flertalet elever i både åk8 och gy2 att skolans lärare är ganska eller mycket bra: 81 respektive 90 procent. Det är i båda åldersgrupper färre som instämmer, till stor del eller helt, i att lärare och elever bemöter varandra med respekt: 63 respektive 75 procent. I åk8 ger omvänt 7 procent av eleverna uttryck för en klart negativ bild, att det ”inte alls” stämmer att bemötandet är respektfullt – och ytterligare 25 procent instämmer bara ”till viss del” att det är det. I gy2-gruppen är motsvarande andelar 3 respektive 17 procent.

Tabell 20. Relationen till lärare

	Åk8				Gy2			
	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga
Bra lärare	80	83	51	81	91	90	60	90
Respektfullt bemötande mellan elever och lärare	61	65	45	63	77	74	70	75
Minsta antalet svar	1 833	1 799	57	3 713	920	990	20	1 942

Frågorna ingår i två större frågesviter. Den ena lyder: *Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...*, med en av åtta delfrågor: *...lärarna?* Svartaltemativ: *Inte alls bra; Mindre bra; Ganska bra; Mycket bra.* Den andra lyder: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att de stämmer in på hur det är i din skola?*, med en av 12 delfrågor: *Elever och lärare bemöter varandra med respekt i min skola.* Svartaltemativ: *Stämmer inte alls; Stämmer till viss del; Stämmer till stor del; Stämmer helt; Vet inte.*

Resultaten visar procentandelen som svarat ganska eller mycket bra respektive att det stämmer till stor del eller helt. Gruppen samtliga inkluderar även dem som inte besvarat frågan om kön.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget i gruppen.

Det är inte självklart hur elevernas erfarenheter av en bristande respekt ska tolkas – om de lägger ansvaret på lärare, elever eller på båda parter. Det finns dock en stark korrelation mellan värderingen av lärarna och uppfattningen om bemötandet mellan lärare och elever som pekar på att de främst lägger ansvaret på lärarna. Av de åk8-elever som svarat att det *inte alls* stämmer att bemötandet mellan lärare och elever är respektfullt (256 svars personer), tycker 35 procent att lärarna är *mycket* dåliga. Detta kan jämföras med 1 procent i gruppen som helt instämmer i att bemötandet lärare och elever emellan är respektfullt (868 personer).¹⁰⁰

Det kan också konstateras att uppfattningen om bemötandet mellan lärare och elev-

100 Motsvarande andelar i gy2-gruppen är 14 respektive 57 procent, där resultatet i det första fallet baseras på endast 56 personer. Korrelationen mellan frågorna mätt i Kendalls tau-b är +0,42 i åk8 och +0,39 i gy2 (när vi exkluderat det begränsade antal elever som svarat ”vet inte” på frågan om stämningen (ett svartaltemativ som inte gavs i den andra frågan).

er är starkt korrelerat med den egna trivseln i skolan. Hos dem som instämmer helt i påståendet att bemötandet är respektfullt instämmer 52 procent också helt i att de trivs med stämningen i skolan, mot 13 procent i gruppen som inte alls tycker bemötandet är respektfullt.¹⁰¹ Resultatet bekräftar vikten av en god lärar-elev-relation som forskningen pekar på.

Det finns studier som visar att elever från studieovana hem beskriver relationen till lärare i mer negativa termer än elever vars föräldrar har längre utbildning (Olsson 2011). Lupp innehåller dessvärre ingen information om föräldrarnas utbildning. Däremot ingår den socioekonomiskt relaterade frågan om föräldrars sysselsättning, och det visar sig att relationen till lärare är lite sämre i den grupp åk8-elever vars förälder eller föräldrar är arbetslösa eller långtidssjukskrivna. Tydligast är det i gruppen där detta gäller båda föräldrar, men detta resultat måste tolkas försiktigt mot bakgrund av det begränsade svarsunderlaget i denna grupp (och det stärks heller inte av svaren från fåtalet gy2-elever i motsvarande grupp). Men sammantaget tycks alltså socioekonomiskt sårbara elever tendera ha en lite sämre lärarrelation än övriga elever. Giltigheten i tolkningen förstärks av att vi finner samma mönster, i båda åldersgrupper, i en jämförelse med utgångspunkt i ungdomarnas oro (eller icke-oro) för föräldrarnas ekonomi.

Tabell 21. Relationen till lärare, efter föräldrars sysselsättning, åk8

	Båda föräldrar är arbetslösa/långtidssjukskrivna ^{1,2}	En förälder är arbetslös/långtidssjukskriven ¹	Ingen förälder är arbetslös/långtidssjukskriven ¹	Samtliga
Bra lärare	52	77	82	81
Respektfullt bemötande mellan elever och lärare	55	58	64	63
Minsta antalet svar	33	279	3 258	3 713

Resultaten visar procentandelen som svarat ganska eller mycket bra respektive att det stämmer till stor del eller helt. Se i övrigt kommentar till tabell 20 ovan.

¹För en exakt beskrivning av gruppen; se tabell 6 i kapitel 4

²Observera det begränsade svarsunderlaget i gruppen.

En trygg skolmiljö?

En mängd studier visar att elevers upplevelser av trivsel och trygghet påverkar studiemotivation och resultat, och omvänt att mobbing, socialt utanförskap och brist på positiva relationer har negativa effekter på elevers hälsa och prestationer i skolan (Gustafsson m. fl. 2010).

Lupp-enkäten inkluderar ett antal frågor som gör det möjligt att beskriva graden av (o)trygghet och förutsättningar för trygghet i skolan. Det handlar särskilt om förekomst av mobbing, rasism, sexuella trakasserier och våld men också om elevernas tillit till att skolans agerar vid mobbing eller kränkning. I enkätens särskilda avsnitt om trygghet ingår en fråga om man själv har erfarenhet av att bli mobbad, trakasserad eller utfrys, och var detta i så fall skett, med skolan som ett av svarsalternativen.

Social problematik och utsatthet

Vi har sett att en majoritet trivs i skolan och tycker miljön är bra. Men det gäller inte alla. I den regionala analysen av Lupp 2013 framkom hur uppfattningen om miljön och den egna trivseln var sammanlänkade med uppfattningen om skolans miljö i mer specifika avseenden. Detsamma syns i Lupp 2017. Sett till de olika förhållanden som redovisas i

101 Tau-b=+0,34 i åk8; +0,35 i gy2.

tabell 22 nedan är korrelationen med trivsel starkast beträffande uppfattad förekomst av mobbning samt med skolans agerande vid mobbning.¹⁰² Den här typen av erfarenheter av skolmiljön tycks alltså, inte särskilt förvånande, påverka ungdomarnas trivsel. Detsamma gäller förekomsten av rasism, sexuella trakasserier och våld.¹⁰³

Totalt sett vittnar 17 procent av åk8-eleverna om att det förekommer mobbning i skolan, och detsamma anger 9 procent av gy2-eleverna (tabell 22). I åk8 är andelarna beträffande rasism och våld jämförbara med mobbning, medan andelen är lite mindre ifråga om sexuella trakasserier. I gy2 är nivån ungefär densamma för samtliga missförhållanden. Vad som sticker ut mest är emellertid den stora andel ungdomar med ”annan könstillhörighet” som upplever att detta förekommer i skolan. Skillnaden mot genomsnittseleven i åk8 är särskilt stor beträffande sexuella trakasserier, som var tredje i gruppen (begränsad till 57 personer) vittnar om. Motsvarande resultat framkom i den regionala analysen av Lupp 2013.

Tabell 22. Andel elever som uppfattar att olika typer av sociala missförhållanden förekommer i skolan samt andel som uppfattar att skolan agerar mot mobbning och kränkning (procent)

Stämmer till stor del eller helt att..	Åk8				Gy2			
	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga
”Mobbning förekommer i min skola”	17	16	34	17	9	9	15	9
”Rasism förekommer i min skola”	12	14	40	14	8	11	25	10
”Sexuella trakasserier förekommer i min skola”	11	6	35	9	9	6	20	8
”Våld förekommer i min skola”	14	21	36	18	5	11	20	8
”Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev”	43	46	26	44	41	40	25	41
”Min skola agerar om en lärare kränker en elev”	41	46	33	44	48	42	35	44
Minsta antalet svar	1 819	1 784	57	3 687	914	983	20	1 929

Frågorna ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att de stämmer in på hur det är i din skola?*

Svarsalternativ: *Stämmer inte alls; Stämmer till viss del; Stämmer till stor del; Stämmer helt; Vet inte.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer till stor del eller helt.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget.

Forskningen bekräftar att personer som kan beskrivas befinna sig ”utanför normen” är mer lyhörda för sociala missförhållanden eftersom de utifrån sin ”avvikande” position måste vara särskilt uppmärksamma på rådande normer och sociala hierarkier (se t. ex. en tongivande diskussion hos McIntosh 1988). I sammanhanget kan vi också konstatera att även gruppen som uppger att de har någon typ av funktionsnedsättning¹⁰⁴ i högre grad än genomsnittet vittnar om samtliga dessa missförhållanden. När det gäller mobbning är det 25 procent i gruppen i åk8 som uppger att detta förekommer och 13 procent i gruppen i gy2.

Med utgångspunkt i sambandet mellan mobbning och trivsel kan vi leda analysen ett steg vidare. Om 73 procent av samtliga åk8-elever trivs med stämningen i skolan (se tabell 19 ovan) gäller det bara hälften av dem som vittnar om mobbning i skolan. I den senare gruppen kan vi dock konstatera att trivseln är högre bland dem som uppfattar att skolan *agerar* vid mobbning (tabell 23). Gy2-ungdomarnas enkätsvar pekar på samma förhållande.

102 Sambandet, mätt i Tau-b är -0,27 i åk8 och -0,25 i gy2 beträffande förekomsten av mobbning samt +0,31 respektive +0,29 beträffande uppfattningen att skolan agerar vid mobbning.

103 Tau-b är minst -0,17.

104 Se tabell 9 i kapitel 4 för en mer exakt beskrivning.

Tabell 23. Andelen åk8-elever som trivs med stämningen i skolan utifrån uppfattning om skolans agerande – i gruppen som uppfattar att mobbning förekommer i skolan (procent)

"Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev"	Andel som trivs med stämningen (helt/till stor del)	Antal svar
Instämmer helt	67	63
Instämmer till stor del	62	117
Instämmer till viss del	45	227
Instämmer inte alls	32	130
Vet inte	54	76
Samtliga	49	616

Mot denna bakgrund är det särskilt alarmerande att inte ens hälften av åk8-eleverna har en tydlig uppfattning om att skolan agerar vid mobbning, och detsamma gäller huruvida skolan agerar om en lärare kränker en elev. I gruppen med annan könstillhörighet än kille/tjej gäller det bara var fjärde respektive var tredje åk8-elev (tabell 22 ovan).

Skolverkets återkommande attitydundersökningar pekar dock på att fler elever, och även lärare, uppfattar att arbetet med att minska mobbning och kränkningar har förbättrats. Samtidigt menar var femte högstadieelev att arbetet inte är tillräckligt. (Skolverket 2015a)

Mobbning och särskilt utsatta elevgrupper

När det gäller personlig erfarenhet av mobbning (enligt enkätfrågan blivit mobbad, trakasserad eller utfryst under det senaste halvåret), svarar 80 procent av de utsatta åk8-eleverna att detta hänt i skolan samt 7 procent att det hänt på vägen till eller från skolan (angående mobbning och annan utsatthet och otrygghet mer generellt, se kapitel 8). Motsvarande skolkoppling bland de mobbningsutsatta gy2-ungdomar som besvarat enkäten är 64 respektive 5 procent. Mobbing är således i mycket hög grad en skolfråga, särskilt för högstadieungdomar.

Totalt uppger var fjärde åk8-elev, och 12 procent av de gy2-ungdomar som besvarat frågan, att hen blivit utsatt för mobbning i skolan under det senaste halvåret, enstaka gånger eller under än längre period (tabell 24). I båda åldersgrupper/årskurser är andelen tjejer med erfarenhet av mobbning i skolan väsentligt större än andelen killar, och andelen med "annan könstillhörighet" ligger på ungefär samma nivå som för tjejer.

Resultaten kan relateras till andra undersökningar av svenska skolbarn. En större enkätstudie, initierad av Världshälsoorganisationen, som omfattade 7 000 svenska barn i åldrarna 11, 13 och 15 år, visade att 18 procent i dessa åldersgrupper sammantaget hade mobbats *den senaste månaden* (Bjereld 2017). Störst var andelen för 13-åringar: 22 procent.

Skolverket sammanställer resultat från OECD:s PISA-undersökningar som visar på en negativ utveckling mellan 2003 och 2015 beträffande svenska 15-åringars känsla av tillhörighet i skolan (Skolverket 2017b). Enligt mätningen 2015 har var sjätte 15-åring blivit utsatt för mobbing *flera gånger i månaden* (motsvarande 17 procent) och var femte elev känner sig utanför. Till skillnad från Lupp-resultaten visar den här studien inte på några större könsskillnader i mobbning, och i OECD-länderna sammantaget är pojkar lite mer utsatta än flickor.

Utöver könstillhörighet framträder i Lupp-resultaten flera andra individfaktorer som tycks öka risken för att bli utsatt för mobbning. Det handlar om att ha en funktionsnedsättning, att vara i en socioekonomiskt utsatt position som det kan innebära att ha en förälder (eller två) som är arbetslös/långtidssjukskriven samt att ha en annan än heterororienterad sexuell läggning (eller är osäker). Om man är född i Sverige eller utomlands

tycks däremot inte spela roll. Det senare går lite på tvärs mot PISA-mätningen som visade att utrikes födda elever med utrikes födda föräldrar känner sig utanför i högre grad än andra ungdomar. Samma studie bekräftade däremot Lupp-resultatet att socioekonomiskt utsatta elever är mer utsatta för mobbning än andra.

Tabell 24. Utsatthet för mobbning, trakasserier eller utfrysning i skolan det senaste halvåret, i olika grupper (procent)

		Utsatta		Antal svar	
		Åk8	Gy2	Åk8	Gy2
Samtliga		25	12	3 731	2 006
Könstillhörighet	Tjej	31	17	1 845	947
	Kille	18	7	1 801	1 023
	Annan ¹	33	22	57 ¹	23 ¹
Födelseland	Sverige	25	12	3 463	1 793
	Annat land	24	11	231	189
Funktionsnedsättning	Ja	38	22	441	253
	Nej	23	10	3 080	1 656
Sexuell läggning	Heterosexuell	24	11	3204	1746
	Bi-/homosexuell/annat/osäker	32	21	315	174
Minst en förälder arbetslös/sjukskriven ²	Ja	36	16	313	217
	Nej	24	11	3 267	1 662

Två enkätfrågor ligger till grund för resultatredovisningen: *Under de senaste sex månaderna, har du blivit mobbad, trakasserad eller utfrysad? Svarsalternativen: Ja, under en längre period; Ja, enstaka gånger; Nej.* Följdfråga till dem som svarat ja: *Var blev du mobbad, trakasserad eller utfrysad?, med 1 skolan som ett av elva svarsalternativ (möjligt att markera flera).* Bortfallet är exkluderat ur procentbasen (1,2 procent i åk8; 2,2 procent i gy2). Det är genom enkäten inte möjligt att särredovisa de två ja-alternativen beträffande mobbning med avgränsning till skolan som plats för mobbningen.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget.

²För en närmare beskrivning, se tabell 6 i kapitel 4.

De elever som särskilt är i riskzonen för att utsättas för mobbning är de som på olika sätt avviker genom normbrytande beteenden (Modin 2012). I en större enkätstudie i åk 7, upplevde nästan hälften av eleverna som deltog att skolan inte var inkluderande, och att olikheter inte uppfattades positivt (Malmström 2018).

I den större studien initierad av Världshälsoorganisationen som nämnts ovan framkom även att de som utsatts för mobbning hade sämre relationer till både föräldrar och sina lärare, vilket försvårade möjligheterna för dem att berätta om sin situation (Bjereld 2017).

Genom en tilläggsfråga i enkäten som Hälso- och sjukvård, Kungälv, Mölndal och Stenungsund använt sig av, kan vi konstatera att Lupp-resultatet bekräftar detta resultat som oroväckande pekar på gruppens dubbla utsatthet. På frågan "Har du någon du kan prata med om det du tycker är viktigt eller när du behöver stöd?" svarar i dessa fyra kommuner totalt sett mellan 4 och 7 procent av åk8-eleverna "Jag har ingen jag kan prata med".¹⁰⁵ Resultatet är i sig illa nog. Men bland dem som har erfarenhet av mobbning under det senaste halvåret är andelen större: mellan 9 och 11 procent. Och den är ännu större med avgränsning till gruppen som uppger att de mobbats under en längre period, där dock resultaten baseras på ett mer begränsat svarsunderlag. I de fyra kommunerna sammantaget är andelen som inte uppfattar sig ha något att prata med 18 procent bland de (104 elever) som uppger att de under det senaste halvåret blivit mobbade, trakasserade eller utfrysade under en längre period, vilket är mer än tre gånger så vanligt som genomsnittet (5 procent i kommunerna sammantaget).

Det är också påvisat att på skolor där mobbning och kränkningar är vanligt förekommande är risken större för alla elever att bli utsatta för grövre våld, även för dem som inte varit utsatta för mobbning (Skolverket 2009). Och bara oron för att kunna utsättas

105 I samtliga kommuner kommer föräldrar/vårdnadshavare högst upp på listan, följt av kompisar (av totalt åtta möjliga svarsalternativ).

för mobbning eller kränkningar, i vilken form det än sker, kan starta negativa krafter i en grupp eller i en klass (Englund 2013).

Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att skolan förmår fånga upp den här typen av missförhållanden i den utsträckning mobbningen sker i skolmiljön. Den samlade litteraturen indikerar att skolverksamheter ofta präglas av ett synsätt som förlägger uppkomna svårigheter till individer snarare än till skolorganisationen, arbetssätt och strukturer (Hjørne & Säljö 2013). En viktig nyckel finns i de relationella processerna. Skolor och klassrum som kännetecknas av positiva, varma och stödjande lärar-elevrelationer verkar skyddande mot mobbing (Tornberg 2013). Det är således centralt att skolpersonal har kunskap, verktyg och stöd att utveckla ett klassrumsklimat som präglas av värme och omtänksamhet.

Det är också tydligt att om skolan ska upplevas inkluderande av fler elever behöver elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete genomsyra hela skolorganisationen (Nilholm & Göransson 2013). Lärdomar och erfarenheter av utvecklingsarbete med utgångspunkt i elevhälsan och satsningar på inkludering har visat sig ha positiva effekter för alla elever och främjat lärandet¹⁰⁶. Även särskilda interventionsprogram med fokus på att stödja lärares kompetens att skapa tillitsfulla relationer har visat lovande resultat i USA¹⁰⁷.

Hur uppfattar då skolans elever elevhälsan? Enligt Lupp-resultaten tycker ungefär tre av fyra åk8-elever att den är ganska eller mycket bra, och ännu fler i gy2 (86 procent; tabell 25). Killar är något mer nöjda än tjejer. Men den stora avvikelsen återfinns i gruppen som anger att de har annan könstillhörighet än kille/tjej, där bara drygt hälften i båda åldersgrupper är positiva.

Tabell 25. Andel elever som tycker att "elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)" är ganska/mycket bra (procent)

Åk8				Gy2			
Tjejer	Killar	Annan köns-tillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annan köns-tillhörighet ¹	Samtliga
71	78	52	74	84	89	55	86
1 819	1 774	58	3 675	910	986	20	1 927

Frågorna ingår i en större frågesvit: *Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...*, där en av åtta delfrågor lyder: *Elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)?*. Svarsalternativ: *Inte alls bra; Inte så bra; Ganska bra; Mycket bra*. Resultaten visar procentandelen som svarat att ganska eller mycket bra.

¹Observera det begränsade svarsunderlaget.

Det är rimligt att frågan kan vara svår att besvara för elever som haft begränsad kontakt med elevhälsan (enkätfrågan saknar vet ej-alternativ). Men det kan konstateras att grupper med potentiellt stort behov av elevhälsan har en mer negativ bild än genomsnittet. Av de åk8-elever som varit utsatta för mobbning under en längre period under senaste halvåret är det bara drygt hälften som tycker att elevhälsan är ganska/mycket bra (58 procent, och 72 procent i gy2, baserat på endast 61 ungdomar). Uppfattningen är också mindre positiv i den grupp som skattar sin hälsa som ganska eller mycket dålig (55 procent i åk8; 73 procent i gy2). En lite mer positiv bild framkommer däremot i gruppen som uppger sig ha någon typ av funktionsnedsättning (66 procent i åk8; 80 procent i gy2). Men särskilt i åk8 tycks det alltså finnas särskilt utsatta elevgrupper som elevhälsan inte förmår nå fram till med ett tillräckligt gott stöd.

106 Se t. ex. FoU-programmet *Inkluderande lärmiljöer* som startade 2012 (<http://www.ifous.se/programomraden-forskning/inkludering/>) samt resultat från det ESF-finansierade projektet Plug In som drivits av Statens kommuner och Landsting (SKL) 2012-2018 (<https://skl.se/skolakulturfritid/forskola-grundochgymnasieskola/sklsatsningarutvecklingskolan/pluginminskarstudieavbrottenpagymnasiet.2132.html>).

107 Se t. ex. Jennings m. fl. 2013 för en beskrivning av det amerikanska programmet CARE.

Generell otrygghet i skolan

Med tanke på att den mobbning som förekommer i hög grad sker i skolan är det inte förvånande att en ansenlig del av eleverna uppfattar skolans miljöer som otrygga. Enligt nationell statistik från Skolinspektionen har andelen elever som känner sig trygga i skolan minskat under de senaste fem åren. År 2018 känner sig var sjunde elev i åk 9 inte trygg (Skolinspektionen 2018a). Tidigare studier har visa att de platser inomhus i skolan där elever i allmänhet känner sig mest otrygga är toaletter, omklädningsrum, korridorer/vid elevskåp/utanför klassrum, cafeteria och uppehållsrum (Brottsförebyggande rådet 2012 samt Friends 2018).

I kapitel 8, som beskriver ungdomarnas trygghet mer övergripande, kommer vi se att det finns andra vardagsmiljöer som anses otrygga i högre grad än skolan. Men att nästan var tionde åk8-elev uppger att hen sällan eller aldrig är trygg i skolan är skäl nog att rikta extra ljus mot skolans otrygghet i detta kapitel, särskilt med tanke på att det finns grupper som är mer otrygga än andra. I gruppen som beskriver sig ha ”annan könstillhörighet” är nästan var tredje sällan eller aldrig trygg i skolan (se kapitel 8, sidan 117).

Även om merparten åk8-elever totalt sett uppger att de *oftast* är trygga är det en rimlig ståndpunkt att ”oftast” inte duger i den obligatoriska vardagsmiljö som skolan utgör för ungdomarna. Om vi i stället beskriver andelen som uppger sig *alltid* vara trygg i skolan framkommer att det gäller totalt knappt hälften (46 procent; tabell 26). Med fokus på tjejerna gäller det bara drygt var tredje, och i gruppen med ”annan könstillhörighet” knappt var tredje.

Bland gy2-eleverna är tryggheten lite större. Knappt två av tre som besvarat enkäten uppger att de alltid är trygga i skolan, med en mindre könsskillnad jämfört med åk8 men fortfarande en lite större andel trygga killar. Det ska påminnas om att det icke-representativa bortfallet i gymnasiegruppen gör att dessa resultat måste tolkas försiktigt. Precis som beträffande trivseln i skolan är det inte orimligt att enkätsvaren överskattar tryggheten i skolan eftersom bortfall till följd av frånvaro i skolan vid enkätens genomförande kan hänga samman med otrygghet.

Tabell 26. Andel elever som uppger att de alltid är trygga i skolan, efter könstillhörighet (procent)

	Åk8				Gy2			
	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga	Tjejer	Killar	Annan könstillhörighet ¹	Samtliga
Andel alltid trygg	38	54	30	46	56	69	63	63
Antalet svar	1 839	1 786	56	3 706	942	1 008	24	1 986

Enkätfrågan: *Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?* med *I skolan* som en av nio delfrågor. Svartalternativen: *Aldrig; Sällan; Oftast; Alltid*. Resultaten visar andelen som svarat ”alltid”. ¹Observera det begränsade svarsunderlaget

Det är svårt att värdera de exakta nivåerna i den här typen av trygghetsmätning. Hur enkätfrågan är formulerad, och med vilka svartalternativ, påverkar utfallet och olika mättekniker försvårar jämförelser mellan mätningar. Vi kan emellertid konstatera att även den regiongemensamma elevenkäten i Göteborgsregionen visar på tydliga könsskillnader, med minst andel helt trygga i gruppen som beskriver sig som annat än tjej/kille eller inte vill svara på frågan om kön. Inför påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan” väljer endast 35 procent i denna grupp svartalternativet ”helt positiv”. Motsvarande andel tjejer är 47 procent och killar 59 procent. Sammantaget är andelen 52 procent.¹⁰⁸

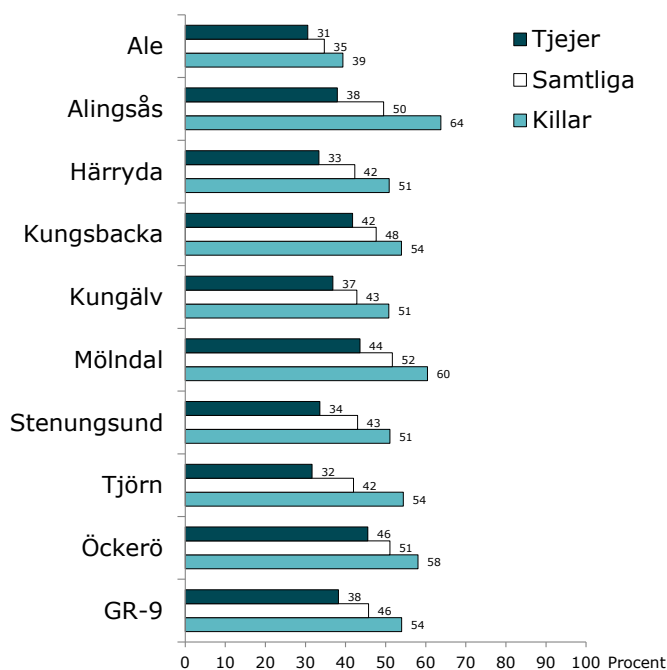
108 Resultatet är ett genomsnitt för ungdomarna i samtliga de nio GR-kommuner som ingick i mätningen detta år: Ale, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Svartalternativen som ingår för att ta ställning till enkätens påståendefrågor är *Helt positiv; Ganska positiv; Ganska negativ; Helt negativ; Vet inte*. Se vidare i rapporten tillgänglig här: <https://www.grkom.se/download/18.522b15fb162ff9778f71e53b/1524751562772/GR+%C3%A5k9+-+Elever+2018.pdf>

En annan tydligt utsatt grupp som framträder i Lupp-resultaten är för övrigt åk8-elever med någon typ av funktionsnedsättning. I den gruppen svarar endast var tredje att de alltid är trygga i skolan (33 procent; 55 procent i gy2-gruppen).

Möjligen kan det förvåna att gruppen med erfarenhet av att ha blivit mobbad i skolan under det senaste halvåret ändå till 22 procent i åk8, och 30 procent i gy2, uppger att de alltid är trygga i skolan.

Precis som var fallet 2013 tycks Ales unga i mindre grad uppleva skolan som en trygg plats jämfört med övriga kommuners åk8-elever. Skillnaden gäller tydligast killarna: knappt 40 procent är alltid trygga i Ale mot omkring 60 procent i Alingsås, Mölndal och Öckerö (diagram 10). Beträffande tjejerna är andelen alltid trygga som mest 46 procent (Öckerö), men Ale står även här för den minsta andelen (31 procent), dock i nära sällskap av flera kommuner (särskilt Tjörn, Härryda, Stenungsund).¹⁰⁹

Diagram 10. Andel åk8-elever som uppger att de alltid är trygga i skolan, tjejer och killar (procent)

Enkätfrågan: *Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?* med *I skolan* som en av nio delfrågor. Svarsalternativen: *Aldrig; Sällan; Oftast; Alltid.*

Resultaten visar andelen som svarat "alltid".

Det ser alltså ut som att skolan har ett arbete att göra för att kunna erbjuda sina elever en rakt igenom trygg lärandemiljö, det gäller både högstadiet och gymnasiet. Eleverna vittnar om att det förekommer mobbning, våld, rasism och sexuella trakasserier. Även om skolan i mycket speglar de förhållanden och värderingar som råder i det omgivande samhället, är det utifrån skolans och lärandets stora betydelse för ungdomars förutsättningar för egenmakt, välbefinnande och hälsa livet igenom särskilt viktigt att motverka otrygghet i skolan. Otrygghet som också riskerar bidra till att en del unga söker sig bort från skolan.

109 Det kan noteras att Ales resultat är lite sämre jämfört med genomsnittet av GR-kommuner även i den regiongemensamma elevenkäten (<https://www.grkom.se/download/18.14c88a1016323a54fa4dd36/1525348363341/2018+Ale+%C3%A5k9.pdf>).

Riskgrupper för studieavbrott

I en större studie från 2013 om skolmisslyckanden framkommer att de två främsta orsakerna till studieavbrott i gymnasieskolan är mobbning och bristen på pedagogiskt stöd (Temagruppen Unga i Arbetslivet 2013). Känslan av att vara exkluderad, att vara i ett utanförskap bidrar starkt till en upplevelse av stress hos både pojkar och flickor, men särskilt hos pojkar (Giota & Gustafsson 2017). Det finns också indikationer på att den här typen av stress dröjer sig kvar under en längre tid än stress kopplad till skolarbete och bidrar till ohälsa längre fram i livet (Anniko 2018).

Vi har tidigare sett att 73 procent av åk8-eleverna i Lupp trivs med stämningen i skolan (se tabell 19). Utifrån forskningsresultaten ovan vill vi undersöka hur skoltrivseln hänger samman med erfarenheten av mobbning och med uppfattningen om möjlighet till stöd från lärare vid behov. Det visar sig att 83 procent trivs med stämningen i skolan förutsatt att de beskriver en positiv situation beträffande *båda* dessa faktorer (tabell 27). Andelen är ungefär hälften så stor, 39 procent, om *ingen* av dessa faktorer är positiva. Om endast en av dessa faktorer är positiva är andelen, i båda fallen, drygt 60 procent. Den jämnstora andelen indikerar att de två faktorerna är av jämförbar betydelse för skoltrivseln. En sådan tolkning är dock vanskelig eftersom resultatet påverkas av hur erfarenhet av mobbning respektive lärarstöd ringas in i enkäten. Vi kan för övrigt konstatera att ett motsvarande mönster framkommer i en analys av svaren från de gy2-elever som besvarat enkäten (med genomgående större andel som uppger att de trivs med stämningen; jämför tabell 19 ovan).

Vi kan alltså också konstatera att ett positivt utfall på båda dessa två faktorer inte, för alla, är tillräckligt för att trivas med stämningen i skolan – lika lite som ett negativt utfall automatiskt innebär att man inte trivs. Även andra faktorer, som vi inte tagit in i den här förenklade analysen, spelar naturligtvis in. En sådan faktor är exempelvis uppfattningen om elevhälsan. Om eleverna som utsatts för mobbning och är negativa till möjligheten till extra lärarstöd även *tycker att elevhälsan är ganska/mycket dålig*, minskar andelen som trivs med stämningen ytterligare något (till 33 procent i åk8; gruppen är för liten i gy2 men tendensen är densamma där). Däremot ökar inte trivseln något nämnvärt om det omvända råder (84 procent).

Tabell 27. Andel som trivs med stämningen i skolan efter erfarenhet av mobbning och/eller av brist på lärarstöd, åk8 (procent)

		Positiv åsikt om möjligheten till extra lärarstöd vid behov		Antal svar	
		Ja	Nej		
Utsatt för mobbning i skolan senaste halvåret	Ja	63	39	594	312
	Nej	83	65	2 209	519

Två enkätfrågor ligger till grund för resultatredovisningen: *Under de senaste sex månaderna, har du blivit mobbad, trakasserad eller utfryst?*. Svartalternativen: *Ja, under en längre period; Ja, enstaka gånger; Nej*. (Bortfallet är exkluderat ur procentbasen; 1,2 procent i åk8, 2,2 procent i gy2.) Följdfråga till dem som svarat ja: *Var blev du mobbad, trakasserad eller utfryst?*, med *I skolan* som ett av elva svartalternativ (möjligt att markera flera).

Mobbning och brist på tillräckligt lärarstöd är allvarliga förhållanden i sig. Särskilt i kombination bidrar de alltså även till sänkt trivsel i skolan och utgör starka riskfaktorer för skolavbrott. Både mobbning i skolan och bristande lärarstöd är dock sådant som ligger inom skolans räckvidd att åtgärda. Ett första steg är naturligtvis att identifiera berörda elever. Vi vill därför försöka ringa in denna dubbelt utsatta riskgrupp lite närmare. Utifrån det större och mer representativa svarsunderlaget i åk8 fortsätter vi att fokusera

denna åldersgrupp. Det handlar då om 314 svarspersoner totalt. Det visar sig att denna riskgrupp har en viss överrepresentation av tjejer (64 procent) och av personer med annan könstillhörighet än kille/tjej (4 procent), personer med en funktionsnedsättning (26 procent), personer med utländsk bakgrund (28 procent är själva eller har förälder/föräldrar som är född(a) utomlands) samt personer med minst en förälder som är arbetslös/långtidssjukskriven (15 procent) (tabell 28). Resultaten antyder alltså att det här är elevgrupper som *generellt sett* behöver uppmärksammas och ges stöd i större utsträckning än i dag.

Tabell 28. Profilen på en särskild riskgrupp: utsatt för mobbing samt med negativ uppfattning om möjligheten till extra lärarstöd vid behov – jämför med samliga elever, åk8 (procent)

	Riskgrupp	Samtliga
Tjejer	64	50
Annan könstillhörighet än kille/tjej	4	2
Funktionsnedsättning	26	13
Utlandsfödda eller med utlandsfödd förälder/föräldrar	28	23
Förälder/föräldrar som är arbetslös/långtidssjukskriven	15	9
Minsta antalet svar	291	3 561

Se kapitel 4 för en mer exakt beskrivning av individfaktorer i tabellen.

Begränsad upplevelse av delaktighet i skolan

Enligt Skollagen (2010:800, 4 kap., 9§) ska elever ges inflytande över sin utbildning och stimuleras till att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas utifrån deras ålder och mognad.

Forskning visar att delaktighet i planering och genomförande av skolans verksamhet stärker elevernas motivation, ansvarstagande för studierna, självförtroende och förmåga att lära (Skolverket 2015b). Ökad elevdelaktighet har även konstaterats bidra till mer positiva interaktioner mellan elever och lärare samt ett förbättrat klassrumsklimat och minskad mobbing och rasism (Mager & Novak 2012). Skolinspektionen konstaterar dock att trots betydelsen av elevers delaktighet för skolans kunskapsuppdrag (och därtill för elevernas välbefinnande och hälsa; se vidare kapitel 9), framstår elevernas delaktighet och inflytande i skolan som otillfredsställande, i synnerhet inflytandet över undervisningen (Skolinspektionen 2018b).

Skolans arbete för att säkra elevernas inflytande kan ske på olika sätt. Grundläggande är att eleverna informeras om sina rättigheter till inflytande. De regionala resultaten från Lupp 2013 visade på brister i detta avseende. Enkätens frågeformulering samt svarsskala har ändrats sedan dess, vilket gör att resultaten från 2017 inte är helt jämförbara. Men inte heller 2017 kan resultaten anses tillfredsställande. Knappt hälften av åk8-eleverna och drygt hälften av gy2-eleverna uppger att det stämmer att de, till stor del eller helt, "fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ska kunna påverka i skolan" (tabell 29). En del svarar att det stämmer till viss del och många att de inte vet. En mindre andel, 9 procent av åk8-eleverna och 6 procent av gy2-eleverna, uppger att det inte stämmer alls.

Vidare är det mindre än hälften av åk8-eleverna som upplever att skolan uppmuntrar dem till att aktivt medverka i klassråd och elevråd (frågan ingick inte i gy2-enkäten). Och i båda årskurser är det lite mindre än hälften som upplever att "skolans personal lyssnar på vad elevrådet säger och tar dem på allvar". Könsskillnaderna är relativt små och bildar inget enhetligt mönster i de två årskurserna.

Tabell 29. Uppmuntrar skolan elevinflytande?

	Åk8			Gy2		
	Tjejer	Killar	Samtliga	Tjejer	Killar	Samtliga
"Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ska kunna påverka i skolan"	43	47	45	57	52	54
"Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd"	43	45	44	-	-	-
"Skolans personal lyssnar på vad elevrådet säger och tar dem på allvar"	45	48	46	53	44	48
Minsta antalet svar	1 834	1 794	3 713	911	984	1 926

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att de stämmer in på hur det är i din skola?*, med tre avslutande delfrågor enligt redovisningen, där en inte ingick i gymnasieenkäten. Svartalternativ: *Stämmer inte alls; Stämmer till viss del; Stämmer till stor del; Stämmer helt; Vet inte.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer till stor del eller helt.

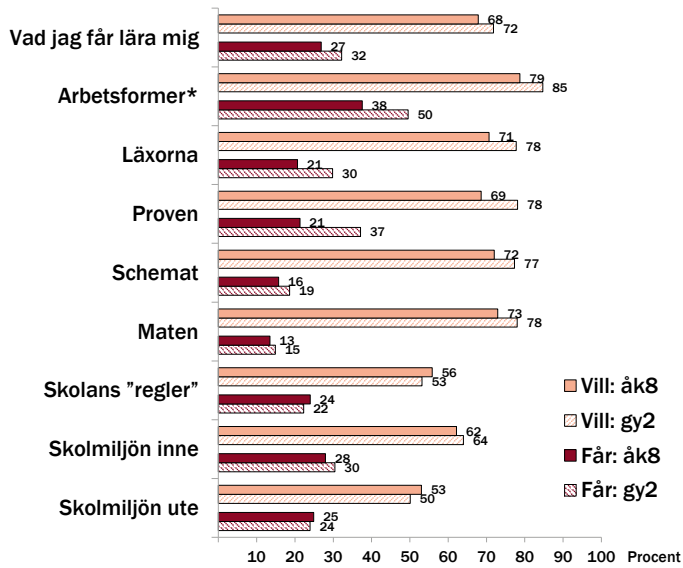
Ungefär hälften eller fler av skolungdomarna verkar alltså ha begränsad kännedom om sina möjligheter till inflytande och/eller inte uppleva att skolan uppmuntrar till elevdemokrati genom formella kanaler för elevinflytande. Förutsättningarna får alltså så långt anses bristfälliga om målet är att alla elever ska vara aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer (se sidan 67) genom att utöva elevinflytande inom skolans värld.

Det ska sägas att resultaten inte självklart kan tolkas som att skolan inte har informerat (eller uppmuntrat) dessa elever. Unga såväl som gamla minns inte allt de informeras om, och en del upplever alltså också att de blivit informerade till *viss del*. I vilken utsträckning resultatet bottenar i begränsade insatser från skolans sida eller på ett begränsat intresse från elevernas sida (oavsett varför) är en fråga som kräver en fördjupad analys av varje enskild fråga för att kunna besvara. Genom en annan typ av fråga i enkäten uttrycker dock en majoritet av skoleleverna att de, ganska eller väldigt mycket, vill vara med och bestämma om en rad olika centrala skolfrågor. Det gäller på högstadiet likväl som i gymnasiet (diagram 11). Intresset för inflytande är lite mer utbrett beträffande hur man arbetar, maten, schemat, läxorna, proven och vad man får lära sig än vad gäller skolans "regler" och skolmiljön, såväl inne som ute. Men beträffande samtliga dessa områden svarar minst hälften av såväl åk8- som gy2-eleverna att de "ganska" eller "väldigt mycket" vill vara med och bestämma.

Även om dessa områden i varierande grad kan anses vara expertfrågor för utbildade pedagoger och annan skolpersonal, är det dock väsentligt färre som upplever att de *får* vara med och bestämma om samma frågor. Precis som i analysen av enkätsvaren från Lupp 2013 framträder därmed ett slags "inflytandegap". Allra störst är gapet ifråga om maten och schemat. Detta är sådant som ungefär tre av fyra elever vill bestämma om, att jämföra med omkring 15 procent som svarar att de får göra det. Flest uppger att de får vara med och bestämma om hur man arbetar i skolan, vilket gör "inflytandegapet" lite mindre inom detta område. Inflytandegapet är relativt mindre även beträffande vad man får lära sig, regler och skolmiljön.

Den här typen av "inflytandegap" är i flera fall mindre i gymnasiegruppen. Det beror på att fler gy2-elever generellt upplever att de får vara med och bestämma – utan att intresset är mindre, i flertalet fall tvärtom större.

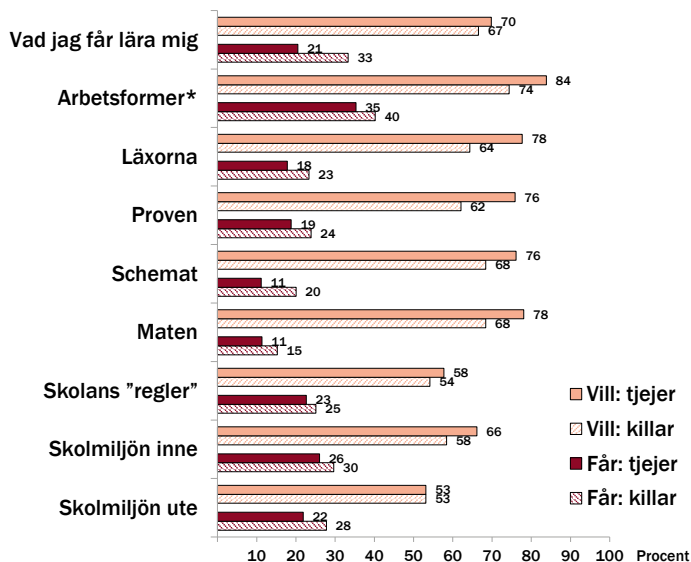
Diagram 11. Elevinflytande i skolan: vad eleverna vill och upplever att de får vara med och bestämma om

Enkätfrågorna: *Hur mycket eller lite vill du som elev vara med och bestämma om följande?* respektive *Hur mycket eller lite upplever du att du som elev får vara med och bestämma när det gäller följande?* – båda med svarsalternativen: *Väldigt lite eller ingenting; Ganska lite; Ganska mycket; Väldigt mycket.* *Formulering i enkäten: *Hur vi ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete.* Resultaten visar andelen som svarat ganska eller väldigt mycket på respektive fråga.

Bryter vi ned resultaten på kön, med fokus på åk8 där enkätsvaren är mer representativa, framkommer att "inflytandegapet" generellt är större hos tjejer än killar. Det handlar om både tjejernas större intresse för att vara med och bestämma i olika skolfrågor och en (ännu) mindre spridd uppfattning om att man får vara det.

Diagram 12. Elevinflytande i åk8, tjejer och killar

Internationella studier har visat att såväl elevers engagemang i skolarbetet som känsla av tillhörighet och anknytning till skolan har särskilt stor betydelse för elevers benägenhet

att stanna i skolan och fullfölja sina gymnasiestudier¹¹⁰. Det gör att resultaten som visar på begränsad delaktighet är oroväckande också ur detta perspektiv. Och det är troligt att ett ”inflytandegap” är särskilt allvarligt hos elever som redan på andra grunder löper förhöjd risk för studieavbrott.

Om vi mot denna bakgrund undersöker inflytandegapet i två särskilda riskgrupper i sammanhanget – gy2-elever med erfarenhet av mobbning samt elever som upplever brist på extra lärarstöd vid behov (se sidorna 71–72) – finner vi hur inflytandegapet i båda dessa grupper är lite större än hos den genomsnittlige gy2-eleven. Om det sammanlagda inflytandegapet kan anta som mest värde +27¹¹¹ uppgår det för den genomsnittlige gy2-eleverna till +8,5. I elevgruppen med erfarenhet av mobbing i skolan det senaste halvåret är det genomsnittliga gapet +10,2, och i gruppen som bedömer möjligheten till extra lärarstöd vid behov som mindre bra/inte alls bra +10,7. Inflytandegapet i dessa två riskgrupper i åk8 avviker på motsvarande sätt från genomsnittet (+10,7 respektive +11,4 – jämfört med genomsnittet +8,8).

Även om skillnaderna i inflytandegap inte är jättestora tycks dessa två riskgrupper alltså inte ha något extra kompensande skydd mot risken för studieavbrott genom de positiva effekter som delaktighet i skolan ger – utan snarare tvärtom.

Den här typen av ”inflytandegap” utgör alltså för många elever synbarligen negativa erfarenheter av möjligheten till delaktighet inom skolans värld. Utifrån en normativ demokratiuppfattning – där demokrati ses som något mer än en styrelseform i det att demokrati också handlar om att vara delaktig som samhällsmedlem – bör skolan vara en arena där unga kan utöva och träna demokrati, att eleverna tillsammans med lärare ”gör demokrati” och ”lever det demokratiska uppdraget” (Jonsson & Roth 2003). Mistra Urban Futures projekt *Kairos* har presenterat ett antal ”synvänder” som anses nödvändiga för att få till stånd en rättvis och socialt hållbar utveckling.¹¹² En synvända handlar just om att skolan behöver gå ”från att lära om demokrati till att göra demokrati” (Mistra Urban Futures 2016). Utifrån ett sådant perspektiv är det intressant att undersöka hur erfarenheter av inflytande inom skolans värld hänger samman med intresset för och engagemanget i andra samhällsfrågor. Det ska vi göra i kapitel 7.

Innan dess ska vi dock försöka knyta ihop trådarna om ungas förutsättningar för lärande i skolan genom att se vad som bidrar till att göra dem själva nöjda med skolan.

Vad påverkar nöjdheten med skolan?

Precis som Lupp-enkäten innehåller en övergripande fråga hur nöjd ungdomarna är med fritiden (se kapitel 5) ingår motsvarande fråga om skolan. Sammantaget svarar 82 procent av eleverna i åk8 och 85 procent i gy2 att de är ganska eller mycket nöjda med skolan (bilagans diagram 14a–b). Det finns ingen entydig skillnad mellan tjejer och killar.

I Lupp 2013 fann vi att såväl uppfattningen om undervisningen som hur man uppfattade stämningen i skolan bidrog starkt till nöjdheten med skolsituationen (frågorna var

110 Angående engagemang (engagement), se t. ex. Finn 1989, angående tillhörighet och anknytning till skolan (school connectedness), se t. ex. U.S. Department of Health and Human Services (2009). Båda begrepp innefattar studierelaterade, kognitiva, sociala, psykologiska, affektiva och beteendemässiga dimensioner – och kan förändras genom elevernas upplevelser i skolan.

111 Det sammanlagda ”inflytandegapet” är beräknat genom att svaret på de nio delfrågorna rörande intresset för inflytande, med svars skalans värde 1–4 där 4 motsvarar maximalt intresse, subtraheras med svaret på motsvarande delfråga om det upplevda inflytandet (motsvarande värden där 4 motsvarar maximalt inflytande) – och därefter summeras. Den elev som på alla nio områden önskar vara med och bestämma ”väldigt mycket” (värde 4) och samtidigt upplever att hen ”väldigt lite eller ingenting” får vara med och bestämma (värde 1) får därmed värde +27 på sitt sammanlagda inflytandegap. Den elev som tvärtom inte alls vill vara med och bestämma inom något område men upplever att den får det väldigt mycket inom alla områden får värde -27 (gäller dock ingen av svarpersonerna i åk8 och endast en i gy2). Och de som i genomsnitt svarar med samma svarsalternativ i alla nio frågorna får värde 0. Värde 0 kan därmed motsvara både total frånvaro av inflytandegap eller att inflytandegap inom något/några områden vägs upp av att det omvända, dvs. mer inflytande än önskat, råder inom annat/andra områden.

112 <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/projekt/kairos>

något annorlunda formulerade jämfört med 2017). Resultaten antydde att undervisningen var en lite mer betydelsefull faktor än stämningen.

I en analys grundad i Lupp 2017, som samtidigt omfattar några fler förhållanden i skolans värld, finner vi det omvända. Allra viktigast för att vara nöjd med skolan, sett till de skolfaktorer vi inkluderat i analysmodellen, tycks nämligen vara trivseln med stämningen. Den så kallade oddskvoten (i vår logistiska regression; se vidare tabellens kommentar) är cirka 3,8. Det innebär lite slarvigt översatt att chansen att hitta en ungdom som är nöjd med skolan är nästan fyra gånger så stor bland åk8-elever som trivs med stämningen än bland dem som inte gör det¹¹³ – oavsett vilka övriga positiva och negativa skolförhållanden som gäller för ungdomarna (av de som omfattas av vår analysmodell).

Men undervisningen kommer inte långt efter (oddskvoten är 3,3). Lite mindre viktigt, men fortfarande en påtaglig faktor, är uppfattningen om möjligheten till extra lärarstöd vid behov (2,1). Möjligen lite överraskande ser trygghetsdimensionen ut att ha en mindre självständig effekt på skolnöjdheten (1,7).¹¹⁴

Slutligen kan vi konstatera att även elevernas delaktighet tycks ha en självständig betydelse för nöjdheten med skolan. Analysen visar att ett relativt stort ”inflytandegap” (+18 eller större; se sidan 87) inverkar negativt på nöjdheten.

Det ska betonas att den här analysmodellen inte förklarar mer än 29 procent av variationen i åk8-elevernas nöjdhet med skolan. Men det är tydligt att såväl skolans pedagogiska resurser, den sociala miljön och utrymmet för delaktighet är faktorer som alla har betydelse i sammanhanget.

Tabell 30. Förhållanden som bidrar till, och motverkar, nöjdhet med skolan i åk8

		Oddskvot
POSITIVA FAKTORER	Trivs med stämningen	3,80
	Bra undervisning	3,32
	Bra möjlighet till extra lärarstöd vid behov	2,07
	Alltid trygg i skolan	1,70
NEGATIV FAKTOR	Mycket stort ”inflytandegap” ¹	0,66

Enkätfrågan om nöjdhet: Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?, med Skolan som den första av flera delfrågor. Svarsalternativ: Mycket missnöjd; Ganska missnöjd; Ganska nöjd, Mycket nöjd. Analysen av nöjdhet avser ganska eller mycket nöjd.

Modellen baseras på en logistisk regression där faktorernas förklaringskraft redovisas genom oddskvoter. Variablerna är i samtliga fall dikotoma (dvs. har bara två värden, 0 eller 1, antingen gäller förutsättningen eller inte; se tidigare tabeller för definitioner). En oddskvot över 1 innebär att chansen ökar att finna nöjdhet med framtiden i gruppen; en oddskvot under 1 innebär att chansen minskar. Modellens totala förklaringskraft är mätt i Nagelkerke: 0,29. Samtliga ingående faktorer har signifikant betydelse på 98-procentig säkerhetsnivå.

¹”Inflytandegapet” har värde 18 eller högre (max +27); se s. 87 för en närmare förklaring.

Utifrån de gym2-elever som besvarat enkäten tycks för övrigt undervisningen vara allra viktigast för gymnasiegruppens nöjdhet – med en oddskvot som med marginal överstiger den för trivsselfaktorn – i övrigt liknar mönstret det för åk8.

113 Se not 83.

114 Det kan nämnas att modellens förklaringskraft inte ökar om vi därtill lägger till erfarenheten av mobbning i skolan, något som samvarierar med tryggheten.

Skolors varierande förutsättningar att erbjuda eleverna en god lärandemiljö

Slutligen ska vi ägna skolverksamheten som sådan lite uppmärksamhet. Vi har sett exempel på hur Lupp-resultaten inom skolans område skiljer sig något åt mellan kommunerna när det handlar om den upplevda tryggheten, och variationer finns även inom andra områden (bilagans diagram 9a–12b; 14a–14b). Även om kommunnivån är intressant ur ett invånarperspektiv (och beträffande åk8 kan tänkas avspegla mer övergripande förhållanden och satsningar i kommunens skolverksamhet), är ett skolperspektiv mer relevant i sökandet efter framgångsfaktorer.

I en analys på skolnivå framträder enskilda högstadieskolor med mer positiva resultat än genomsnittet på flera av de frågor vi har analyserat i det här kapitlet. Gemensamt för flera av dessa är att det är mindre skolor, där resultaten också baseras på ett mindre antal elever. Tolkningarna av den här typen av skolresultat görs lämpligen på lokal nivå, med kunskap om de förhållanden som råder i såväl de berörda skolorna som deras huvudsakliga upptagningsområde.¹¹⁵

En mer relevant analys på regional nivå är att gruppera skolorna utifrån ett antal faktorer som det finns anledning att tro påverkar elevernas upplevelse av skolan, vad gäller såväl undervisning och pedagogiskt stöd som den sociala miljön. Det kan exempelvis handla om skolans storlek, lärartäthet, andel behöriga lärare och tillgången till elevhälsa. Studier visar att skolor som karaktäriseras av ett tydligt pedagogiskt ledarskap, höga förväntningar på elever, samsyn, samarbete och stabilitet bland skolans personal, tydliga lärandemål och frekventa uppföljningar av elevers resultat tycks kunna kompensera för mindre gynnsamma faktorer i elevers sociala bakgrund (se t. ex. Jarl m. fl. 2018). Vi hade ursprungligen ambitionen att föra in den här typen av kontextuella data i rapportens analyser. Det visade sig dock vara svårt att få fram inom ramen för uppdraget. Men det är inte omöjligt, och vi bedömer att det här är en angelägen forskningsuppgift framöver, som vore möjlig att göra med utgångspunkt i resultaten från Lupp 2017.

I den här rapporten kan vi bara relatera till en faktor, nämligen skolornas personalomsättning, där vi har tillgång till jämförbara uppgifter för de kommunala skolorna i samtliga kommuner utom Härryda.¹¹⁶ Vår hypotes var att tryggheten skulle vara mindre på skolor med hög personalomsättning medan tvärtom nöjdheten med stöd, undervisning och trivseln skulle vara större på skolor med låg personalomsättning. Analysen ger dock bara begränsat stöd för den typen av hypotes: positiva resultat förekommer i skolor med både hög och låg personalomsättning. Men grupperar vi skolorna och särskiljer skolor med relativt låg respektive relativt hög personalomsättning finner vi att tryggheten tenderar att vara lite större i ”lågomsättningsgruppen” jämfört med ”högomsättningsgruppen”, och detsamma gäller trivseln med stämningen, en positiv uppfattning om möjligheten till extra stöd, en positiv uppfattning om undervisningen samt nöjdheten med skolan generellt (tabell 31). Vi finner också omvänt att ”inflytandegapet” är lite större i ”högomsättningsgruppen”. Skillnaderna är dock inte jättestora och det finns variationer även inom dessa två ytterlighetsgrupper som går i motsatt riktning. Inte desto mindre inbjuder resultaten till framtida (Lupp-)analyser av

115 För fem av de nio kommunerna har GR/FoU i Väst tagit fram resultat på skolnivå inom ramen för ett tilläggsuppdrag.

116 Måttet är andelen månadsanställd personal i de berörda högstadieskolorna som avslutat sitt arbete under 12-månadersperioden nov 2016-okt 2017; Tjörns resultat avser dock perioden jan-okt 2017. Uppgifterna har samlats in med den ägna hjälp från GR:s arbetsgrupp Nyckeltal Personalhälsa (<https://grkom.se/toppenyn/dettajobbargmed/arbetsmarknadsocialvalfard/arbetsmarknad/aktuelltarbete/nyckeltalpersonalhalsa.4.415b48a314276a8b9a7b6b9.html>).

hur personalomsättning och andra organisatoriska faktorer påverkar ungdomars tillvaro i skolan.

Tabell 31. Elevernas upplevelse av skolan i olika avseenden i två grupper av skolor sett till andelen avgångar under 12-månadersperioden nov 2016–okt 2017 (procent samt beträffande "inflytandegap" genomsnitt)

	Max 14 procent personalavgångar	Minst 34 procent personalavgångar
Alltid trygg i skolan	50	45
Trivs med stämningen	79	68
Bra möjlighet till extra lärarstöd vid behov	78	72
Bra undervisning	86	81
"Inflytandegap"	+8,1	+9,0
Nöjd med skolan	84	78
Minsta antalet elever	378	482
Antalet skolor	5	9

10. Synen på framtiden

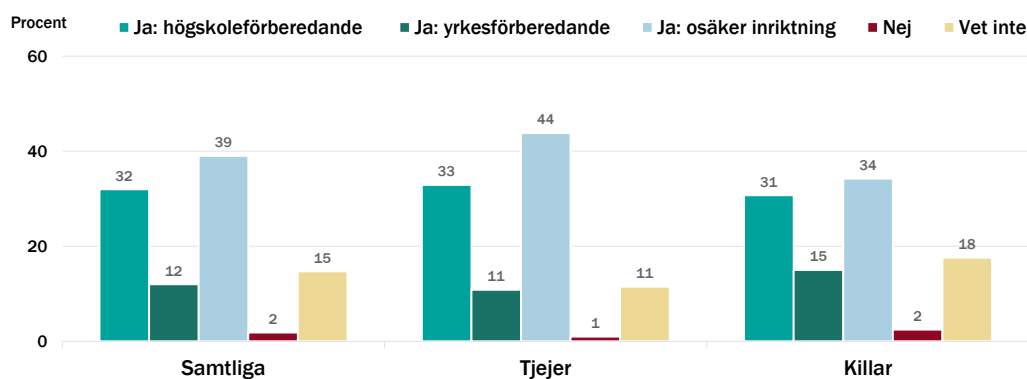
Synen på framtiden kan till viss del grunda sig i en individs personlighet. Vissa människor tenderar att ha en mer optimistisk eller pessimistisk tolkningsram än andra (Gunnarsson m. fl. 2014; Antonovsky 1991). Men även faktiska erfarenheter spelar in. Utan att gå närmare in på personlighetsforskning och andra typer av psykologiskt orienterad forskning ska vi i det här kapitlet redovisa hur ungdomarna genom Lupp-enkäten beskriver sin syn på framtiden, och hur denna tenderar att vara relaterad till de erfarenheter och den livssituation som vi beskrivit i tidigare kapitel. Vi inleder med att beskriva ungdomarnas framtidsplaner beträffande fortsatta studier.

Åk8-elevernas utbildningsplaner

På en fråga till åk8-eleverna om de, direkt eller senare, tror att de kommer att läsa vidare efter grundskolan, svarar 83 procent att de tror det. Det gäller lite fler tjejer än killar: 88 mot 80 procent. Nästan var tredje tror att de ska läsa ett högskoleförberedande program och lite drygt var tionde ett yrkesförberedande program – medan flest, totalt 39 procent, inte vet vilken gymnasieinriktning de kommer att gå (diagram 30).

Av dem som tror att de ska läsa vidare på gymnasiet är det lite fler killar än tjejer som räknar med att gå ett yrkesförberedande program. Det är också vanligare att killar inte vet om de över huvud taget ska läsa vidare efter grundskolan: 18 procent, att jämföra med 11 procent av tjejerna. Av såväl killarna som tjejerna är det få som ger ett direkt nej på frågan om de tror de ska läsa vidare.

Diagram 30. Tror åk8-eleverna att de, direkt eller senare, kommer att läsa vidare efter grundskolan?

Enkätfrågan: *Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan (direkt eller senare). Svartalternativ: Ja, högskoleförberedande program på gymnasiet; Ja, yrkesförberedande program på gymnasiet; Ja, på gymnasiet men osäker på vilken programinriktning jag ska välja; Nej, jag tror inte jag kommer läsa vidare efter grundskolan; Vet inte.*

Det varierar en del i kommunerna hur många av åk8-eleverna som räknar med att läsa vidare på gymnasiet. Andelen är minst i Tjörn och Öckerö, 76 procent, och störst i Härryda, 89 procent (bilagans diagram 40a). I samtliga kommuner är andelen större hos tjejer än killar, med störst könsskillnad i Öckerö.

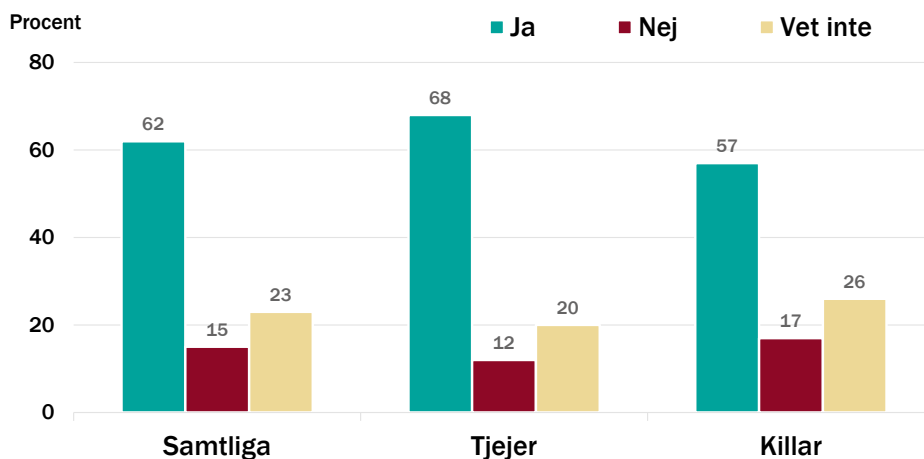
På frågan till åk8-eleverna vad de helst skulle *vilja* göra, *direkt* efter grundskolan, svarar i genomsnitt 83 procent att de vill gå en gymnasieutbildning – antingen i den egna

kommunen, i en annan kommun eller utomlands. Andelen är alltså jämnstor med andelen elever som uppger att de *tror* att de, *direkt eller senare*, kommer att läsa på gymnasiet. Därutöver uppger 5 procent att de skulle vilja börja jobba direkt efter högstadiet, och 10 procent att de inte vet (och 2 procent svarar ”annat”). Killar svarar att de vill jobba i större utsträckning än tjejer: 7 mot 3 procent. Av de åk8-elever som svarar att de helst skulle vilja jobba direkt efter högstadiet uppger ungefär varannan (56 procent) att de tror att de kommer att läsa vidare på gymnasiet, direkt eller senare.

Gy2-ungdomarnas utbildningsplaner

När gy2-ungdomarna tillfrågas om de tror att de kommer att läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare, svarar drygt 60 procent att de tror det, och det gäller fler tjejer än killar (diagram 31). Det är lite vanligare att killar än tjejer svarar att de inte vet, men det är också vanligare att killar svarar nej.

Diagram 31. Tror gy2-ungdomarna att de, direkt eller senare, kommer att läsa vidare efter gymnasiet?

Enkätfrågan: *Tror du att du kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare?*, med svarsalternativen: *Ja, jag kommer att läsa vidare vid universitet/högskola, Komvux, folkhögskola eller motsvarande; Nej, jag kommer inte att läsa vidare efter gymnasiet; Vet inte.* Resultatet inkluderar även det begränsade antal ungdomar som för närvarande inte går i gymnasiet (av dessa 76 svars personer har 73 besvarat frågan); exkluderas dessa blir andelen ”ja” totalt 63 procent.

I enkäten följer därefter frågan om vad de tror att de kommer att göra *direkt* efter gymnasiet. Här svarar 25 procent att de tror de ska läsa på högskola eller universitet i Sverige (tabell 64). 43 procent svarar att de tror de ska jobba, merparten i kommunen eller ”i en kommun i närheten”, men en del också någon annanstans i Sverige eller utomlands. 18 procent tror att de ska resa. Könsskillnaden är störst beträffande resande (22 procent tjejer mot 14 procent killar).

Resultatet faller ut lite annorlunda på en motsvarande fråga om vad de *vill* göra direkt efter gymnasiet. Det är något färre som svarar att de *vill* läsa på högskola eller universitet i Sverige jämfört med andelen som tror de kommer att göra det (tabell 64). Men den stora skillnaden gäller att fler *vill* resa än *tror* att de kommer att göra det, och tvärtom färre *vill* jobba än *tror* de kommer att göra det. (Och av dem som *vill* jobba är det fler som vill jobba utomlands.) Den här typen av glapp mellan vilja och bedömning om vad de troligen kommer att göra återfinns oftare hos tjejer än killar. Glappet ska samtidigt ses i ljuset av att det var möjligt att svara ”vet inte” på frågan om vad man helst skulle *vilja* göra.

Tabell 64. Vad gy2-ungdomarna tror respektive vill göra direkt efter gymnasiet (procent)

	Samtliga		Tjejer		Killar	
	Tror	Vill	Tror	Vill	Tror	Vill
Studera på högskola/universitet i Sverige	25	21	23	17	27	25
Studera utomlands	4	7	5	9	3	6
Studera på Komvux	1	1	2	1	1	0
Studera på folkhögskola	1	1	1	1	0	0
Jobba i kommunen/kommun i närheten	29	15	27	10	31	19
Jobba någon annanstans i Sverige	8	5	8	4	9	7
Jobba utomlands	6	9	8	11	4	7
Resa	18	29	22	40	14	19
Annat	8	4	4	1	11	7
Vet inte	-	8	-	6	-	10
Summa procent	100	100	100	100	100	100
<i>Jobba sammantalet</i>	43	29	43	25	44	33
Antal personer	2 006	2 022	943	948	1 025	1 037

Enkätfrågorna: *Vad tror du att du kommer göra direkt efter gymnasiet? respektive Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet?* Svartalternativ enligt redovisningen. "Vet inte" ingick som alternativ enbart på "vill-frågan". ("Vill-frågan" kommer först, följt av frågan om man tror man kommer att läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare (diagram 31), följt av "tror-frågan".)

I båda åldersgrupper finns det en socioekonomisk koppling när det gäller vad ungdomarna tror att de kommer att göra efter sina nuvarande studier. Bland de åk8-elever som har (minst) en förälder som är arbetslös/långtidssjukskriven¹⁸⁵, är det färre som tror att de ska läsa vidare: 78 procent mot 84 procent av övriga. I gy2 är motsvarande förhållande 54 mot 64 procent.

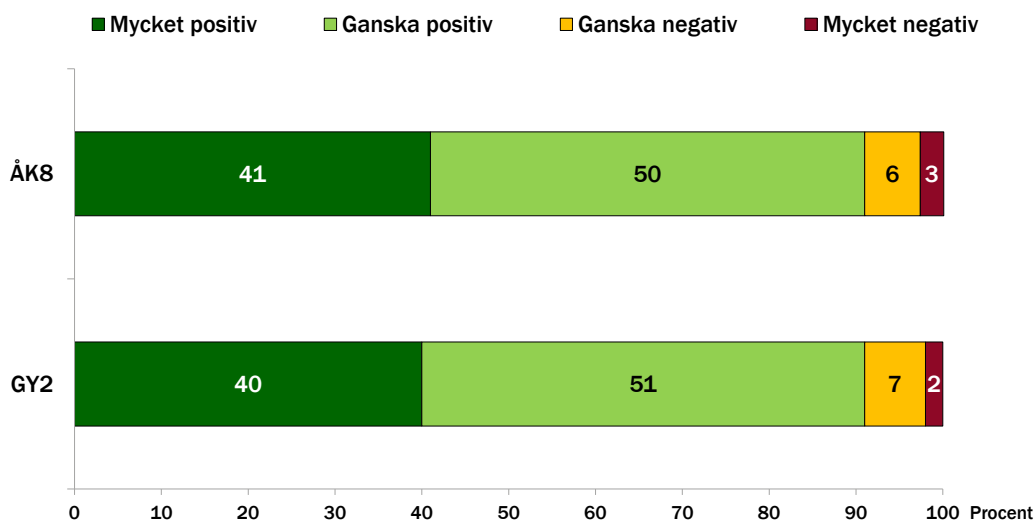
Synen på framtiden

Därmed är vi framme vid Lupp-enkätens avslutande fråga, som kort och gott lyder: *Hur ser du på framtiden?* Flertalet av de unga svarar att de ser åtminstone ganska positivt på framtiden, 91 procent i både åk8 och gy2, och av dessa ser knappt hälften *mycket* positivt på framtiden (diagram 32). Nästan var tionde ger tvärtom uttryck för en negativ framtidssyn. Det finns inga större entydiga skillnader mellan kommunernas resultat (bilagens diagram 42a–b).

På en mer övergripande nivå syns ingen tydlig könsskillnad (bilagens diagram 42a–b), men andelen *mycket* positiva är större hos killar än tjejer, i båda åldersgrupper. I åk8 skiljer andelen mellan 46 och 37 procent, i gy2 mellan 44 och 35 procent. Det här köns-mönstret med den tydligast positiva framtidssynen hos killar framkom även i Lupp 2013. Resultatnivåerna kan dock inte jämföras mellan åren då frågan och svarsskalan inte är densamma i Lupp 2017.

185 Se tabell 6 i kapitel 4 för en detaljerad definition.

Diagram 32. Framtidssyn

Enkätfrågan: Hur ser du på framtiden?, med svarsalternativen: Mycket positivt; Ganska positivt; Ganska negativt; Mycket negativt.

Vad formar ungas framtidssyn?

I rapportens sista avsnitt ska vi undersöka vad som bidrar till ungas framtidstro. Till att börja med kan vi konstatera att framtidssynen är starkt kopplad till ungdomarnas (självskattade) hälsa, särskilt med fokus på dem med mycket positiv respektive mycket negativ hälsa. Bland åk8-eleverna som beskriver sin hälsa som mycket bra uppger 65 procent att de ser mycket positivt på framtiden, att jämföra med 6 procent i gruppen som beskriver sin hälsa som mycket dålig (tabell 65). I gruppen med mycket dålig hälsa uppger tvärtom ungefär var tredje att hen ser mycket negativt på framtiden. Motsvarande samband återfinns i gy2-ungdomarna, men det är inte riktigt lika starkt.

Tabell 65. Framtidssyn, efter självskattad hälsa, åk8 (samt övergripande jämförelse med gy2)

	Bedömning av den egna hälsan, måendet:				
	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Mycket positiv	65	34	18	11	6
Ganska positiv	32	61	65	55	30
Ganska negativ	2	4	14	25	29
Mycket negativ	1	1	3	9	36
Summa procent	100	100	100	100	100
Åk8: Ganska/mycket positiv	97	95	83	66	36
Gy2: Ganska/mycket positiv	96	95	87	76	43 ¹
Åk8: Antalet svar	1 433	1394	533	204	98
Gy2: Antalet svar	524	879	379	143	44

Hälsofrågan lyder: Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?, med svarsalternativ enligt redovisningen.

Sambandsmättet Kendalls tau-c (som varierar från -1 till +1) är +0,35 i åk8 och +0,30 i gy2.

¹Observera gruppens begränsade antal svarspersoner.

Inte helt överraskande tycks hälsa alltså vara en betydelsefull faktor för ungas framtidstro. Precis som i rapportens övriga kapitel har vi möjlighet att gå vidare i analysen genom att samtidigt ta hänsyn till flera andra faktorer i ungdomarnas livssituation och erfarenheter.

Genom en logistisk regressionsanalys som tar hänsyn till nio faktorer i ungdomarnas livssituation ser vi att hälsan spelar stor roll även med hänsyn till övriga faktorer. Men ännu viktigare för framtidstron är den övergripande livstillfredsställelsen ”i dag”. Förenklat uttryckt innebär den höga oddskvoten på 6,3 i tabell 66 att sannolikheten för att hitta en åk8-elev som ser åtminstone ganska positivt på framtiden är mer än 6 gånger så stor bland elever som är nöjda med livet som helhet jämfört med dem som inte är det.¹⁸⁶ Det gäller alltså oavsett hur, bland annat, den egna hälsan uppfattas. Därefter är annars just hälsan fortfarande en stark självständig faktor i sammanhanget. Detsamma gäller uppfattningen att få gifta sig med vem man vill.¹⁸⁷ Nästan lika viktig faktor i vår modell är att vara nöjd med skolan liksom att räkna med att läsa vidare på gymnasiet. Att ha förtroende för vuxna bidrar också positivt till framtidstron.

Därutöver finner vi två faktorer som försämrar chanserna att hitta framtidstro hos åk8-elever. Tydligast negativ faktor är en frekvent upplevelse av stress, som mer än halverar chansen. En negativ erfarenhet av fritidsutbudet bidrar också till att försämra chansen till en positiv framtidssyn.

Till sist kan konstateras att även med hänsyn taget till dessa faktorer har elevens kön självständig betydelse, på så sätt att det är större chans att hitta en positiv framtidssyn hos killar än tjejer.

Tabell 66. Faktorer som gynnar och motverkar framtidstro i åk8

	Oddsquot	
POSITIVA FAKTORER	Nöjd med livet som helhet (ganska/mycket)	6,3
	God hälsa (ganska/mycket)	2,5
	Får gifta sig med vem hen vill	2,4
	Nöjd med skolan (ganska/mycket)	2,1
	Räknar med att läsa vidare på gymnasiet	2,0
	Förtroende för vuxna (ganska/mycket stort)	1,8
	Kön: kille	1,6
NEGATIVA FAKTORER	Tycker fritidsutbudet är för litet	0,54
	Stressad (minst flera gånger i veckan)	0,44

Modellen baseras på en logistisk regression där faktorernas förklaringskraft redovisas genom oddskvoter. Variablerna är i samtliga fall dikotoma (dvs. har bara två värden, 0 eller 1, antingen gäller förutsättningen eller inte). En oddskvot över 1 innebär att chansen ökar att finna en positiv framtidstro i gruppen; en oddskvot under 1 innebär att chansen minskar. Modellens totala förklaringskraft är mätt i Nagelkerke: 0,41. Samtliga ingående faktorer har signifikant betydelse på 99-procentig säkerhetsnivå.

Utöver faktorerna i vår analysmodell har vi testat ett antal andra faktorer som dock tycks sakna *självständig* förklaringskraft för åk8-elevers framtidstro, det vill säga med hänsyn tagen till faktorerna som redan är inkluderade i modellen. Det gäller otrygghet i vardagen, nöjdhet med kompisar, nöjdhet med familjen, att ha någon typ av funktionsnedsättning, att vara utlandsfödd samt de socioekonomiska indikatorer som enkäten erbjuder (se tabeller 6–8 i kapitel 4).

Det ska samtidigt betonas att vår modell inte förklarar mer än 41 procent av variationen

186 Se not 83.

187 Det svarar totalt 89 procent av åk8-eleverna att de får (91 procent av tjejerna, 88 procent av killarna). I gy2 gäller det totalt 91 procent (93 procent av tjejerna och 89 procent av killarna).

i åk8-elevernas framtidstro. Det innebär att det finns mycket annat som är viktigt men som vi inte har förmått väga in i analysen.

Vi kan också konstatera att förklaringsmodellen inte passar lika bra på gy2-ungdomarna. I den äldre åldersgruppen har det ingen betydelse om de tror att de ska läsa vidare på en ytterligare nivå, och vidare förlorar både hälsofaktorn och könsfaktorn signifikant betydelse.

För en stärkt framtidstro

Även om flertalet unga i såväl åk8 som gy2 har en ganska eller mycket positiv bild av framtiden gäller det alltså inte alla, och vi har konstaterat att dagens livssituation spelar in på flera sätt. Två sätt att stärka förutsättningen för ungas framtidstro ser ut att vara att försöka motverka stress och ohälsa samt att arbeta för att ungdomar ska ha något de tycker är meningsfullt att hålla på med på fritiden. Det handlar även om vikten av en positiv skoltillvaro. I rapportens sista kapitel ska vi diskutera särskilt viktiga resultat inom både fritidens och skolans värld, men också vad gäller ungas förutsättningar till trygghet, samhällsinflytande och hälsa. Här kommer vi också ge några förslag på områden som tycks särskilt angeläget att arbeta med för att förbättra ungas livssituation.

11. Ungas livssituation i Göteborgsregionen: reflexioner och förslag

I det här kapitlet ska vi avrundningsvis reflektera över några av de viktigaste resultaten från Lupp-enkäten och de analyser som redovisats i föregående kapitel. Vi vill också bidra med några förslag på hur politiker, professionella, föreningar och unga kan försöka förbättra och utveckla ungas situation på lokal nivå.

Den genomförda workshopen inom ramen för det regionala Lupp-samarbetet (se kapitel 1) visade hur det i kommunerna finns flera exempel på stödjande strukturer för utvecklingsarbete tillsammans med och för unga. De aktörer och professioner som ingår här bör naturligtvis involveras i eventuella åtgärder och insatser som Lupp-resultaten kan tänkas leda fram till.

Denna kortversion behandlar endast reflexioner och förslag med fokus på Skolan. För övriga teman hänvisas till den fullständiga versionen av Ungas livssituation i Göteborgsregionen – Analyser av ungas fritid, skoltid, inflytande, trygghet och hälsa i nio kommuner utifrån Lupp-undersökningen 2017.

För bättre förutsättningar för lärande (och hälsa) i skolan

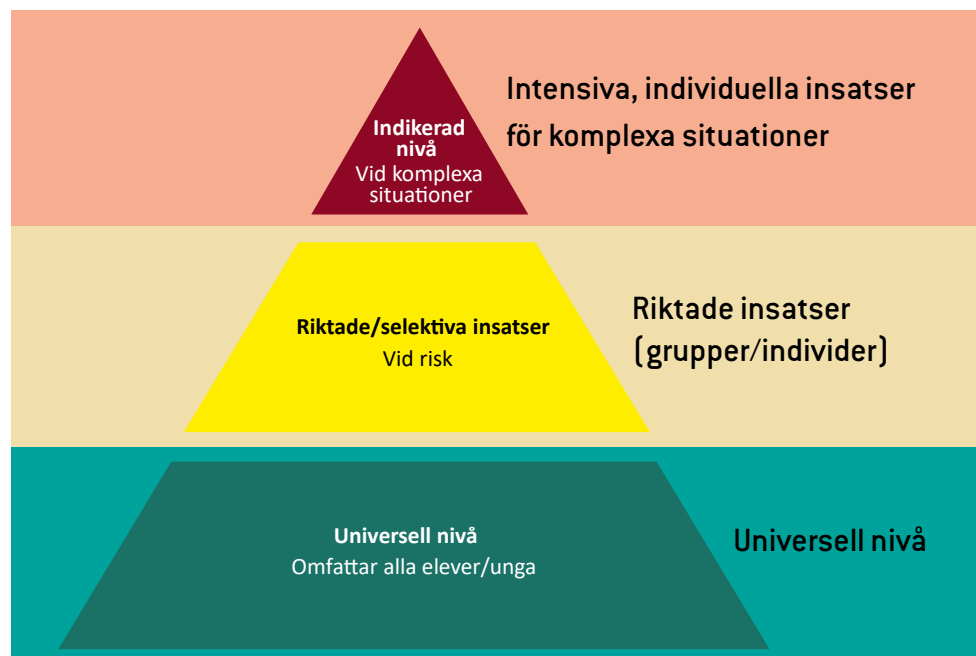
Även om flertalet elever är nöjda med såväl undervisning som möjlighet till extra stöd tyder Lupp-resultaten på utvecklingsbehov inom flera områden. Det finns behov av insatser både *universell*, *sektiv* och *individuell* nivå, det vill säga en kombination av insatser för alla elever, insatser som riktas till särskilda riskgrupper samt individuellt utformade insatser till specifika elever med mer komplexa behov.

På universell nivå är skolans värdegrundsarbete centralt för att främja ett tryggt och inkluderande klimat med positiva och tillitsfulla relationer. Särskilt viktigt är att skolan bedriver ett systematiskt och aktivt arbete mot kränkande behandling och att elever vet att lärare agerar om de får kännedom om att en elev blivit kränkt. Ett tryggt socialt klimat skapar förutsättningar för både elevernas lärande, välbefinnande och utveckling. Lupp-resultaten pekar dock på att skolans sociala miljö brister på flera håll, vilket utöver att försämra förutsättningen för lärande innebär en hälsorisk för utsatta elever.

Könsskillnaderna i skolan beträffande både skolresultat, utsatthet, otrygghet och skolrelaterad ohälsa pekar även på vikten av ett normkritiskt perspektiv i värdegrundsarbetet. Normerna behöver förändras för att inte killar ska uppleva sig begränsade i sitt handlingsutrymme när det gäller att visa sig ambitiös i skolan (Zimmerman 2018). Studier har exempelvis visat att förebyggande arbete mot destruktiva maskulinitetsnormer bidragit till ökad studiero och förbättrade skolresultat för pojkar (SOU 2010:99, SOU 2014:6). Normerna behöver också förändras för att ”duktiga tjejer” inte ska överprestera med stress och ohälsa som följd (Hiltunen 2017). Både tjejer och killar har att vinna på

ett mer jämställt socialt klimat i skolan. Hos Sveriges Kommuner och Landsting finns stödmaterial för kommuner och skolor som behöver stärka jämställdhetsarbetet.¹⁸⁸

Figur 2. Sammanhållen strategi för förebyggande arbete

Trygghet och trivsel är även grunden för elevernas delaktighet och inflytande i sin skolsituation. Här visar Lupp-resultaten på ett ansevärt "gap" mellan viljan att vara med och bestämma och uppfattningen om att få vara det, vilket också minskar nöjdheten med skolan mer generellt. Det finns studier som visar att elever som får vara delaktiga i planeringen av sina studier, exempelvis kring planering av prov och läxor och arbetsbelastningen över terminerna, också får bättre förmåga att hantera kraven, med mindre stress och hälsobesvär som följd (Forte 2015; Wennerholm Juslin & Bremberg 2004).

Andra betydelsefulla faktorer är höga förväntningar på eleverna och ett visat intresse för elever bland personalen, ett fokus på centrala "basfärdigheter" och förmågor, tydliga mål för lärandet och frekventa uppföljningar av elevernas progression. (Se t. ex. Grosin 1994; Jarl m. fl. 2017.) Skolor som arbetar på detta sätt är även bättre på att kompensera för ogynnsamma faktorer i elevers sociala bakgrund. De har därmed större förutsättningar att fungera som skyddsfaktor för mer resurssvaga elevers etablering i samhället.

Hur skolans verksamhet organiseras har också visat sig ha stor betydelse för både elevernas kunskapsinhämtning och deras hälsa. Skolor som har en sammanhållen strategi i det förebyggande arbetet är mer framgångsrika med att stötta elever att lyckas med skolarbetet. Ett välfungerande hälsofrämjande arbete kräver involvering av hela skolans personal. Det behövs tydliga dokument att organisera arbetet utifrån, ett pedagogiskt ledarskap, samsyn och samarbete bland lärare kring undervisningen och det elevsociala arbetet samt samverkan med elevhälsan. (Se ex. Bremberg & Eriksson 2010). Elevhälsans uppdrag att komplettera skolans pedagogiska kompetens förutsätter att den organiseras på ett sätt som möjliggör samverkan mellan elevhälsans olika yrkeskategorier och den pedagogiska personalen. Elevhälsans uppdrag omfattar undervisning om livsstilsrelaterad

188 <https://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/jamstallldhet/manochjamstallldhet.7914.html>

ohälsa. Skolinspektionens granskningar visar dock att det på många skolor finns brister i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet (Skolinspektionen 2015b). Skolinspektionen har också anmärkt på att psykolog ofta saknas helt i det förebyggande arbetet.

Det växande antal unga som upplever psykisk ohälsa pekar på att det behövs ytterligare insatser på området som omfattar alla elever. Det finns program och metoder som används på *universell nivå i skolan*, men dessvärre visar en systematisk sammanställning av Socialstyrelsen (2016) att det finns få kontrollerade studier som kunnat påvisa tydliga effekter. Ett undantag är Disa-metoden¹⁸⁹, som från början användes i syfte att minska depressiva symptom hos unga, men som har påvisade positiva effekter även mer generellt (Garmy m. fl. 2015). Ett annat program med förebyggande inriktning är *Youth Mental Awareness (YAM)*, som har visat lovande resultat i arbetet med att stärka elevers förmåga att hantera svårigheter. Det prövas just nu i skolor i Stockholm i samarbete med Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP). Programmet syftar till att utveckla kunskap och färdigheter i livskunskap med fokus på olika svårigheter och psykisk hälsa. Det handlar om att stärka elevers problemlösningsförmåga och emotionella intelligens och förse dem med verktyg som stöttar en hälsofrämjande livsstil.

Sambandet mellan skolprestationer och psykisk ohälsa innebär att skolan behöver göra allt för att undvika skolmisslyckande, framför allt i lägre åldrar. Betygen bör utformas på ett sätt som inte innebär underkännande av eleven (Gustafsson m. fl. 2010). Organisationen Bris (2017) finner att dagens betygssystem på gymnasiet inte främjar lärande utan bidrar till ett försämrat mående.

Parallellt med främjande strukturer och *universella insatser* behövs en bred repertoar av *riktade stödinsatser* att kunna sätta in för elever med svårigheter i skolarbetet och elever som inte mår bra. Resultaten från Lupp-undersökningen visar på att skolans kompensatoriska uppdrag behöver stärkas för att kunna förbättra förutsättningarna för sårbara elevgrupper. Det handlar bland annat om unga från studieovana och socioekonomiskt resurssvaga hem och ungdomar med funktionsnedsättningar. Resultaten är inte unika för Lupp, och den här typen av förhållanden har fått både nationella och internationella aktörer att lyfta fram likvärdigheten som en kärnfråga för skolan (OECD 2015, Skolverket 2018b).

Elever med funktionsnedsättningar får sällan tillräckligt stöd i skolan, och de kan också ha svårigheter med relationerna till skolkamraterna (Skolinspektionen 2014b; Riksförbundet Attention 2016). Flickor med skolsvårigheter har också uppmärksammats som en sårbar grupp, som i och med att de inte följer könsstereotypa förväntningar på "duktiga flickor" också kan stigmatiseras i högre grad än pojkar med svårigheter. De riskerar att också bli "dubbelt osynliga" till följd av att beredskapen att möta flickornas behov tycks vara sämre (Nielsen 2015).

Det behövs ökad kunskap om hur arbetet i skolan kan organiseras för att skapa en tillgänglig lärmiljö för elever med olika förutsättningar. Att läroplanen ställer krav på planering, analysförmåga och förmåga att reflektera innebär särskilda utmaningar för elever som har stort behov av tydlighet och struktur. Det ställer i sin tur krav på att lärare har kännedom om behovet av att anpassa undervisningen, och att de har förutsättningar och verktyg för att kunna göra det. Det kan handla om kompensatoriska hjälpmedel, kommunikativt eller kognitivt stöd, pedagogiska metoder eller andra läromedel som möjliggör för elever att visa sina förmågor på andra sätt än de som traditionellt används. Några sådana instrument är ELD och *Youth Pass* samt tillämpning av spelmekanik i undervisningen (*gamification*). Även här spelar elevhälsan en central roll för att stödja

189 <https://disa-metoden.com/>

grupper och enskilda elever, men även för att stödja lärarna i deras pedagogiska uppdrag med att anpassa undervisningen utifrån elevers olika förutsättningar och behov.

Skolans främsta uppgift är att utveckla elevers förmågor och färdigheter, och det gäller *alla* elever, även elever som inte mår bra. Skolan är otvetydigt en central arena för ungas välbefinnande och hälsa, vilket också avspeglas i Lupp-resultaten. För att fler elever ska lyckas med skolarbetet krävs att skolan vid sidan om det pedagogiska arbetet bedriver ett aktivt arbete för att förebygga ohälsa. Skolan är dock inte ensam ansvarig för insatser till elever som till exempel mår psykiskt dåligt. Elever som befinner sig i mer komplexa situationer är ofta i behov av ett *individuellt, intensivt stöd* inom flera områden i sitt liv, vilket kan föranleda insatser i samverkan med aktörer utanför skolan, såsom BUP (barn- och ungdomspsykiatri) eller socialtjänst. Skolsociala kartläggningar kan utgöra ett första steg i arbetet med att identifiera ungdomens behov av stöd utifrån dennes samlade livssituation.

För elever som rapporterar symptom på psykisk ohälsa finns särskilt riktade program att tillgå, för exempelvis elever med ångest, depression eller självskadebeteenden. En sammanställning av sådana program har genomförts av Socialstyrelsen (2008), som har graderat programmen utifrån den effekt de visat sig ha med olika grupper av elever i internationella sammanhang.¹⁹⁰

Slutligen ska betonas att en grundläggande förutsättning för att skolor och andra aktörer ska kunna förebygga skolmisslyckanden och ohälsa bland elever i ett tidigt skede är att det finns system och rutiner för att löpande identifiera och analysera risksignaler (*European Commission 2014*). Vanligast förekommande indikatorer för uppföljning är frånvaro och andra normbrytande beteenden samt studieresultat. En förutsättning för att professionella i skolan ska kunna identifiera och skyndsamt fånga upp elever i riskzonen är att informationen som samlas in är aktuell och enkel att analysera. Sådan information utgör även en viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet genom att den bidrar till att belysa utvecklingsområden i organisationen. Information som samlas in på skolor är enligt Skolinspektionen (2015) oftast begränsad till elevernas kunskapsresultat, psykosociala situation och medicinska status, medan eleverna mer sällan tillfrågas om sitt psykiska välmående. Här är elevhälsosamtalen en viktig informationskälla som borde användas på ett mer systematiskt sätt för att identifiera behov av hälsofrämjande insatser.

Vi vill skicka med fem förslag för skolans utvecklingsarbete:

- I det främjande och förebyggande arbetet behöver skolverksamheten följa viktiga indikatorer på både elevernas framsteg och deras välbefinnande med system och rutiner som gör det möjligt att snabbt kunna identifiera elever i behov av stöd. Viktiga indikatorer är exempelvis frånvaro, individuella skolresultat, grupperas skolresultat, skolmotivation och engagemang, trivsel och hälsa.
- Bygg in en systematik för att ta tillvara på och sammanställa den information som personalen inhämtar från elever i de vardagliga mötena med eleverna. Här finns viktig kunskap om elevers situation och mående.
- Sammanställ och analysera uppgifter från elevhälsovårdens hälsosamtal. Här finns viktig kunskap för att kunna prioritera vilka insatser som behöver göras på universell nivå, det vill säga med sikte på skolans samtliga elever. Ett regionalt arbete pågår för närvarande i Västra Götalandsregionen som syftar till att stärka möjligheten att

190 Fyra program beskrivs ha en positiv effekt: *Triple P*, *De otroliga åren*, *Family Check-Up* och *DISA* (en svensk version av *Coping with stress (CWS)*, som även används som universell metod).

utifrån elevhälsostatistik kunna uppmärksamma behov, fördela resurser och planera insatser, liksom förbättra möjligheten att utvärdera genomförda insatser.¹⁹¹

- Stärk elevernas möjligheter att möta och stå emot psykiska påfrestningar genom att undervisa om psykisk hälsa och lära ut forskningsbaserade strategier och verktyg samt informera om var det finns hjälp och stöd att få. Inför obligatoriska samtal med elevhälsans kurator.
- Stärk elevernas delaktighet och möjligheter till egen kontroll över sitt skolarbete och situation. Det kan exempelvis handla om förtydliganden av mål och vad eleverna förväntas åstadkomma i sitt arbete. Ge information i god tid så att elever kan planera sin vardag. Ge eleverna inflytande över när prov och läxor ska äga rum, och ge stöd i organiseringen av skolarbetet såsom läxor och andra hemuppgifter och studieteknik.

För ett förbättringsarbete med stöd i Lupp och andra kunskapskällor

Till sist vill vi skicka med några korta ord om att använda Lupp-enkäten som (ett) verktyg för att kartlägga ungas livssituation och följa upp den lokala ungdomspolitiken.

Det finns och görs många enkäter, inte minst riktade till barn och unga. Och det finns många ”enkät-aktörer” som gärna vill komma in och möta ungdomarna i skolans klassrum, eftersom det ökar möjligheten att erhålla en hög svarsfrekvens. Prioriteringar i valet av enkäter för en kommun eller för en verksamhet är en nödvändighet.

Lupp-enkäten har en särskild styrka i det att den till skillnad från en del andra ungdomsenkäter ger en *bred* bild av ungas livssituation. Det ger möjligheter till analyser som utgår från levnadsvanor och livsvillkor inom flera olika områden samtidigt. Däremot behövs andra kunskapskällor för mer detaljerad och fördjupad information inom enskilda områden. Det kan handla om andra enkäter, men lika gärna – och kanske ännu hellre – om kunskapskällor som i högre grad kan bidra till förståelse för vad som ligger bakom de mönster som enkätresultaten bildar. Resultaten från Lupp 2017 är *ett* underlag att utgå från i kommande förbättringsarbete.

Oavsett vilken eller vilka enkäter en kommun eller verksamhet väljer att arbeta med så finns det anledning att göra det i samverkan med andra och helst hålla fast vid samma typ av undersökning över tid. Därmed kan man relatera ”sina” resultat till andra relevanta referensgrupper och samtidigt följa utvecklingen. För verksamheter som arbetar långsiktigt och systematiskt är det naturligt att följa upp på samma grund. Och samverkan med andra kommuner är för många kommuner även en förutsättning för en bra svarsfrekvens på gymnasiet, utifrån gymnasieungdomars rörlighet över kommungränsen.

När det gäller tolkningar av resultaten är det viktigt att betona att genomsnitt är just bara genomsnitt. Det är lätt att nöja sig med att ”de flesta ser ju ut att ha det bra” (oavsett vad just den tolkningen gäller). I de generella beskrivningar och analyser som enkäter resulterar i riskerar mer sällsynta åsikter, erfarenheter och förhållanden att försvinna i ”medelvärdets skugga”. Det är viktigt att sätta ljuset mot den skuggan med hjälp av andra metoder för att få en mer heltäckande kunskap om ungas livssituation. Det är också viktigt att belysa goda exempel som ibland tenderar att tappas bort i utvecklingsarbetets naturliga fokus på problem som behöver åtgärdas.

I allt utvecklingsarbete är det klokt att lära av andra. Den typ av kommunsamverkan som funnits i Göteborgsregionen kring Lupp 2017 och Lupp 2013 har inneburit goda möjligheter till erfarenhetsutbyte. Eftersom Lupp-undersökningen inte bara är en mätning utan ett verktyg för att åstadkomma förbättringar för unga, finns det all anledning att försöka hålla fast i sina nätverkskontakter även mellan mätningarna.

Ännu viktigare är dock att hålla kontakten med de unga som Lupp-undersökningen ytterst genomförs för. Även om en enskild mätning baseras på en viss grupp av unga, vid en viss tidpunkt, är resultaten och de mönster som analyserna visar på en bra grund även för framtida diskussioner om vad kommunen behöver göra inom olika områden för att förbättra ungas livssituation. Enkät svar väcker alltid frågor – och de bästa svaren på de frågor som Lupp-resultaten väcker finns hos ungdomarna själva.

Referenser

- Abar, Caitlin C.; Jackson, Kristina M. & Wood, Mark (2014) "Reciprocal relations between perceived parental knowledge and adolescent substance use and delinquency: The moderating role of parent-teen relationship quality". *Developmental Psychology*, 50-9, 2176–2187.
- Ale kommun (2014) *Fokus unga i Ale*.
- Ale kommun (2017) *Att leva i Ale – Social kartläggning*. Reviderad version.
- Amnå, Erik & Ekman, Johan (2014) "Standby citizens: diverse faces of political passivity". *European Political Science Review*, 6:2, 261–281.
- Annerstedt, Linn m. fl. (2018/kommande). *En jämförelse av resultat från Lupp-undersökningen 2017 och den västsvenska SOM-undersökningen 2017*. Göteborgsregionen/FoU i Väst.
- Anniko, Malin (2018) *Stuck on repeat: Adolescent stress and the role of repetitive negative thinking and cognitive avoidance*. Örebro universitet.
- Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium*. Natur och Kultur.
- Barnombudsmannen (2017) *Nyanlända barns hälsa. Delrapport i Barnombudsmannens årstema 2017 – Barn på flykt*.
- Barnombudsmannen (2018) *Utanförskap, våld och kärlek till orten. Barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter*.
- Bjereld, Ylva (2017) "Do bullied children have poor relationships with their parents and teachers? A cross-sectional study of Swedish children". *Children and Youth Services Review*, vol. 73, 347–351.
- Björnsson, Mats (2005) *Kön och skolframgång – Tolkingar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling. Liber Distribution.
- Bohman, Hannes (2012) *Adolescents with depression followed-up: Prognostic significance of somatic symptoms and their need of in-patient care*. Institutionen för neurovetenskap, barn- och ungdomspsykiatri, Uppsala universitet.
- Bourdieu, Pierre (1993) "Distinktionen" i *Kultursociologiska texter*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bremberg, Sven & Dalman, Cristina (2015) *Begrepp, mätmetoder och förekomst av psykisk hälsa, psykisk ohälsa och psykiatriska tillstånd hos barn och unga: En kunskapsöversikt*. Forte
- Bremberg, Sven & Eriksson, Lily (2010) *Investera i barns hälsa*. Statens folkhälsoinstitut och Gothia förlag.
- Bris (2018) *Skola. Vård. Omsorg. Och den psykiska ohälsan*. Bris Rapport 2018:1, Bris årsrapport för 2017.
- Broberg, Anders; Granqvist, Pehr; Ivarsson, Tord & Risholm Mothander, Pia (2006) *Anknytnings-teori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Natur och Kultur.
- Brodén, Daniel (2017) *Kulturarv i förändring: Mönster och vidgade perspektiv*. SOM-rapport nr 2017:2. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Brottsförebyggande rådet (2012) *Att förebygga brott och problembeteende i skolan*.
- Brottsförebyggande rådet (2016) *Skolundersökningen om brott 2015 – Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2016:21.
- Brottsförebyggande rådet (2017) *Utsatthet för brott 2016 – Resultat från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2017*.
- Brottsförebyggande rådet (2018) *NTU 2017 – Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2018:1.
- Brülde, Bengt & Nilsson, Åsa (2009) "Vad gör oss nöjda med våra liv?". I Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red.) *Nordiskt ljus*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Brülde, Bengt & Fors, Filip (2014) "Vad gör ett liv meningsfullt?". I Bergström, Annika & Oskarsson, Henrik (red.) *Mittfåra & marginal*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Brundtland, Gro Harlem & Hägerhäll, Bertil (1988) *Vår gemensamma framtid: [rapport från] Världskommissionen för miljö och utveckling under ordförandeskap av Gro Harlem Brundtland*. Prisma.
- CAN (2017a) *Skolelevers droganor 2017*. Red.: Siri Thor. CAN rapport 170..
- CAN (2017b) *Trender i dryckesmonster – befolkningens självrapporterade alkoholvanor under 2000-talet*.

- Croninger, Robert G. & Lee, Valerie E. (2001) "Social capital and dropping out of school: Benefits to at-risk students of teachers' support and guidance". *Teachers College Record*, 103, 548–581.
- Crosnoe, Robert; Erickson, Kristian G. & Dornbusch, Sanford M. (2002) "Protective Functions of Family Relationships and School Factors on the Deviant Behavior of Adolescent Boys and Girls: Reducing the Impact of Risky Friendships." *Youth and Society*, 33, 4, 515–544.
- Dahlgren, Göran & Whitehead, Margaret (1992) *Policies and strategies to promote social equity in health: Background document to WHO – Strategy paper for Europe*. World Health Organization.
- Dale, Roger (2010) *Early School Leaving: Lessons learned for research and policy makers*. NESSE Report. European Commission.
- Dodge, Kenneth A.; Dishion, Thomas J. & Lansford, Jennifer E. (2006) *Deviant Peer Influences in Programs for Youth: Problems and Solutions*. Guilford Press.
- Durlak, Joseph A.; Weissberg, Roger P. & Pachan, Molly (2010) "A Meta-Analysis of After-School Programs That Seek to Promote Personal and Social Skills in Children and Adolescents". *American Journal of Community Psychology*, 45(3–4), 294–309.
- Ekström, Mats & Östman, Johan (2013) "Family talk, peer talk and young people's civic orientation". *European Journal of Communication*, 28(3), 294–308.
- Englund, Göran (2013) *Mobbning och kränkningar på nätet – vad skolan kan göra – förstudie av en undersökning*. Social resursförvaltning, Göteborgs Stad.
- European Commission (2014) *Early warning systems in Europe: practice, methods and lessons*.
- European Commission (2014) *Early warning systems in Europe: practice, methods and lessons*.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017) *European Drug Report 2017: Trends and Developments*. Publications Office of the European Union.
- Fi 2016/01355/SFÖ. *Bilaga 3 till regeringsbeslut 2016-04-07. Agenda 2030 för hållbar utveckling*. Mål 4.1.
- Finn, Jeremy (1989) "Withdrawing from school". *Review of Educational Research*, 59(2): 117–42;
- Finn, Jeremy (1993) *School engagement and students at risk*. National Center for Education Statistics Research and Development Reports.
- Finn, Jeremy D. & Voelkl, Kristin E. (1993) "School characteristics related to student engagement". *Journal of Negro Education*, 62(3).
- Folkhälsomyndigheten (2014) *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14: grundrapport*.
- Folkhälsomyndigheten (2015a) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner. En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*.
- Folkhälsomyndigheten (2015b) *Ungdomar och sexualitet 2014/15 – I samarbete med Ungdomsbarometern*.
- Folkhälsomyndigheten (2015c) *Uppdrag att analysera utvecklingen av utbildningsnivåerna i befolkningen ur ett folkhälso- respektive hälso- och sjukvårdsperspektiv. Slutredovisning av regeringsuppdrag 30 september 2015*.
- Folkhälsomyndigheten (2016) *Slutrapportering av regeringsuppdrag inom ramen för "En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016"*.
- Folkhälsomyndigheten (2018a) *Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985–2014*.
- Folkhälsomyndigheten (2018b) *Utvecklingen av psykosomatiska besvär, skolstress och skoltrivsel bland 11-, 13- och 15-åringar. Resultat från Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18*.
- Forkby, Torbjörn (2011) *Kunskap om gården. Bidrag till inventering av forskning och kunskapsbehov om ungas träffpunkter*. FoU i Väst/Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).
- Forkby, Torbjörn; Johansson, Helena & Liljeholm Hansson, Susanne (2008) *Främjande pedagogik. Perspektiv och läroprocesser i ungdomsarbetet*. FoU i Väst/Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).
- Forkby, Torbjörn & Liljeholm Hansson, Susanne (2011) *Kampen för att bli Någon – Bilder av förorten och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg*. Rapport 1:2011, FoU i Väst, Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).
- Forkby, Torbjörn & Nilsson, Åsa (2014) *Ung i Göteborgsregionen – Meningsfullhet, delaktighet, trygghet och hälsa utifrån sex kommuners Lupp-undersökning 2013*. FoU i Väst/Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).
- Forkby, Torbjörn; Turner, Russell & Alstam, Kristina (kommande) *Den strukturerade fritiden och ledarrollen – en möjlighet till lärande för livet?.* Studentlitteratur.

- Forkby, Torbjörn; Andersson, Björn; Becevic, Zulmir & Liljeholm Hansson, Susanne (2015) *WP2. National report, Sweden*. PARTIspace.
- Forté (2015) "Skolan påverkar ungas hälsa". Artikel publicerad 2015-03-06. Källa: Viveka Östberg, om resultat från forskningsprogrammet Skolans betydelse för de ungas psykiska och psykosomatiska hälsa vid Centre for Health Equity Studies, CHESS. <https://forte.se/artikel/skolan-paverkar-ungas-halsa>
- Friends (2018) *Friendsrapporten 2018*.
- Försäkringskassan (2016) *Psykisk ohälsa*, Korta analyser 2016:2.
- Garmy Pernilla; Jakobsson, Ulf; Steen Carlsson, Katarina; Berg, Agneta & Clausson Eva K. (2015) "Evaluation of a school-based program aimed at preventing depressive symptoms in adolescents". *Journal of school nursing*, 31(2), 117–25.
- Gillander Gådin, Katja & Hammarström, Anne (2000) "We don't let them keep us quiet..." Gendered strategies in the negotiation of power – implications for pupils' health and school health promotion. *Health promotion international*, 15(4), 303–311.
- Gillander Gådin, Katja & Hammarström, Anne (2003) "Do changes in the psychosocial school environment influence pupils' health development? Results from a three-year follow-up study". *Scandinavian Journal of Public Health*, 31, 169–177.
- Giota, Joanna & Gustafsson, Jan-Erik (2017) "Perceived Demands of Schooling, Stress and Mental Health: Changes from Grade 6 to Grade 9 as a Function of Gender and Cognitive Ability". *Stress and Health*, 33(3), 253–266.
- Goldston, David; Walsh, Adam; Mayfield Arnold, Elisabeth; Reboussin, Beth; Sergent Daniel, Stephanie; Erkanli, Alaattin; Nutter, Dennis; Hickman, Enith; Palmes, Guy; Snider, Erica & Wood, Frank. B (2007) "Reading Problems, Psychiatric Disorders, and Functional Impairment from Mid- to Late Adolescence". *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 46, 1, 25–32.
- Goodenow, Carol (1993) "The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates". *Psychology in Schools*, 30 (January), 79–90.
- Gripe, Isabella (2013) *Så görs CANs skolundersökning – En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi*. CAN rapport 135, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Grosin, Lennart (1994) *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och 20 högstadieskolor*. Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.
- Grönkvist, Hans & Niknami, Susanne (2017) *Ankomst och härkomst: En ESO-rapport om skolresultat och bakgrund*. ESO rapport 2017:3.
- Gunnarsson, Mattias; Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2014) "Att mäta personlighet". I Bergström, Annika & Oskarsson, Henrik (red.) *Mittfärd & marginal*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Gustafsson, Jan-Eric; Westling Allodi, Mara; Alin Åkerman, Britta; Eriksson, Charli; Eriksson, Lilly; Fischbein, Siv; Granlund, Mats; Gustafsson, Per; Ljungdahl, Sofia; Ogden, Terje & Persson, Roland S. (2010) *School, learning and mental health. A systematic review*. Kungliga vetenskapsakademien.
- Göteborgs Stad (2011) *Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0*.
- Göteborgs Stad (2017) *Jämlikhetsrapporten 2017. Skillnader i livsvillkor i Göteborg*. Redaktör och huvudskribent Åsa Lundquist.
- Henriksson, Clara (2016) *Drogvanor i Västra Götaland Årskurs 9 och gymnasiets år 2 2016 (viss jämförelse med 2013)*. Uppdragsundersökning nr 49, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).
- Herman, Keith C.; Lambert, Sharon F.; Reinke, Wendy M. & Ialongo, Nicholas S. (2008) "Low academic competence in first grade as a risk factor for depressive cognitions and symptoms in middle school". *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 400–410.
- Hermansson, Hans-Erik (1988) *Fristadens barn: om ungdomars livsstilar, kulturer och framtidsperspektiv i 80-talets Sverige*. Daidalos.
- Hiltunen, Lena (2017) *Lagom perfekt: Erfarenheter av ohälsa bland unga tjejer och killar*. Arkiv förlag.
- Hjärne, Eva & Säljö, Roger (2013) *Att platsa i en skola för alla: elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. Studentlitteratur.
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2015) "Demokratins haloeffekt". I Bergström, Annika; Johansson, Bengt; Oskarsson, Henrik & Maria Oskarson (red.) *Fragment*. SOM-rapport nr 63. SOM-institutet, Göteborgs universitet.

- Holmgren, Gerhard & Ungdomsstyrelsen (red.) (2008) *Mötesplatser för unga - aktörerna, vägvalen och politiken*. Ungdomsstyrelsen.
- Hugo, Martin (2007) *Liv och lärande i gymnasieskolan: en studie om elevers och lärares erfarenheter i en liten grupp på gymnasieskolans individuella program*. Jönköping University Press, Högskolan i Jönköping.
- Jarl, Maria; Blossing, Ulf & Andersson, Klas (2017) *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Studentlitteratur.
- Jennings, Patricia A.; Frank, Jennifer L.; Snowberg, Karin E.; Coccia, Michael A. & Greenberg, Mark T. (2013) "Improving classroom learning environments by Cultivating Awareness and Resilience in Education (CARE): Results of a randomized controlled trial". *School Psychology Quarterly*, 28(4), 374–390.
- Jenkins, Patricia H. (1995) "School delinquency and school commitment". *Sociology of Education*, 68 (July): 221–39
- Johnson, Bruce (2008) Teacher-student relationships which promote resilience at school: a micro-analysis of students' views. *British Journal of Guidance and Counseling*, 36, 385–398.
- Johnson, Björn; Richert, Torkel & Svensson, Bengt (2017) *Alkohol- och narkotikaproblem*. Studentlitteratur.
- Jonsson, Britta & Roth, Klas (2003) *Demokrati och lärande. Om valfrihet, gemenskap och övervägande i skola och samhälle*. Studentlitteratur.
- Konu, Anne I.; Lintonen Tomi P. & Rimpela Matti K. (2002) "Factors associated with school-children's general subjective well-being". *Health Education Research*, 2002;17(2):155–65.
- Leppäniemi, Heidi (2009) *Trygga och goda uppväxtvillkor – en grogrund för psykisk hälsa. Kunskapssammanställning om att skapa förutsättningar för psykisk hälsa för barn, unga och unga vuxna 0–25 år*. Sektionen för folkhälsoarbete, Folkhälsocentrum, Landstinget Sörmland.
- Lerner, Richard M. (1978) "Nature, nurture, and dynamic interactionism". *Human Development*, (21), s. 1–20.
- Luleå kommun (2018) *Rapport från Luppenkät 2017 åk 8 grundskolan, år 2 gymnasiet och unga 24 år*.
- Lyche, Cecilia (2010) *Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving*, OECD Education Working Papers, No. 53, OECD Publishing.
- MacBeath, John & Mortimore, Peter (2001) *Improving school effectiveness*. Open University Press.
- MacIver, Martha A. & MacIver, Douglas J. (2009) *Beyond the indicators: An integrated school-level approach to dropout prevention*. The Mid-Atlantic Equity Center, The George Washington University Center for Equity and Excellence in Education.
- Mager, Ursula & Novak, Peter (2012) "Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research". *Educational Research Review*, 7, 38–61
- Mahoney, Joseph L.; Stattin, Håkan & Lord, Heather (2004) "Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behavior development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers". *International Journal of Behavioral Development*, 28(6), s. 553–560.
- Malmström, Katarina (2018) *Elevers upplevelse av social och pedagogisk inkludering – en enkätstudie bland elever i åk 7*. Stockholms universitet.
- Martin, Andrew & Dowson, Martin (2009) "Interpersonal Relationships, Motivation, Engagement, and Achievement: Yields for Theory, Current Issues, and Educational Practice". *Review of Educational Research*, 79(1), 327–365.
- Martinsson, Johan & Andersson, Ulrika (2018) *Svenska trender 1986–2017*. SOM-rapport 2018:01. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- McCarthy, Carolyn A.; Mason, W. Alex; Kostermann, Rick; Hawkins, J. David; Lengua, Liliana J. & McCauley, Elisabeth (2008) "Adolescent failure predicts later depression among girls". *Journal of Adolescent Health*. 43(2), 180–187.
- McIntosh, Peggy (1988) *White Privilege and Male Privilege: A Personal Account of Coming to See Correspondences Through Work in Women's Studies*. Working paper 189. Wellesley Centers for Research on Women.
- Mind (2018) *Unga mår allt sämre – eller? Kunskapsöversikt om ungas psykiska hälsa i Sverige 2018*.
- Mistra Urban Futures (2016) *Nödvändiga Synvänder för en rättvis och socialt hållbar utveckling. Synvänder 4 Från styrning till medskapande – Om elevens roll och skolans organisation*. Rapport från projekt Kairos.

- Modin, Bitte (2012) "Beteendeproblem som bidrar till utsatthet för mobbing och psykisk ohälsa". I Socialstyrelsen (2012) *Skolans betydelse för barns och ungas psykiska hälsa – en studie baserad på den nationella totalundersökningen i årskurs 6 och 9 hösten 2009*.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014) *Fokus 14. Ungas fritid och organisering*.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017) *Ung idag 2016. En beskrivning av ungas levnadsvillkor*.
- Murberg, Terje & Bru, Edvin (2008) "The relationships between negative life events, perceived support in the school environment and depressive symptoms among Norwegian senior high school students: a prospective study". *Social Psychology of Education, 1-10*
- Myndigheten för kulturanalys (2018) *Kulturvanor i Sverige 1989–2017*, Kulturfakta 2018:2.
- Mörk, Eva; Sjögren, Anna & Svaleryd, Helena (2014) *Hellre rik och frisk. Om familjebakgrund och barns hälsa*. SNS Förlag.
- Nationell samordnare inom området psykisk hälsa (2018) *Ungas beställning till samhället 2018*. <http://samordnarepsykiskhalsa.se/wp-content/uploads/2018/05/Ungas-best%C3%A4llning-till-samh%C3%A4llet-2018.pdf>
- Nielsen, Anneli (2010) "Flickor i skolvårigheter". I Anna-Karin Frih & Eva Söderberg (red.) *En bok om flickor och flickforskning*. Studentlitteratur
- Nielsen, Anneli. (2015) *Ett liv i olika världar. Unga kvinnors berättelser om svåra livshändelser*. Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Genusforskarskolan, Umeå universitet.
- Nilholm, Claes & Göransson, Kerstin (2013) *Inkluderande undervisning*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Nilsson, Åsa (2009) "Den nationella SOM-undersökningen 2008". I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red.) *Svensk höst*. Bok nr. 46. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nordberg, Lillemor (1994) "Skillnader i pojkars och flickors tidiga utveckling. Några resultat från en pågående svensk undersökning". I *Visst är vi olika! En antologi för kunskap och debatt om likheter och olikheter mellan flickor och pojkar och deras olika villkor och förutsättningar i skolan*. Arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan. Utbildningsdepartementet.
- Nordenbo, Sven-Erik; Søgaard Larsen, Michael; Tiftikçi, Neriman; Wendt, Eline & Østergaard, Susan (2008) *Teacher Competences and Pupil Achievement in Pre-School and School. A Systematic Review Carried out for The Ministry of Education and Research, Oslo*. Danish Clearinghouse for Educational Research, School of Education, University of Aarhus.
- Norell, Margareta (1995) *Berättelser om ruset: Alkoholens mening för tjugohåringar*. Östlings bokförlag. Symposion.
- OECD (2012) *Equity and Quality in Education. Supporting Disadvantaged Students and Schools*.
- OECD (2015) *Improving schools in Sweden: An OECD Perspective*.
- OECD (2018) *The resilience of students with an immigrant background*.
- Olson, Hans-Erik (2008) "Om socialpolitik, fritidspolitik och gatans löshästar". I Holmgren, Gerhard (red.) *Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2, Ungdomsstyrelsen.
- Olsson, Elin (2011) *Social Relations in Youth: Determinants and Consequences of Relations to Parents, Teachers, and Peers*. The Swedish Institute for Social Research, SOFI, Stockholms universitet.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (2016) *Svenska väljare*. Wolters Kluwer.
- Oskarson, Maria (2018) "Åh, vem bryr sig om politik? Integrerade, skeptiska, lojala och alienerade i den svenska politiken". I Andersson, Ulrika; Carlander, Anders; Lindgren, Elina & Maria Oskarson (red.) *Sprickor i fasaden*. Bokserien nr. 72. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Overton, Willis F. (1973) "On the assumptive base of the nature—nurture controversy: Additive versus interactive conceptions". *Human Development, (16)*, s. 74–89.
- Perski, Aleksander (2015) *Ur balans: om stress, utbrändhet och vägar tillbaka till ett balanserat liv*. Albert Bonniers Förlag.
- Pianta, Robert C.; Belsky, Jay; Vandergrift, Nathan; Houts, Renate & Morrison, Fred J. (2008) "Classroom effects on children's achievement trajectories in elementary school". *American Educational Research Journal, 45(2)*, 365–397.
- Pihlblad, Maria & Åberg, Gunnar (2011) *Att främja barns och ungas psykiska hälsa. Vägledning inför val och implementering av metoder*. Karolinska Institutets folkhälsoakademi 2011:22. Institutionen för folkhälsovetenskap, Avdelningen för tillämpat folkhälsoarbete, Karolinska Institutet.
- Proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.

- Proposition 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2018. Förslag till statens budget för 2016, finansplan och skattefrågor. Utgiftsområde 16 – utbildning och universitetsforskning.*
- Ramanathan, Seetha; Balasubramanian, Natarajan & Faraone, Stephen V. (2017) "Familial transient financial difficulties during infancy and long-term developmental outcomes". *Psychological Medicine*, 47, 2197–2204.
- Ramberg, Joacim (2013) *Special educational resources: European Journal of Special Needs Education*, Vol. 28(4), 440–462.
- Reddy, Ranjini; Rhodes, Jean E. & Mulhall, Peter (2003) "The influence of teacher support on student adjustment in the middle school years: A latent growth curve study". *Development and psychopathology*, 15 (1), 119–138.
- Regeringskansliet (2014, uppdaterad 2015) *En politik för en levande demokrati. Kortversion av regeringens skrivelse om demokratipolitik.*
- Riksförbundet Attention. (2016) "Fortfarande svår skolgång för många elever med NPF" – en undersökning om hur barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har det i skolan och hur det påverkar familjen. 2016-01-13
- Roth, Jodie L. & Brooks-Gunn, Jeanne (2003) "What exactly is a youth development program? Answers from research and practice". *Applied developmental science*, 7(2), s. 94-111.
- Rutter, Michael; Maughan, Barbara; Mortimore Peter & Ouston Janet (1979) *Fifteen thousand hours*. Open Books.
- Rädda Barnen (2018) *Barnfattigdomen i Sverige. Rapport 2018.*
- SFS 2001:100. *Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.*
- Shehata, Adam & Amnå, Erik (2017) "The Development of Political Interest Among Adolescents: A Communication Mediation Approach Using Five Waves of Panel Data". *Communication Research*, 1–23.
- Skolinspektionen (2009) *Varannan i mål. Om gymnasieskolors (o)förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Kvalitetsgranskning Rapport 2009:1.*
- Skolinspektionen (2012) *En skola med tilltro lyfter alla elever: Skolinspektionens erfarenheter och resultat från tillsyn och kvalitetsgranskning 2011.*
- Skolinspektionen (2014a) *Särskilt stöd i enskild undervisning eller särskild undervisningsgrupp. Kvalitetsgranskning Rapport 2014:06.*
- Skolinspektionen (2014b) *Skolsituationen för elever med funktionsnedsättningen ADHD. Kvalitetsgranskning Rapport 2014:09.*
- Skolinspektionen (2015a) *Gymnasieskolors arbete med att förebygga avbrott. Kvalitetsgranskning Rapport 2015:4.*
- Skolinspektionen (2015b) *Elevehälsan: elevers behov och skolans insatser. Kvalitetsgranskning Rapport 2015:05*
- Skolinspektionen (2016) *Skolans arbete med extra anpassningar – Kvalitetsgranskningsrapport.*
- Skolinspektionen (2018a) *Skolenkäten: Resultat våren 2018.*
- Skolinspektionen (2018b) *Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen. Tematisk kvalitetsgranskning.*
- Skolverket (2009) *Grövre våld i skolan – vad man vet och vad man kan göra.*
- Skolverket (2012) *PM – En beskrivning av slutbetygen i grundskolan våren 2012.*
- Skolverket (2015a) *Attityder till skolan 2015. Rapport 438.*
- Skolverket (2015b) *Delaktighet för lärande.*
- Skolverket (2016) *PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik. Rapport 450.*
- Skolverket (2017a) *Slutbetyg i grundskolan, våren 2017. PM 2017-09-28.*
- Skolverket (2017b) *Nära examen – En undersökning av vilka kurser gymnasieelever saknar godkänt i för att få examen. Rapport 461.*
- Skolverket (2017c) *Uppföljning av språkinträdning. Rapport 454.*
- Skolverket (2017d) *PISA 2015: Så mår svenska 15-åringar i skolan. FOKUS PÅ nr 1 2017.*
- Skolverket (2018a) *Kartläggning av huvudmäns arbete med att motverka skolsegregation. PM 2018-06-05.*
- Skolverket (2018b) *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor. En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan. Rapport 467.*
- Skolverket (2018c) *Uppföljning av gymnasieskolan 2018.*

- Socialstyrelsen (2008) *Metoder som används för att förebygga psykisk ohälsa hos barn – En internationell inventering.*
- Socialstyrelsen (2010) *Social rapport 2010.*
- Socialstyrelsen (2013a) *Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013.*
- Socialstyrelsen (2013b) *Ekonomisk utsatthet och välfärd bland barn och deras familjer 1968–2010 – Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013.*
- Socialstyrelsen (2013c) *Psykisk ohälsa bland unga. Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013.*
- Socialstyrelsen (2014) *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14.*
- Socialstyrelsen (2017a) *Statistik om dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar.* Art.nr: 2017-09-12.
- Socialstyrelsen (2017b) *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna. Till och med 2016.*
- SOU (2006:77) *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa: Analyser och förslag till åtgärder.* Slutbetänkande av Utredningen om ungdomars psykiska hälsa.
- SOU (2007:66) *Rörelse i tiden.* Slutbetänkande av Utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden.
- SOU (2010:99) *Flickor, pojkar, individer: om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan.* Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i skolan.
- SOU (2013:13) *Unga utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun.* Delbetänkande av utredningen av unga som varken arbetar eller studerar.
- SOU (2014:6) *Män och jämställdhet.* Betänkande av Utredningen om män och jämställdhet.
- SOU (2016:77) *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*
- SOU (2017:92) *Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor.* Betänkande av utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner.
- SOU (2018:11) *Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar.*
- Statens folkhälsoinstitut (2013) *Barn och unga 2013 – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförbara åtgärder.*
- Statistiska centralbyrån (2015) *Vilka valde att välja? – Deltagande i valen 2014.* Demokratistatistik rapport 19.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2017) *Barns och ungas hälsa i Sverige. En beskrivning av nuläget.*
- Sveriges Kommuner och Landsting (2018) *Gymnasieskola 2018. Öppna jämförelser.*
- SÖ 1990:20 *FN:s konvention om barnets rättigheter.* New York 20 november 1989. Artikel 28.
- Temagruppen Unga i Arbetslivet (2013) *10 orsaker till avbrott: 379 unga berättar om avhopp från gymnasiet.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Skrifter från temagruppen Unga i arbetslivet 2013:2.
- Tipple, Frida & Carlander, Anders (2018) *Svenska demokratitrender.* SOM-rapport 2018:16. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Tornberg, Robert (2013) *Det sociala livet i skolan: Socialpsykologi för lärare (2:a uppl.).* Liber.
- Trondman, Mats (1994) *Bilden av en klassresa. Sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan.* Carlssons bokförlag.
- Trondman, Mats & Johansson, Åsa (2013) *Unga under Lupp – En studie av ungas villkor och ungdomspolitikens möjligheter i Kalmar län.* Centrum för kultursociologi, Linnéuniversitetet.
- Trondman, Mats; Krantz, Sofi; Petersson, Karina & Barmark, Mimmi (2012) "Låt oss kalla det skolkultur: Om betydelsen av normativt försvarbara och meningsaktiverande praktiker för förbättrade skolprestationer". *Locus*, nr 3, s. 6–31.
- Turner, Russell; Daneback, Kristian & Skärner, Anette (2018) "Assessing reciprocal association between drunkenness, drug use, and delinquency during adolescence: Separating within- and between-person Effects". *Drug and Alcohol Dependence*, 191, 286–293.
- Turner, Russell; Jidetoft, Nina & Nilsson, Åsa (2015) *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk.* Rapport 2:2015. FoU i Väst/GR.
- Ueno, Koji (2005) "The Effects of Friendship Networks on Adolescent Depressive Symptoms". *Social Science Research*, 34, 3, 484–510.

- Undheim, Anne Mari & Sund, Anne Mari (2005) "School Factors and the Emergence of Depressive Symptoms among Young Norwegian Adolescents". *European Child & Adolescent Psychiatry*, 14, 8, 446–453.
- Ungdomsbarometern (2017) Opublicerat material baserat på Ungdomsbarometern 2016/2017 (genomförd i oktober 2016). Erhållet via epost 2018-11-19.
- Ungdomsstyrelsen (2010) *Fokus 10. En analys av ungas inflytande*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:10.
- Ungdomsstyrelsen (2013a) *Unga med attityd – Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.
- Ungdomsstyrelsen (2013b) *Ung i dag 2013 – En beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:2.
- UNICEF (2016) *Fairness for Children. A league table of inequality in child well-being in rich countries*.
- UNODC (2018) *World Drug Report 2018. Booklet 2: Global Overview of Drug Demand and Supply: Latest Trends and Cross-cutting Issues*. United Nations publication.
- U.S. Department of Health and Human Services (2009) *Fostering School Connectedness: Improving Student Health and Academic Achievement*. Centers for Disease Control and Prevention.
- Warne, M (2013) *Där eleverna är. Ett arenaperspektiv på skolan som en stödjande miljö för hälsa*. Mittuniversitetet.
- Wennerholm Juslin, Pia & Bremberg, Sven (2004) *När barn och ungdomar får bestämma mer påverkas hälsan. En systematisk forskningsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut.
- Wernersson, Inga (2010) *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker*. Rapport V från Delegationen för jämställdhet i skolan. SOU 2010:51.
- Westling Allodi, Mara (2010) *Pojkars och flickors psykiska hälsa i skolan: En kunskapsöversikt*. SOU 2010:79.
- Världshälsoorganisationen (1948) *Preamble to the Constitution of the World Health Organization*. Översättning Axelsson, Anna-Karin (2014) Hälsopedagogik. Studentlitteratur.
- Världshälsoorganisationen (2001) *Strengthening mental health promotion*. Faktablad nummer 220. Översättning: Leppäniemi, Heidi (2009) *Trygga och goda uppväxtvillkor – en grogrund för psykisk hälsa. Kunskapssammanställning om att skapa förutsättningar för psykisk hälsa för barn, unga och unga vuxna 0–25 år*. Sektionen för folkhälsoarbete, Folkhälsocentrum, Landstinget Sörmland.
- Världshälsoorganisationen (2008) *Closing the gap in a generation – Health equity through action on the social determinants of health*. Commission on Social Determinants of Health, Final report – executive summary.
- Världshälsoorganisationen (2018) *Global status report on alcohol and health 2018*
- Willis, Paul (1993) *Learning to labour: How working class kids get working class jobs*. Ashgate.
- Zimmerman, Fredrik (2018) *Det tillåtande och det begränsande. En studie och pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet*. Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande, Göteborgs universitet.
- Öfverberg, Charlotte & Bremberg, Sven (2000) *Går det att förklara varför ungdomars psykiska hälsa är bättre i vissa skolor? En studie av skyddsfaktorer i olika skolmiljöer*. 2002:2. Centrum för Barn- och Ungdomshälsa, Samhällsmedicin.

Bilaga

Tabell B1

Diagram 1a–42b

Tabell B1. Bakgrundsförhållanden per kommun, åk8 och gy2 (procent)

	Kommun	Utlandsfödda	Minst en förälder arbetslös/långtids-sjukskriven ¹	Upprepad erfarenhet av att inte kunna göra/köpa något för att familjen inte haft råd ²	Oro för föräldrarnas ekonomi ³	Aktivitetshindrande långvarig sjukdom/funktionsnedsättning ⁴
Åk8	Ale	6	13	9	9	13
	Alingsås	8	11	7	8	16
	Härryda	4	8	6	8	12
	Kungsbacka	7	8	6	7	13
	Kungälv	5	9	4	6	15
	Mölnadal	8	8	5	5	7
	Stenungsund	4	5	5	5	13
	Tjörn	10	8	11	12	12
	Öckerö	5	7	6	12	16
	Samtliga (GR-9)	6	9	6	7	13
Antal svar (GR-9)	3 737	3 620	3 687	3 752	3 561	
Gy2	Ale	14	15	12	10	17
	Alingsås	11	10	14	13	16
	Härryda	10	11	10	9	7
	Kungsbacka	7	10	8	8	14
	Kungälv	6	11	4	8	11
	Mölnadal	7	11	9	9	11
	Stenungsund	21	16	12	16	17
	Tjörn	26	12	25	20	18
	Samtliga (GR-8)	10	11	10	10	13
	Antal svar (GR-8)	2 017	1 917	2 037	2 037	1 937

¹Enkätfrågan: Vad gör din förälder eller dina föräldrar huvudsakligen? Markera ett alternativ för varje förälder. Har du endast en förälder fyller du endast i den ena raden. Med förälder menar vi den eller de som du själv betraktar som dina föräldrar. Delfrågor: Förälder a; Förälder b. Svartalternativen: Arbetar; Studerar; Föräldraledig; Arbetslös; Långtidsjukskriven/sjukpensionär; Ålderspensionär; Annat; Vet inte?

²Enkätfrågan: Under de senaste sex månaderna, har det hänt att du inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd?, med svartalternativen: Ja, flera gånger; Ja, en gång; Nej.

³Enkätfrågan: I vilken grad är du orolig för dina föräldrars ekonomi?, med svartalternativen: Inte alls orolig; Inte särskilt orolig; Ganska orolig; Mycket orolig.

⁴Enkätfrågan: Har du någon sjukdom eller någon nedsatt funktion, som inte är tillfällig, och som innebär att du har svårigheter att delta i olika aktiviteter, t.ex. i skolan, med vänner eller på din fritid?, med svartalternativen Ja; Nej; Vill inte svara. Procentandelen baseras på de som svarat ja eller nej.

Se i övrigt rapportens kapitel 4, tabeller 5b-9.

Fritid

Skola

Politik och samhälle

Trygghet

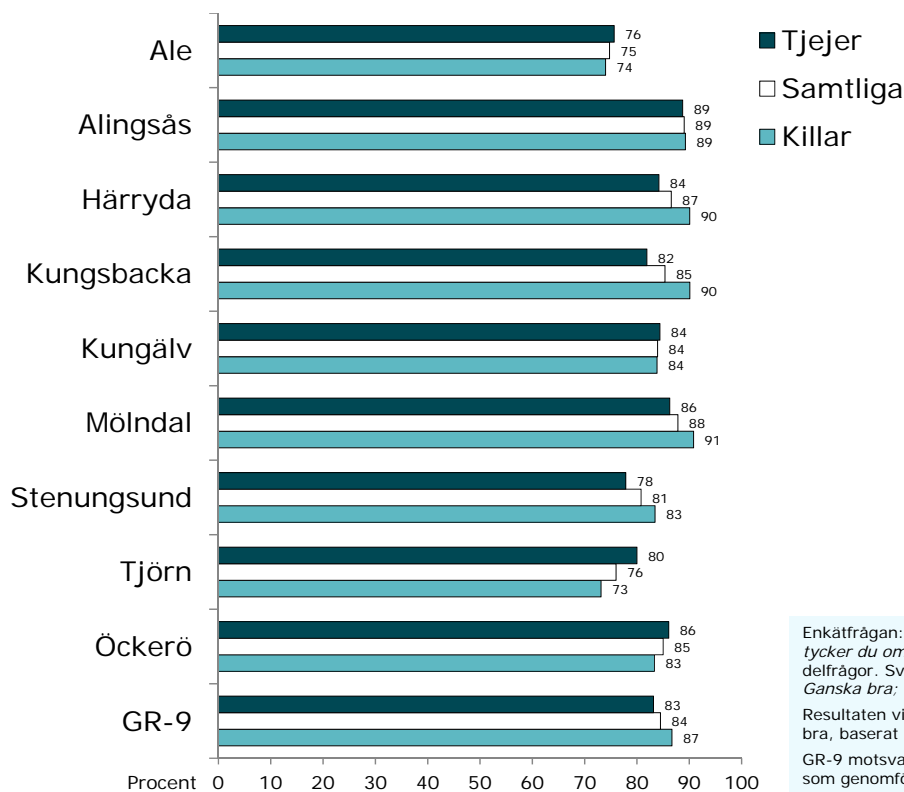
Hälsa

Arbete

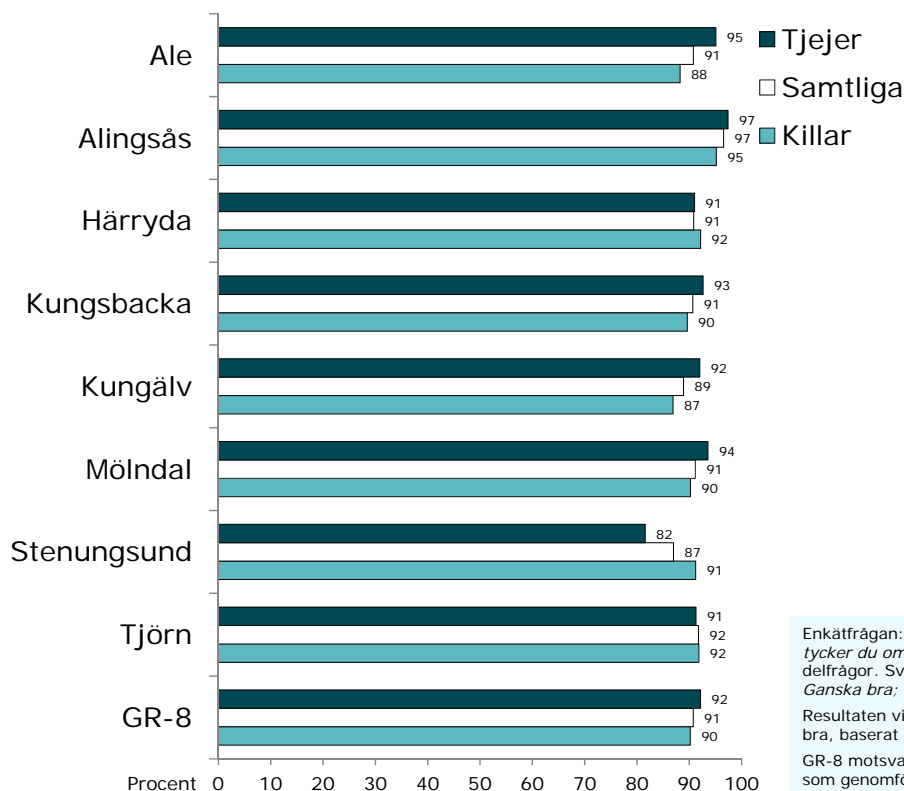
Framtid

- Bra skolundervisning
- Bra möjlighet till hjälp/stöd vid behov
- Elevinflytande i skolan:
– *vill* respektive *får* bestämma
- Bra stämning i skolan
- Alltid trygg i skolan
- Nöjdhet med skolan

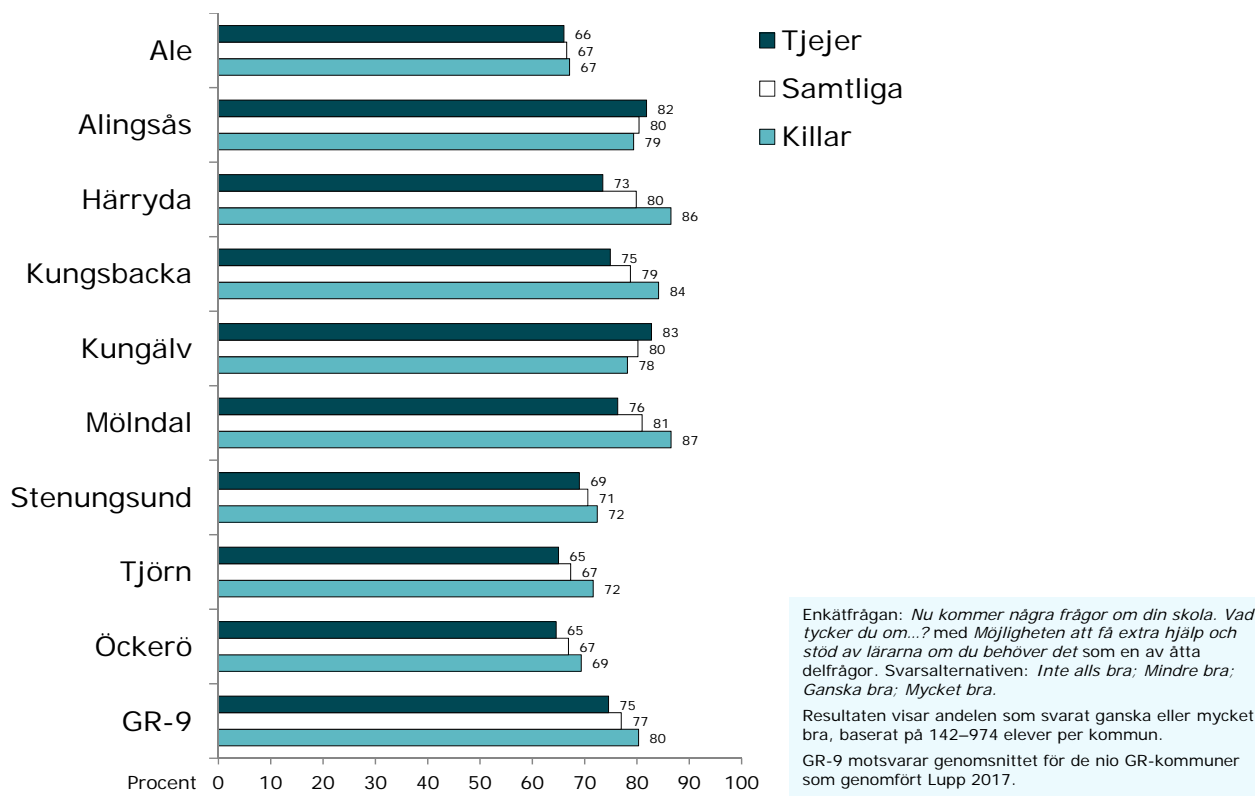
9a Bra skolundervisning: åk8

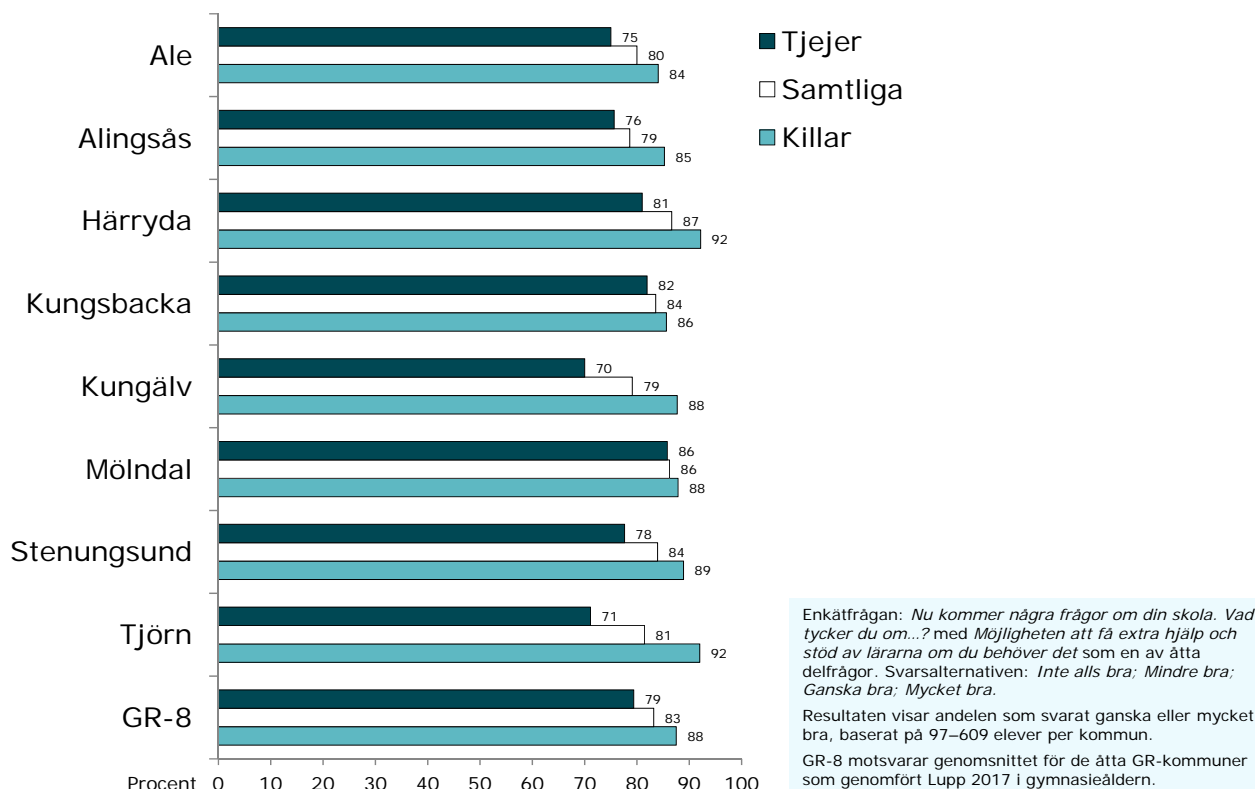
9b Bra skolundervisning: gy2

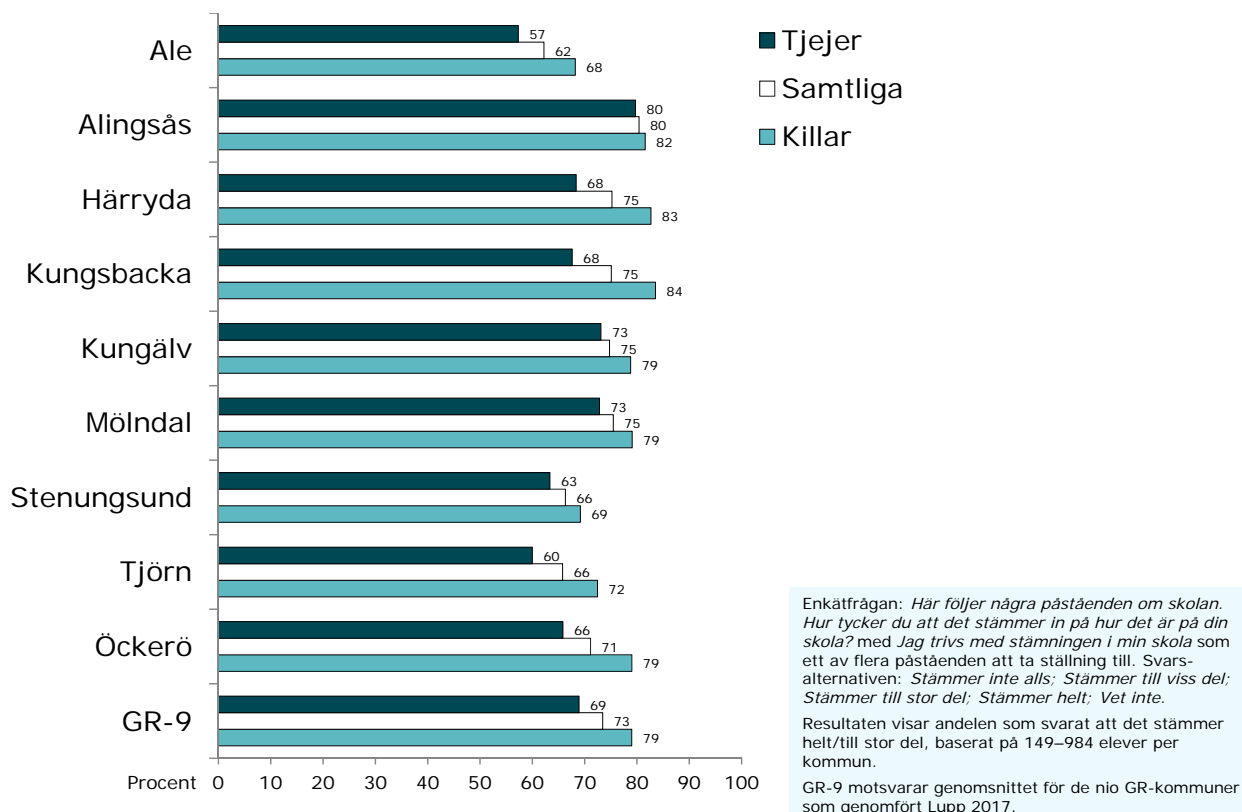
10a Möjlighet till hjälp/stöd vid behov: åk8

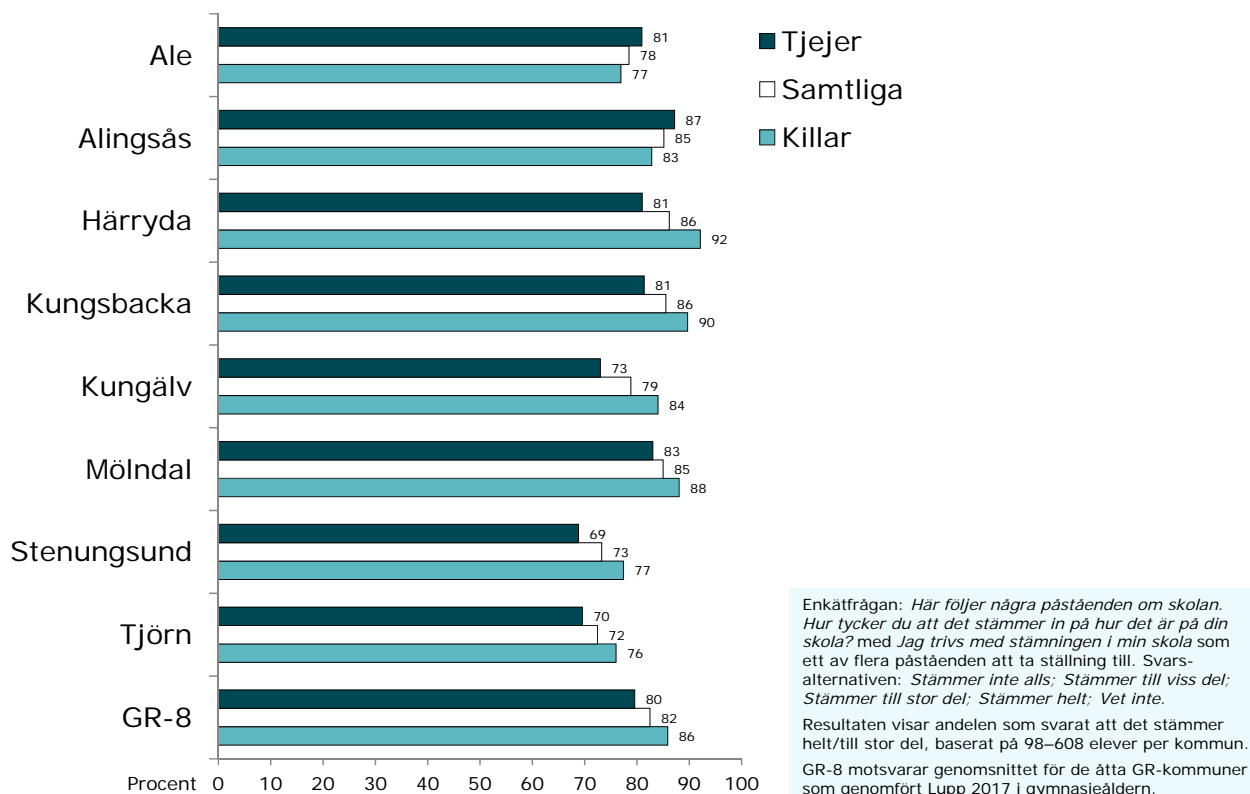
10b Möjlighet till hjälp/stöd vid behov: gy2

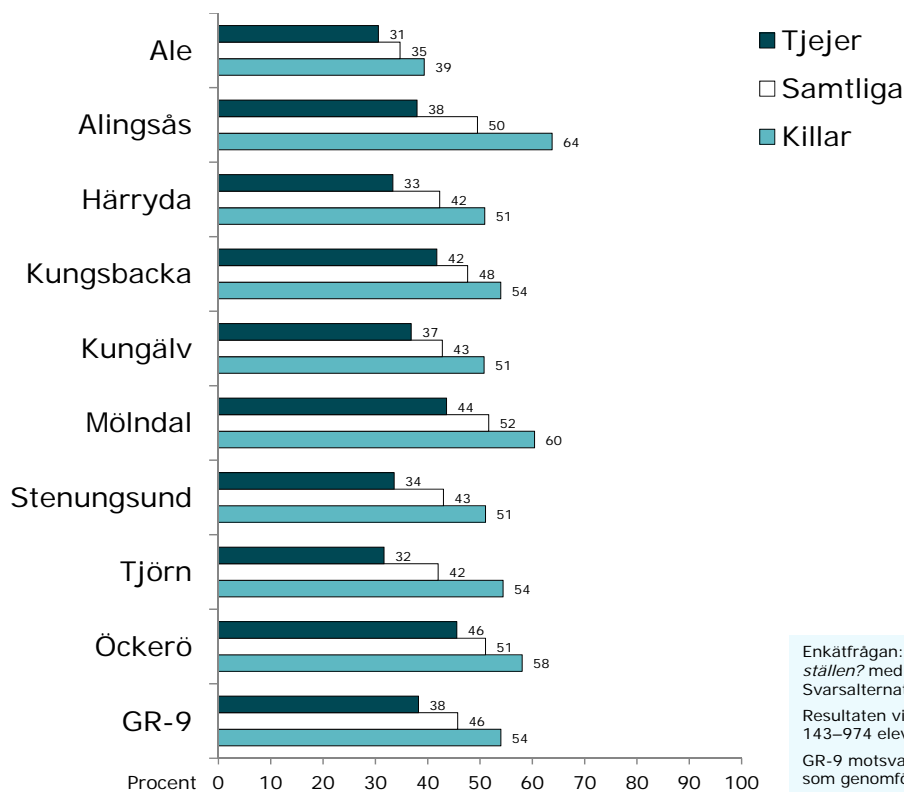
11a Trivs med stämningen i skolan: åk8

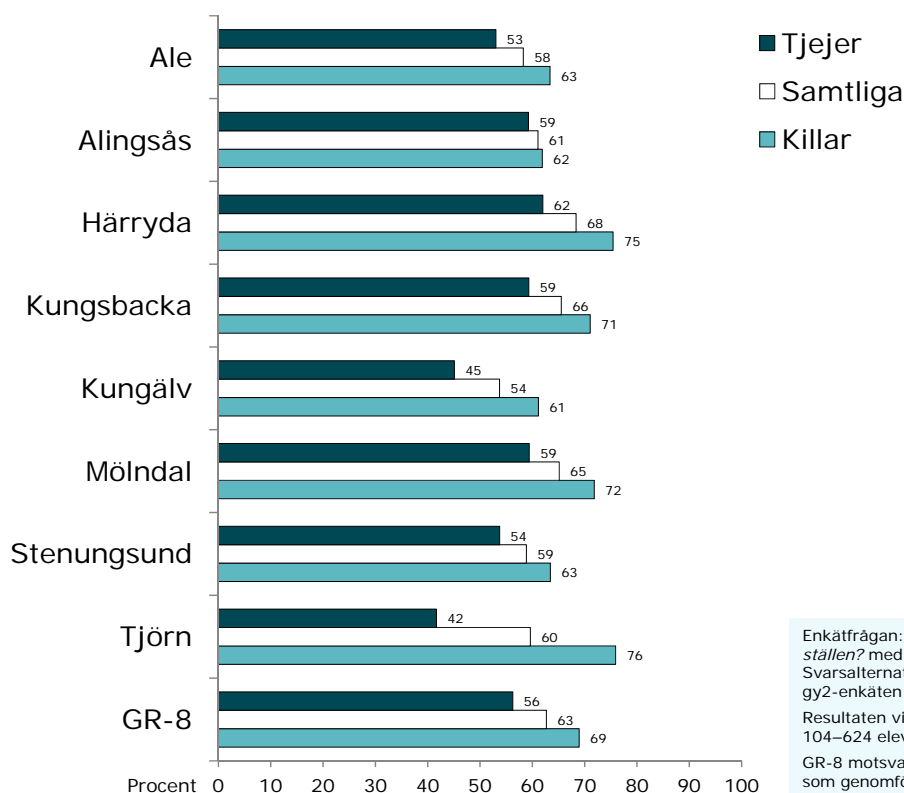
11b Trivs med stämningen i skolan: gy2

12a Alltid trygg i skolan: åk8

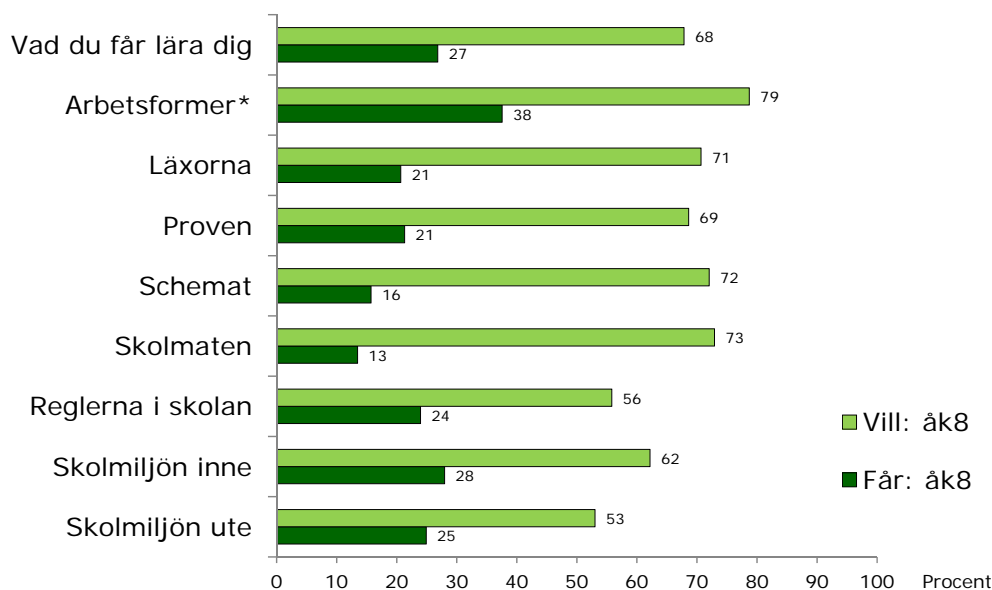

12b Alltid trygg i skolan: gy2

13a Elevinflytande i skolan i GR-9: åk8

– vad eleverna vill och upplever att de får vara med och bestämma om

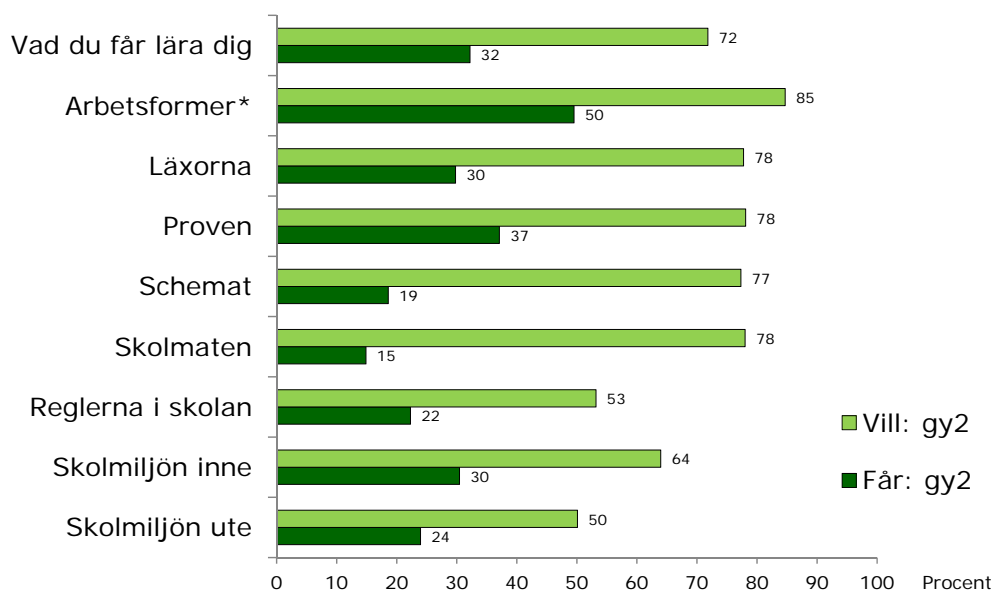

Enkätfrågorna: *Hur mycket eller lite vill du som elev vara med och bestämma om följande?* respektive *Hur mycket eller lite upplever du att du som elev får vara med och bestämma när det gäller följande?* – båda med svarsalternativen: *Väldigt lite eller ingenting; Ganska lite; Ganska mycket; Väldigt mycket.* *Formulering i enkäten: *Hur vi ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete.* Resultaten visar andelen som svarat ganska eller väldigt mycket på respektive fråga, baserat på minst 3 692 respektive 3 633 svar. GR-9 motsvarar de nio GR-kommuner som genomfört Lupp 2017.

13b Elevinflytande i skolan i GR-8: gy2

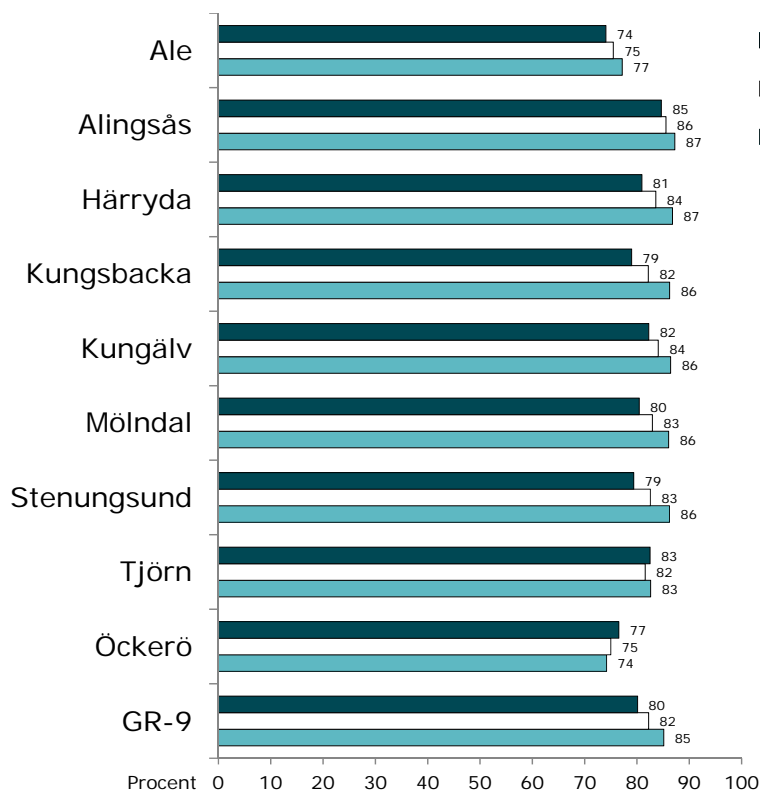
– vad eleverna vill och upplever att de får vara med och bestämma om

Enkätfrågorna: *Hur mycket eller lite vill du som elev vara med och bestämma om följande?* respektive *Hur mycket eller lite upplever du att du som elev får vara med och bestämma när det gäller följande?* – båda med svarsalternativen: *Väldigt lite eller ingenting; Ganska lite; Ganska mycket; Väldigt mycket.* *Formulering i enkäten: *Hur vi ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete.* Resultaten visar andelen som svarat ganska eller väldigt mycket på respektive fråga, baserat på minst 1 915 respektive 1 874 svar. GR-8 motsvarar de åtta GR-kommuner som genomfört Lupp 2017 i gymnasieåldern.

14a Nöjd med skolan: åk8

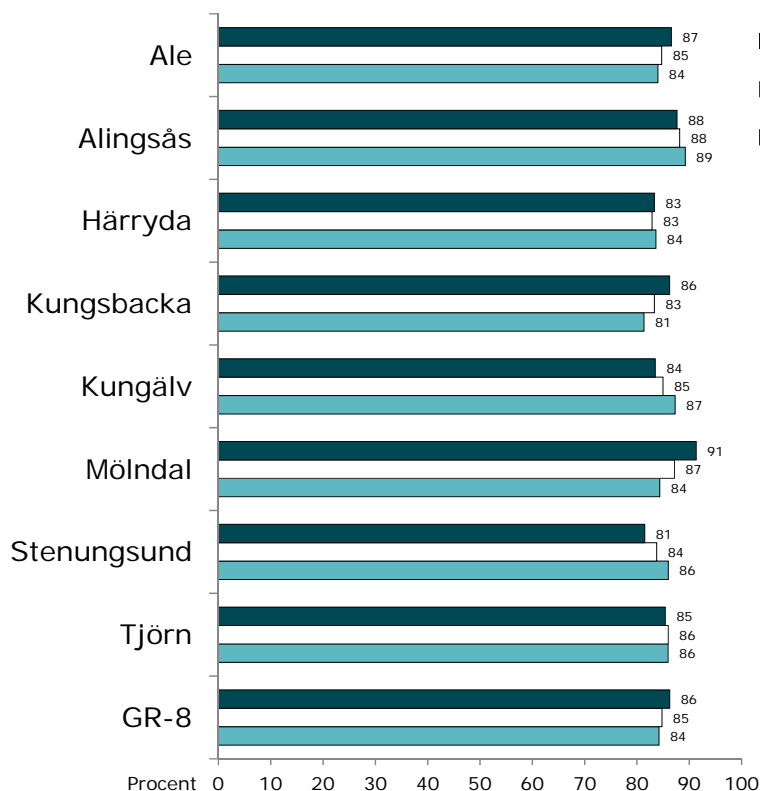
■ Tjejer
□ Samtliga
■ Killar

Enkätfrågan: *Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?*, med *Skolan* som en av flera delfrågor. Svartalternativen: *Mycket missnöjd; Ganska missnöjd; Ganska nöjd; Mycket nöjd.*

Resultaten visar andelen som svarat ganska eller mycket nöjd, baserat på totalt 144–987 elever per kommun.

GR-9 motsvarar genomsnittet för de nio GR-kommuner som genomfört Lupp 2017.

14b Nöjd med skolan: gy2

■ Tjejer
□ Samtliga
■ Killar

Enkätfrågan: *Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?*, med *Skolan* som en av flera delfrågor. Svartalternativen: *Mycket missnöjd; Ganska missnöjd; Ganska nöjd; Mycket nöjd.*

Resultaten visar andelen som svarat ganska eller mycket nöjd, baserat på totalt 107–636 elever per kommun.

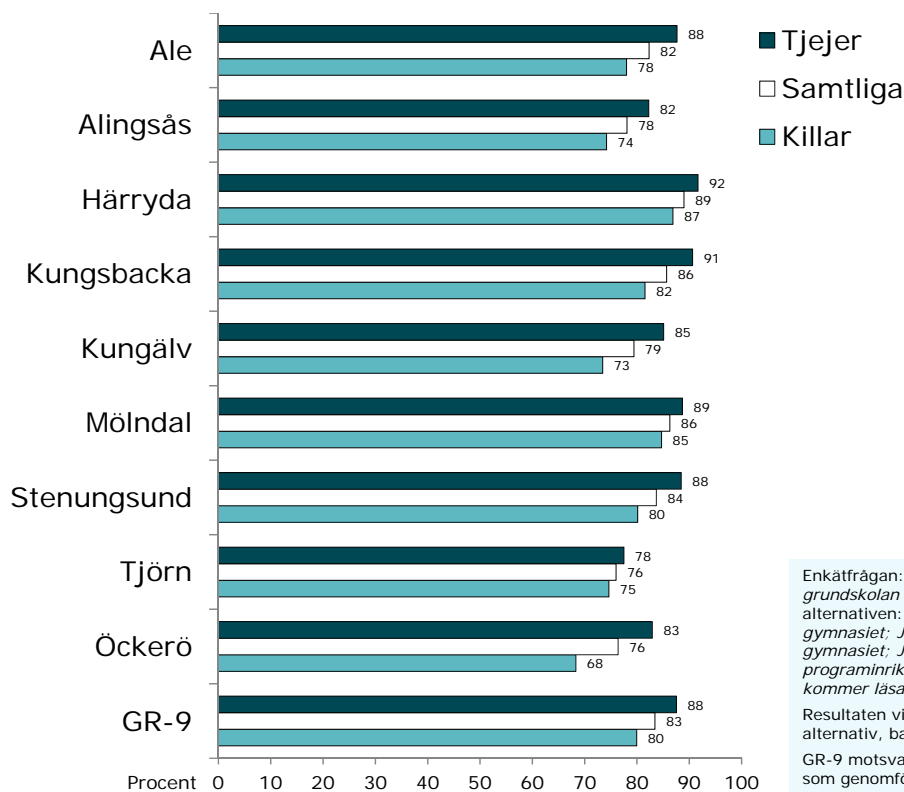
GR-8 motsvarar genomsnittet för de åtta GR-kommuner som genomfört Lupp 2017 i gymnasieåldern.

- Fritid
- Skola
- Politik och samhälle
- Trygghet
- Hälsa
- Arbete

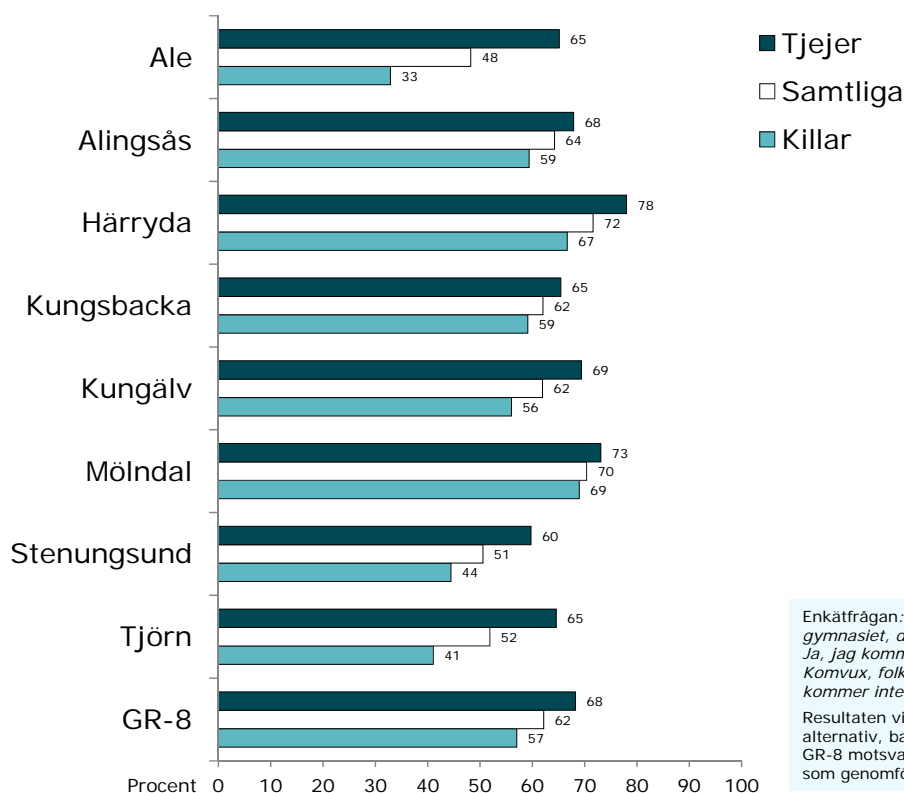
Framtid

- Tror sig läsa vidare efter grundskolan/gymnasiet
- Tror sig flytta från kommunen
- Framtidstro

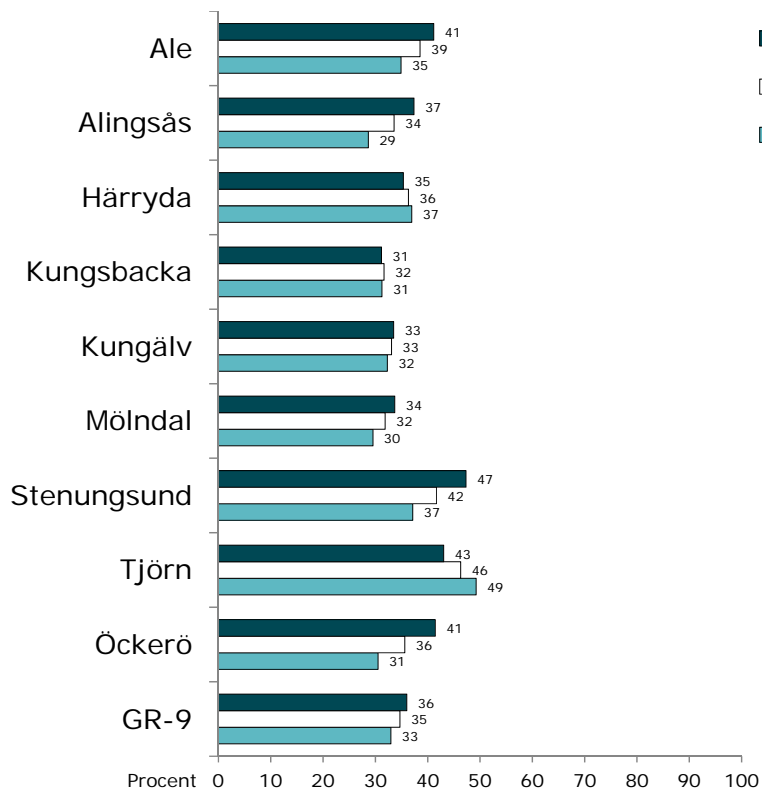
40a Tror sig läsa vidare efter grundskolan: åk8

40b Tror sig läsa vidare efter gymnasiet: gy2

41a Tror sig flytta från kommunen: åk8

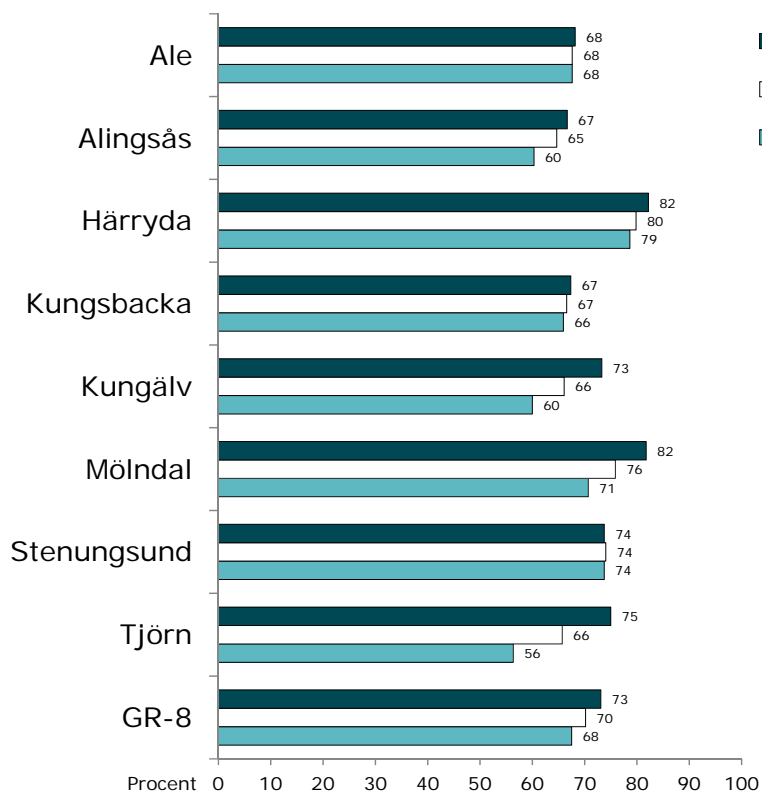
Enkätfrågan: *Tror du att du kommer att flytta från den kommun där du bor?*, med svarsalternativen: *Ja; Nej; Har inte tänkt på det.*

Resultaten visar andelen som svarat ja, baserat på 146–976 elever per kommun.

GR-9 motsvarar genomsnittet för de nio GR-kommuner som genomfört Lupp 2017.

41b Tror sig flytta från kommunen: gy2

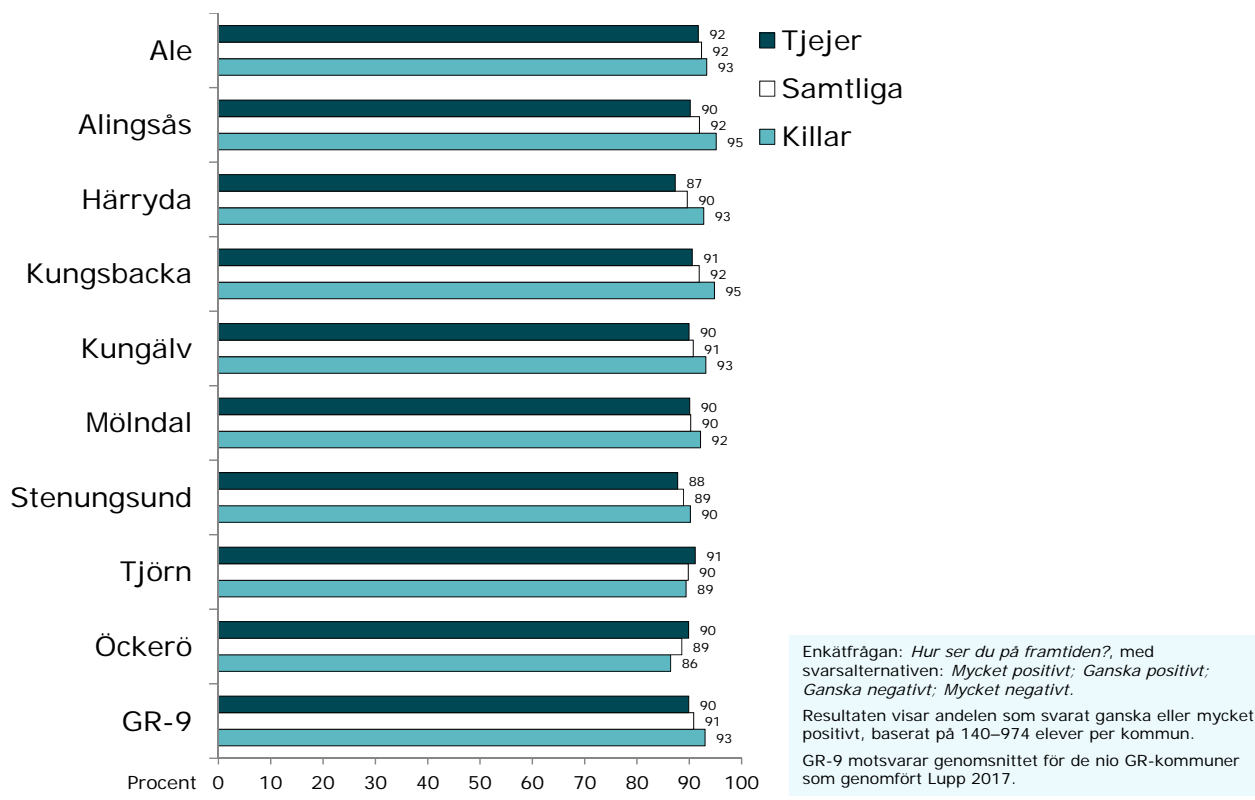
Enkätfrågan: *Tror du att du kommer att flytta från den kommun där du bor?*, med svarsalternativen: *Ja; Nej.*

Resultaten visar andelen som svarat ja, baserat på 105–628 ungdomar per kommun.

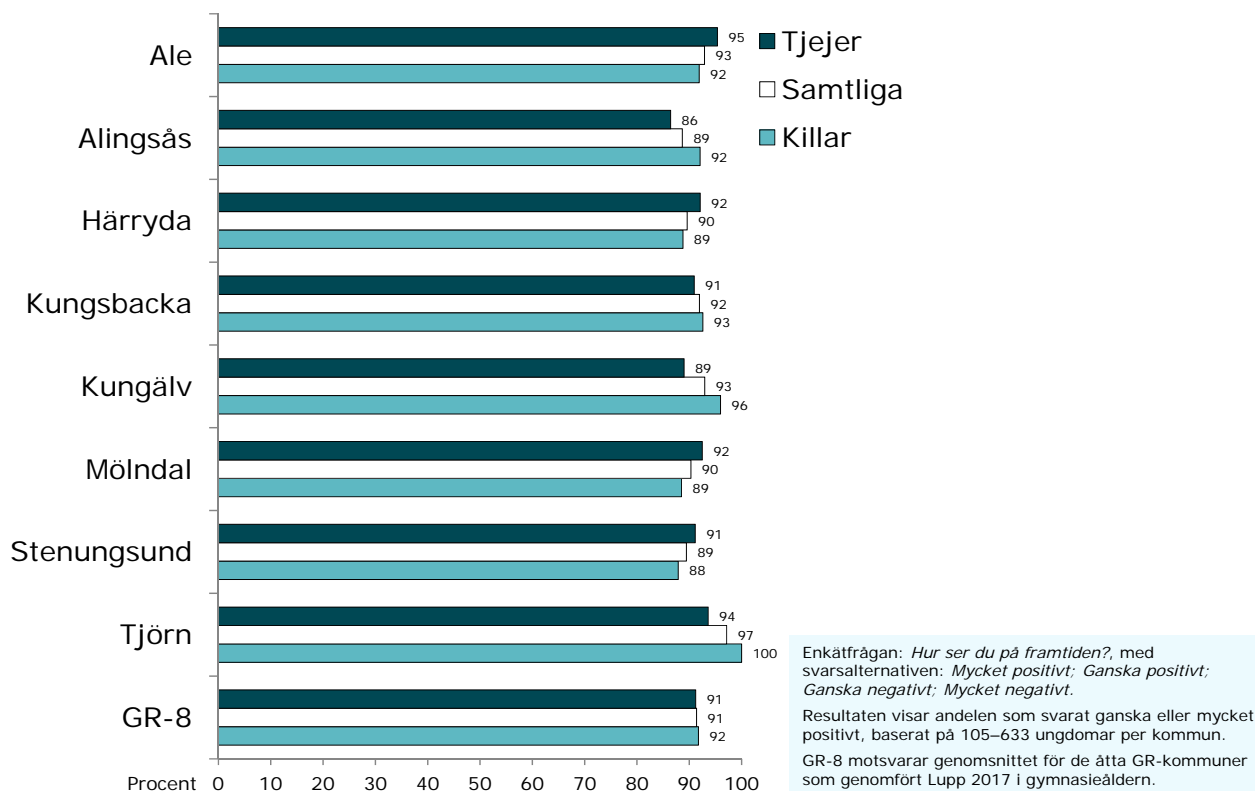
GR-8 motsvarar genomsnittet för de åtta GR-kommuner som genomfört Lupp 2017 i gymnasieåldern.

42a Framtidstro: åk8

42b Framtidstro: gy2

Gothenburgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.